

ЧУДОТО НА СВЕТОТО ПРИЧАСТИЕ

Протоиерей Вячеслав Тулупов

ЧУДОТО НА СВЕТОТО ПРИЧАСТИЕ

Протоиерей Вячеслав Тулупов

Славянобългарски манастир "Св. Вмчк Георги Зограф"©, Света Гора, Атон, 2009 г.

Предговор	1
ГЛАВА 1	2
Защо трябва да се причастяваме	2
ГЛАВА 2	9
Жаждата, която спасява	9
ГЛАВА 3	11
Светостта на тайнствата и греховността на човека	11
ГЛАВА 4	16
Кой е достоен за Причастие	16
ГЛАВА 5	19
Защо не трябва да се причастяваме без страх Божий	19
ГЛАВА 6	23
Вярата – основа на подготовката за Причастие	23
ГЛАВА 7	29
Изкушения преди Причастие	29
ГЛАВА 8	31
Правила за тези, които се готвят за Свето Причастие	31
ГЛАВА 9	35
Причастникът по време на Божествената Литургия	35
Ангелско служение	35
Проскомидия	37
Малкият вход	38
Великият вход	38
Претворяването на Светите Дарове	39
Божественият огън	41
Жертва на любовта	43
ГЛАВА 10	45
Плодовете на Светото Причастие	45
Съединяване с Христа	45
Духовни дарове	46
Пламъкът, унищожаваш страстите	47
Изцеление на душата и тялото	49
Чудесните свойства на Светите Дарове	51
Какво да правим, ако нямаме плодове от Светото Причастие	52
ГЛАВА 11	54
Как да се държим по време на Свето Причастие и след това	54
ГЛАВА 12	58
Причастяване на умиращи	58

Предговор

Любовта на нашия Господ Исус Христос е велика. Той не само прие смърт заради нашето спасение, но ни даде възможност постоянно да се съединяваме с Него. На Тайната вечеря преди кръстните страдания Господ установи тайнството Свето Причастие. Светите евангелисти повествуват как е било установено то: *А в първия ден на празник Безквасници пристъпиха учениците към Исуса и Му рекоха: де искаш да Ти приготвим да ядеш пасхата? Той рече: идете в града у еди-кого си и му кажете: Учителят казва: времето Ми приближава, у тебе ще правя пасхата с учениците Си. Учениците направиха, както им заповяда Исус, и приготвиха пасхата. А когато се свечери, Той седна на трапезата с дванайсетте **ученика**; И когато ядяха, Исус взе хляба и, като благослови, преломи го и, раздавайки на учениците, каза: вземете, яжте: това е Моето тяло. И като взе чашата и благодари, даде им и рече: пийте от нея всички; защото това е Моята кръв на Новия завет, която за мнозина се пролива за опрощаване на греховете (Мат. 26:17-20, 26-28).*

Тайнството Свето Причастие се нарича Евхаристия. Тази гръцка дума означава благодарност. Защо това велико тайнство се нарича точно така? Защото по време на неговото извършване Църквата принася благодарствена, хвалебна и умилостивителна жертва на Бога за спасение на всички хора - живи и покойни. На Тайната вечеря Господ заповядал на учениците Си да извършват тайнството Свето Причастие за Негов помен. Тази заповед се изпълнява от Църквата непрекъснато в продължение на цялата ѝ история. Общественото богослужение, на което се извършва тайнството Евхаристия, се нарича Литургия.

Тайнството Свето Причастие е едно от непостижимите и най-важни свещенодействия в християнската Църква. С него са свързани множество чудеса, които църковната история грижливо пази. Чудо само по себе си, светото Причастие се познава най-добре чрез свързаните с него чудеса. В тази книга се разказва за най-важните от тях. Това не означава, че тя е сборник с чудесни случаи. Тук става дума преди всичко за самото тайнство, изразяващо великата любов на Бога към хората, и за това, как да станем достойни причастници на Христовите Тайни.

ГЛАВА 1

Защо трябва да се причастяваме

Веднъж учениците на свети Макарий Египетски видели мъж да върви през пустинята към килията на техния старец, който водел кобила след себе си. Монасите не искали да смушават покоя на стареца, застанали до вратата и се опитали да убедят пътника да не отвлича преподобния от молитвата. Скоро обаче заради молбите на мъжа, те му разрешили да влезе в килията. Пътникът се зарадвал и влязъл вътре, но не сам, а заедно с кобилата. Учениците на преподобни Макарий се възмутили и го попитали защо води кобилата със себе си. Странникът отвърнал, че тя се нуждае от молитвата на праведника. Монасите се удивили от любовта му: нима заради нея е извървял целия този път в знойната, безжизнена пустиня! Защо е толкова ценна тя и какво се е случило?

- Кобилата, която виждате - казал мъжът, - е моята нещастна жена и аз не знам как тя се превърна в животно. Вече три дни нищо не е яла.

Монасите не сметнали думите на пътника за измислица. Въпреки че учението на Христа вече триста години се разпространявало по земята, в Египет езичеството имало още силно влияние и тази страна, древна люлка на магията, била пълна с различни чародеи, които навреждали на християните. Затова като чули разказа, монасите побързали да отидат при авва Макарий, за да му съобщят случилото се. Но когато те видели преподобния, не им се наложило да обясняват нищо, защото Бог открил на преподобния причината за случилото се.

Един разпътен египтянин харесал жената на пътника и пожелал да я прелъсти. Но всичките му усилия се оказали напразни. Тогава, за да възбуди страст в сърцето на жената, той прибегнал към услугите на един магьосник. Чародеят, който получил много пари, приложил всички свои заклинания за съблазняването на християнката, но безрезултатно. Изпаднал в ярост от неуспеха, той постигнал друго: околните започнали да възприемат жената като кобила. Нейният нещастен мъж се обръщал за помощ към всеки, когото познавал, но никой не можел да му помогне, дори местните презвитери. Жената за всички била подобна на животно и никой не знаел как да ѝ върне предишния вид. Затова отчаяният мъж я довел при прославилия се подвижник, за когото чул, че върши велики чудеса. Като погледнал жената, свети Макарий казал на учениците си:

- Не виждам в нея нищо животинско, за което говорите. То не е в нейното тяло, а в очите, които я гледат. Това е демонска прелест, а не истина.

След това светият взел вода, благословил я, облял с нея жената и се помолил. Измамата изчезнала и всички видели вместо кон човек. Преподобният наредил да я нахранят и като я пуснал да си върви вкъщи, дал ѝ следния съвет:

- Никога не преставай да ходиш на църква и не се лишавай от приобщаването с Тайните Христови. Нещастие то е сполетяло, защото не си пристъпвала към Пречистите Тайни на нашия Спасител от пет седмици¹.

Учениците на преподобни Макарий съхранили в своята памет този удивителен случай за назидание на бъдещите поколения християни, а презвитер Руфин и епископ Паладий Еленополски го включили в книгите си за историята на египетското монашество. Откровението, което получил старецът от Бога, е достойно да бъде научено от всеки православен християнин. Цели пет седмици без Причастие! Дори кръстеният човек може да се окаже беззащитен пред магьосничеството и нападението на демоните!

---

¹Духовно-назидателните примери от житията на светиите и подвижниците се привеждат от автора понякога обработени литературно. За да не се пресища текстът с препратки, авторът не винаги посочва източниците, от които черпи мнение от светите Отци. Това се отнася основно за онези места в книгата, където мислите на църковните писатели са свободно изложени или когато са до такава степен утвърдени в светоотеческата литература като духовно нравствени истини, че почти е невъзможно точно да се установи техният първоизточник.

Някой от читателите може да попита: та нали много съвременни християни се причастяват толкова рядко, но не се превръщат в коне? Може би демоните са загубили предишната сила? Светът отива към своя край: беззаконието се умножава, а духовният живот на човека затихва. И ако сега Господ би допуснал, служителите на дявола не само биха превърнали небрежния християнин в кон, но биха го заличили от лицето на земята. В епохата на всемирното царство на греха и порока Господ по Своята безгранична милост запазва лекомислените хора от бесовски нападения, като очаква те да се вразумят. Колкото по-дълго човек не се приобщава със Светите Тайни, толкова по-дълго той се отдалечава от спасителния Божий покров. И макар да не му се случват страшни и загадъчни изкушения, той няма да избегне обичайните неприятни последствия от своята немарливост. В дълбока древност превръщането на хора в животни също е било рядкост, но бедите са били предостатъчни.

В началото на четвърти век, когато преподобни Макарий Египетски бил още дете, в една далечна римска провинция живял презвитер Епиктет. За чистотата на своя живот той получил от Бога дара на чудотворството: на слепите възвръщал зрението, прокажени изцелявал и бесове прогонвал. Веднъж при него довели петнайсетгодишно болно момиче. Бащата на момичето, виден държавен сановник, паднал в нозете на светията с молба:

- Човече Божий, съжали се над мене и не ме отблъсквай. Единствената ми дъщеря е болна вече от три години и не може да се помръдне. Помоли се за нас, смили се над нас, нали сме чеда на Църквата Христова, просветени от Светото Кръщение.

Преподобни Епиктет, изпълнен със състрадание към нещастния баща, усърдно се помолил на Бога за дъщеря му. След това помазал болната с осветен елей и тя начаса получила изцеление и се изправила на крака. Свети Епиктет казал на зарадвания баща, който благодарил на Бога за оздравяването на чедото си:

- Ако искаш в твоя дом никой да не боледува, цялото семейство всяка неделя се причастявайте с Божествените Тайни на Тялото и Кръвта Господни, като предварително очиствате сърцата си.

Какъв извод можем да направим от приведените примери? Светиите смятали честото и редовно причастяване необходимо условие за нормално протичане на християнския живот. С духовния си взор те виждали, че отдалечаването от Светото Причастие неизбежно навлича на човека бесовски нападения, различни изкушения и телесни недъзи.

Не само отделни светии са говорили за значението на Светото Причастие за спасението на душата. Още от първите дни на своето съществуване Християнската Църква изисквала от своите членове често приобщаване със Светите Тайни и строго наказвала онези, които не изпълнявали това изискване. За това се говори в Апостолските правила, в каноническите определения на Вселенските и Поместните събори.

Деветото Апостолско правило и второто правило на Антиохийския Събор заповядва да се отлъчат от църковно общение християните, които без уважителна причина си тръгват преди края на Литургията, а също така и онези, които, макар и да дочакват края на богослужението, не се причастяват. Като четете тези правила, някой от нашите съвременници, който посещава храма веднъж в годината, може да си помисли: не трябва да се боя от отлъчване, защото стоя до края на службата и се причастявам. Този човек обаче ще бъде разочарован. Осемдесето правило на VI Вселенски Събор и единайсето правило на Сардикийския Събор постановяват, че всеки християнин, който без уважителна причина отсъства от възкресни Литургии в продължение на три седмици, трябва да бъде отлъчен от Църквата.

И така, древната Църква изисквала от нейните членове всяка неделя, ако не са възпрепятствани, да се причастяват със Светите Христови Тайни.

Както е известно, причастяването се предшества от напрегната духовна подготовка. Но не е ли трудно в такъв случай да се причастяваме със Светите Тайни всяка неделя? Разбира се, това е бреме за тези, които искат да влязат в Царството Небесно без много труд. Делото на спасението обаче изисква от нас постоянни усилия. Те трябва да бъдат насочени към това причастяването да стане център на нашия духовен живот. "Делото на Светото Причастие е дело на живота, учи свети Теофан Затворник. Да се причастяваш или да не се причастяваш означава да бъдеш или да не бъдеш християнин, да живееш или да не живееш в Христа.

Ако не ядете плътта на Сина Човечески и не пиете кръвта Му, не ще имате в себе си живот (Иоан. 6:53)². Църковната история познава много примери, потвърждаващи тази истина.

В египетската пустиня, близо до град Диолк, в древността живеели множество монаси. Сред тях със своята святост се отличавал презвитер авва Амон. Веднъж по време на Света Литургия той видял до Светия Престол ангел, който сякаш пишел в разтворена книга. Като се взрял, презвитер Амон забелязал, че ангелът записва имената на причастяващите се монаси, а имената на отсъстващите от Евхаристията зачерквал. Подвижникът се замислил какво може да означава това. След три дни недоумението му се разрешило: всички, които отсъствали от Евхаристията, починали.

Навярно Господ сметнал, че повече няма смисъл да живеят на земята християни, които са забравили своето призвание.

Някой би казал, че този пример е изключителен случай. Ако все по-рядко причастяващите се християни умираха, то Църквата би била съвсем малочислена. Може би презвитер Амон получил от Бога това изключително откровение за назидание на вярващите, но дали това променя нещата? Първо и нашата смърт, ако се отклоняваме от Причастието, може да влезе в броя на същите нетипични кончини. И второ, изключителен ли е сам по себе си този пример? Може би много християни напускат по-рано този свят, защото забравят едно от най-главните дела в своя живот. Апостол Павел в Първо послание до Коринтяни пише, че вследствие недостойно причастяване много от християните са немощни и болни и не малко умират (1 Кор. 11:30). Ако това е справедливо по отношение на тези, които приемат Светите тайни, без да са очистени от своите беззакония, то още повече е вярно по отношение на онези, които изобщо не пристъпват към Причастие.

Християните от първите векове се причастявали много често. Дори при извънредни случаи, когато нямало възможност да се извърши Евхаристия, те не преставали да се стремят към Господнята чаша.

Презвитер Лукиан, известен богослов от Антиохия, предизвикал ярост у езичниците с проповедническата си дейност. През 312 г. по заповед на Максимиан Галерий, управител на източната част на Римската империя, презвитерът бил хвърлен в тъмница. С всякакви заплахи опитвали да го отклонят от Христа, но той не се отрекъл от него. Тогава палачите извадили костите на ръцете и краката му от ставите и хвърлили мъченика върху остриета. Той лежал върху тях неподвижен две седмици. Какво искал най-много презвитер Лукиан през това време? Изцеление? Не. Неговата душа жадувала за Свето Причастие.

Когато приближил празникът Богоявление, светият мъченик и всички заключени с него християни решили да се причастят със Светите Христови тайни. Затворът бил строго охраняван от стража. Да се достави всичко необходимо за Евхаристията и да се извърши тя под погледа на войниците, било невъзможно. Презвитер Лукиан започнал да се моли на Бога за помощ. И Господ чул молитвата му: вярващите успели да пренесат тайно от войниците хляб и вино. Но какво да се прави по-нататък? Нали в тъмницата нямало никакви богослужбени принадлежности. Тогава свети Лукиан дръзновено казал на християните, които били заедно с него в килията:

- Застанете около мене в кръг и бъдете църква, защото вярвам, че живата църква е по-добра за Бога от построената от дърво или камък.

Когато всички го наобиколили, той казал:

- Ще извършим Литургия и ще се причастим с Божествените Тайни.

Християните с удивление попитали презвитера:

- Къде, отче, ще сложим хляба за извършване на тайнството? Тук няма престол.

- Сложете го върху гърдите ми и те ще бъдат жив престол на Живия Бог - отвърнал свети Лукиан, който лежал вързан по гръб.

---

²Феофан, еп. О покаянии и причащении Святых Христовых Таин и исправлении жизни. М., 1909, с. 270.

След това на гърдите на мъченика била извършена Божествена Литургия и всички затворници се сподобили да приемат Светите Тайни. Те били убедени, че именно Причастието ще укрепи духа им мъжествено да понесат предстоящите изпитания в името Христово.

В древност по време на жестоки гонения всеки християнин знаел, че може да бъде заловен и наказан за изповядването на своята вяра. Затова много от тях носели със себе си Свети Дарове и се причастявали с тях преди мъченията и смъртта.

Дори гонителите забелязали стремежа на християните да участват в Евхаристията и си направили съответните заключения. Римският император Диоклетиан в началото на IV век със своя едикт обявил служенето на Литургия за престъпление. На един процес над християните в Картаген проконсулт Аулиний попитал обвиняемите:

- Участвали ли сте в Литургия на християните?

- Ние сме християни - смело заявили подсъдимите.

Проконсултът, който искал да осъди християните за нарушаването на императорския указ, а не само за едното тяхно име, с ярост повторил въпроса:

- Не ви питам християни ли сте, а дали сте участвали в Литургия на християните.

- Ние сме християни и следователно участваме в извършване на Господните тайнства! - мъжествено отвърнали подсъдимите и добавили: - Ние не можем да живеем без извършване на Божествени вечери.

Диоклетиан, като подписал указа, бил уверен в това, че християните няма да могат да служат нито Литургия, нито да се причастяват, затова ще бъде по-лесно да ги преследват и осъждат на смърт. За това той е бил прав. Колко са се променили нравите оттогава! Ако в наше време нови Диоклетиановци приемат подобен закон, ще изпаднат в безизходица, защото повечето от така наречените "християни" ще се окажат извън неговото действие. Уви, някогашният стремеж към Трапезата Господня отдавна е изчезнал.

Охладняването на нашите съвременници към участието в Евхаристията има своите корени още древността. През IV век християнството в Римската империя от преследвана религия се превърнало в държавна. Езичниците се лишили постепенно от различни граждански права и били обвинени в нелоялност по отношение на държавата. Какво направили те? Такъв обрат във вътрешната политика на държавата довел до формалното приемане на кръщение от много от тях. С течение на времето в Църквата се образувала значителна прослойка от хора, равнодушни към строгия духовен живот. Отегчени от честото причастяване, мнозина започнали да пристъпват все по-рядко към чашата. Нивото на общия духовен живот на християните видимо се понижило. Борбата за неотклонно съблюдаване на църковните правила срещнала съпротивата на псевдохристияните, заемащи видни държавни постове.

Като реакция на формалното отношение към Евхаристията в много християнски общини станало възможно възникването на монашеството. През IV век много радатели за висок духовен живот започнали да отиват в пустинята, където никой не можел да им попречи да осъществят на дело идеалите на християнството. Един от тези идеали било честото приобщаване със Светите Тайни. Светителят Василий Велики, един от основателите на монашеството, написал в писмо до Кесарий: "Причастяваме се четири пъти всяка седмица: в неделя, сряда, петък и събота, а така също и в онези дни, които са в памет на някой светия"³. Даже пустинниците, живеещи в уединение, задължително един път в седмицата, в неделния ден, отивали в храма, за да приемат Пречистото Тяло и Кръв Господни.

Отшелниците, които се подвизавали далече от хората, в недрата на египетската и синайската пустиня, разбира се, не могли така често да посещават храма. Не дори и те на големи християнски празници, като преодолявали всякакви препятствия, участвали в Светата Евхаристия. Блажени Иоан Мосх в своята книга "Духовни полета" привежда следния разказ на авва Стефан. Веднъж в Раит той дошъл в църквата на Велики

---

³Василий Великий, свят. Творения // ТСА., 1901, Т. 6, с. 186.

четвъртък. Изведнъж по време на Литургията в храма влезли двама съвсем голи. Авва Стефан, който очаквал присъстващите на богослужението да се възмутят, се огледал наоколо. Стоящите в храма обаче не проявили никакво негодувание или възмущение: те не забелязали голотата на влезлите отшелници. Тогава авва Стефан разбрал, че Бог само на него му позволил да види истинския външен вид на Неговите угодници, които нямали дори одежди в дивата пустиня. Поразен от чудото, той започнал да ги наблюдава. Като се причастили, те излезли от храма и тръгнали към Червено море. Авва Стефан ги догонил, хвърлил се на земята в краката им и казал:

- Проявете милост, вземете ме със себе си.

Отшелниците, удивени, че той ги видял голи, отвърнали:

- Не можеш да дойдеш с нас. Остани на своето място.

След тези думи те се помолили за авва Стефан и след това пред очите му стъпили на водите на Червено море и тръгнали по него, докато постепенно се скрили от погледа му.

Да, такива велики подвижници и чудотворци се нуждаели да се причастяват със Светите Тайни!

По Божия милост не оставали без Причастие и онези негови съкровени раби, които никога не напускали пустинята - мястото на техните отшелнически подвизи. Свети Пафнутий, когато се удостоил да види свети Онуфрий Велики и да беседва с него, го попитал:

- Отче, къде и кога се причастяваш с Тайните Христови?

- Ангел Господен идва при мен с пречистите Тайни Христови и ме причастява в събота и неделя - отвърнал преподобният и добавил: - И не само при мене идва ангел Господен, но и при други подвижници от тази пустиня, които не виждат човешко лице. Той ги причастява и сърцата им се изпълват с неизречено веселие.

В действителност свети Пафнутий успял да се убеди лично в тези думи. Когато стигнал централните райони на пустинята, той срещнал четирима юноши, облечени в овчи кожи. Като се приближил и погледнал лицата им, бил поразен от вида на юношите: те сияели с необикновена светлина и от тях излизала Божия благодат. Отначало свети Пафнутий помислил, че това не са хора, а ангели, слезли от небето, но когато започнал разговор с тях, разбрал, че това са подвижници, достигнали святост. Като останал с тях няколко дни, той ги попитал:

- Къде се причастявате с Божествените Тайни на Пречестното Тяло на Христа нашия Спасител?

Юношите отговорили:

- Ние се събираме в съботни и неделни дни и пресветъл ангел, изпратен от Бога, идва и ни дава Свето Причастие.

Скоро настъпила събота и подвижниците казали на Пафнутий да се приготви за Причастие. След известно време въздухът се изпълнил с такова благоухание, каквото свети Пафнутий никога не бил усещал през живота си.

- Какво е това? - попитал той.

- Приближава ангел Господен с Пречистите Тайни - отвърнали подвижниците.

Христовите раби застанали на молитва, а в това време необикновена светлина изпълнила цялото пространство наоколо и те видели слизащ от висините ангел, блестящ като мълния. Небожителят застанал пред тях в образ на прекрасен юноша със Светата Чаша в ръце. Пафнутий, обзет от страх, паднал на земята. Пустинниците го вдигнали и го повели към ангела. Първо се причастили те, а след тях и Пафнутий, обхванат едновременно от трепет и духовен възторг. Ангелът, след като причистил подвижниците, благословил ги и се възнесъл на небето. "А ние паднахме и се поклонихме на Бога - си спомнил свети Пафнутий, - като Му

благодаряхме за тази благодат. Голяма радост изпълни сърцата ни, а аз бях във възторг и мислех, че съм на Небето, а не на земята”.

Така Христос, Който дал на Своите последователи заповед: *Ако не ядете плътта на Сина Човечески и не пиете Кръвта Му, не ще имате в себе си живот* (Иоан. 6:53), Сам по чудесен начин им помагал да я изпълнят, когато те заради духовните подвизи се отдалечавали в пустинята. Господ никога не оставял без Свето Причастие и своите верни раби, които живеели в света, но по някаква причина не могли да участват в тайнството Евхаристия. Колкото и високо да било достигнатото от тях духовно ниво, те пак имали нужда често да се приобщават с Христовите Тайни.

На границата между деветнадесети и двадесети век в Сергиев Посад живял блажени Николай. През целия си живот той носел тежък кръст: от четиридесет години бил прикован на легло от болест. Отначало този Божий раб лежал вкъщи, а след това го пренесли в приют към манастир. Роднините му били починали, никой не се грижел за него, за всички той бил чужд. Блажени Николай мъжествено понасял страданията и постоянно се молел. За необикновеното му търпение и смирение Господ му дал дар на прозорливост. Десет години преди революцията в Русия той предсказвал, че царят ще загуби престола си, Троице-Сергиевата Лавра ще бъде закрыта и монасите - прогонени. По онова време никой не му вярвал, думите му им се стрували странни и нелепи.

Много години ангели причастявали този дивен Божий раб. Те идвали при него нощем в облика на монаси начело с игумена, който го изповядвал. За да може Николай да пребивава безметежно в своето дълбоко смирение, Бог скрил от него своята милост и той приемал ангелите като истински монаси, като си мислел: “Ето колко добре се отнасят с мене игуменът и братята. Денем ги няма, но през нощта в празнични дни те утешават мене, многострадалния”.

Веднъж лавърският иеромонах Зосима разбрал, че в приюта има болни, които много години никой не е причастявал и решил да ги приобщи със Светите Тайни. Когато причастил блажени Николай, той му благодарил и казал, че на големи празници обикновено го причастява самият игумен заедно с братята. Отец Зосима прозрял волята Божия и нищо не му казал.

Отец Зосима обикнал Николай и често го навещявал. Той запознал блажения със своята сляпа сестра Мария. Притежаващ дара на чудотворство, Божият угодник я изцелил от слепотата. Отец Зосима едва след смъртта на блажени Николай разказал на братята за причастяващите го ангели, за явеното чудо на многострадалната душа, която с велико търпение носела своя кръст.

Блажени Николай, достигнал духовно съвършенство, бил прозорлив и чудотворец. И въпреки че бил достигнал такова високо духовно ниво, и за неговото спасение било необходимо Светото Причастие. Забравен от хората, той не бил оставен от Бога, който му изпращал ангели със Светите Дарове.

* * *

Какви изводи можем да направим от казаното по-горе?

1. Трябва да сме наясно, че причастяването с Тялото и Кръвта на Господа Иисуса Христа е необходимо за нашето спасение. Ако не се приобщаваме с Христовите Тайни редовно, дори великите духовни подвизи няма да са достатъчни да наследим вечен живот.
2. От църковната история е известно, че християните в началото са се причастявали всеки ден, след това - всяка седмица и постепенно минималната норма е станала веднъж годишно. Сега мнозина, които се наричат християни, не се причастяват и по няколко години. Това е страшна, пагубна грешка.
3. Колко често трябва да пристъпваме към Светата Чаша в наше време? Идеал за всеки християнин остават древните канонически правила.

Попитали стареца Иероним Егински (1883- 1966), виден гръцки подвижник:

- Отче, колко често да се причастяваме?

- Не по-често от веднъж в седмицата. Когато сте гладни - ядете. Така е и в духовния живот: когато жадувате Христа, тогава се причастявайте. Вглъбявайте се в смисъла на молитвите преди Причастието, те ще ви помогнат да стигнете до съкрушение и да пролеете сълзи. Без сълзи не се причастявайте.

В наши дни, както и в древността, може да се причастяваме всяка неделя. Но за това е необходимо да водим чист живот, всекидневно да се предаваме на въздържание и непрестанно да жадуваме за единение с Христа.

Как да постъпим, ако още не сме достигнали такова духовно състояние? Преподобни Серафим Саровски ни съветва: "Не пропускайте да се изповядвате и причастявате през всички пости и освен това през дванадесетте Господски и всички големи празници. Колкото по-често, толкова по-добре. Не се измъчвайте с мисли за своето недостойнство. Не бива да изпускаме случай, колкото е възможно по-често да се ползваме от благодатта, дарувана ни в приобщаването със Светите Христови Тайни". Светителят Теофан Затворник ни наставлява: "Правилото да се причастяваме в месеца веднъж или два пъти е най-вярно".

4. Ако често се причастяваме, не бива да забравяме, че трябва винаги да се готвим много сериозно за тайнството. В Оптинската пустиня в периода на нейния духовен разцвет всички монаси се причастявали пет пъти в годината. Това правило било заимствано от древния атонски устав. Защо оптинските монаси се причастявали относително рядко? Те предявявали към себе си твърде високи изисквания.

ГЛАВА 2

Жаждата, която спасява

Старецът архимандрит Филотей Зервакос (†1980), почитан в Гърция за своя праведен живот, преди кончината си бил три месеца тежко болен. През това време за него минутите на Божественото Причастие били особено благословени. Без да обръща внимание на телесното си изтощение, старецът се готвел за Причастие с часове. Когато свещеникът се появявал на вратата на килията със Светите Дарове, отец Филотей повдигал слабите си ръце и от цялата си душа възкликвал:

- Ела, Боже мой, ела!

Старецът приемал Светите Тайни с такова горещо желание, благоговение и покаяние, сякаш това било в неговия живот първото и последно Причастие. След приобщаването той казал:

- Благодаря ти, Боже мой, благодаря Ти!

Всеки път старецът Филотей се причастявал с неизменно желание и с жар в сърцето. След приемането на Светите Дарове неговата външност се променяла. Небесна светлина изпълвала стареца и лицето му така светело, че околните не могли да го гледат. Като вдигал ръце, праведникът изричал:

- Прибери ме, Боже мой, прибери ме!

Тялото и Кръвта на нашия Господ Исус Христос се явяват за нас благодатна храна, която оживотворява нашата душа. Вижте децата, казал свети Иоан Златоуст, с каква охота се стремят към майчините гърди, с каква ревност устните им всмукват гърдите? С такава ревност да пристъпваме и ние към тази Трапеза, към тези духовни гърди, дори и с още по-голямо желание. Да се вкопчим като деца за майчината риза, за благодатта на Духа. И нека у нас бъде една скръб - ако не се причастим с тази Храна¹.

Забележителни са тези думи на великия светец. Ако имаше всеки един от нас такава праведна скръб в сърцето си! Понякога обаче след Причастие някои християни са обхванати съвсем не от праведна скръб. Случва се те да недоумяват: постихме, молихме се, изповядахме се, изпълнихме всичко необходимо в подготовката за Свето Причастие, но вместо очакваното осветяване на душата, изпитваме скръб и даже помрачение на ума и сърцето. Защо хората изпадат в такова изкушение? Защото по време на подготовка за Причастие забравят за едно от най-важните условия: в тайнството Евхаристия цялото ни същество трябва да се стреми към съединяване с Христа. Основата на този стремеж е любовта към Христа. Трябва да я възпламеняваме винаги в сърцата си, особено преди приемането на Светите Тайни.

Именно липсата на пламенна любов към Господа и жажда за съединяване с Него внасят в душата на човека след Причастие неосъзната печал. Трябва да пристъпваме към чашата не заради някакъв велик празник или началото на поста, не заради формално изпълнение на църковните правила, а преди всичко за съединяването с Христа и утоляването на духовната нужда да пием от Източника на Живота. Ако нямаме такава жажда, то нужно ли е да се причастяваме?

Характерно за хората е постепенно да свикват с всичко. Това се отнася дори за Причастието с Тялото и Кръвта Христови. Освен това човек, като се причастява, не осъзнава, че се е сподобил да приеме велика светиня. За някои причастяването със Светите Тайни става обичай и традиция. Други отиват още по-далече в своето охлаждане към духовното. За тях Евхаристията става обременяващо задължение и досадно църковно правило. Страшно и пагубно заблуждение!

Случва се понякога някои големи грешници да изпитат такава силна жажда за приобщаване с Тялото и Кръвта Господни, каквато не може да се види дори при най-благочестивите енориаши при нашите храмове.

---

¹Цит. по: Никодим Светогорец, преп. Макарий Коринфский. Книга душеполезнейшая о непрестанном причащении Святых Христовых Таин. Сумы, 2001, с. 36-37.

Известният православен писател С. И. Фудел разказвал как веднъж иерей Владимир Криволудски го поканили да причасти един умиращ, който преди много години бил хвърлил расото. Когато отец Владимир оставил на столчето до кревата дарохранителницата, умиращият изведнъж повдигнал глава и с цялото си тяло се протегнал към светите дарове и вдъхвайки аромата на светинята, казал: “Боже, Боже от какво се лиших!”.

Колкото и да помръква и да задебелява човешката душа от безверие, грехове и страсти, в нея винаги остава непресъхваща жажда за общение с Бога. Някои хора, неповярвали в истинския Бог, търсят успокоение в служене на лъжливи богове, но с това служене те никога няма да утолят своята духовна жажда. Това се случва, пише блажени Августин, защото Бог ни е създал за Себе Си, и нашето сърце няма да се успокои, докато не Го намери. Извън Бога има само духовен мрак, духовна пустота и интелектуална безсмислица. Само в Бога и в съединяването с Него ние намираме причината, смисъла, целта и радостта на нашето съществуване. И кое може да ни свърже с Бога повече от Светото Причастие?

През всички времена истинските християни се причастявали със Светите Тайни не за да изпълнят формално евангелската заповед за необходимостта от Причастие. С цялото си същество те се нуждаели от приобщаване с Тялото и Кръвта Господни. Свети Игнатий Богоносец, който бил осъден на смърт за вярата си, докато очаквал да го хвърлят на зверовете, писал не молба за помилване от императора езичник, а духовно послание към събратята. В едно от тях той възкликнал: “Желая Божия Хляб, Небесния Хляб, Хляба на Живота, който е Плът на Иисуса Христа!”.

Всеки от нас, верните християни, трябва да се стреми към това неговата душа постоянно да жадува Тялото и Кръвта Господни. Това чувство е едно от най-ценните в християнина. Трябва да помним, че Господ гледа не на външните дела, а на нашето сърце.

ГЛАВА 3

Светостта на тайнствата и греховността на човека

Веднъж Паладий, бъдещият епископ на Еленопол, решил да навести преподобния Макарий Александрийски. Като се приближил към килията му, той видял един болен да лежи до вратата. Това бил презвитер от съседното селище, болен от рак на кожата - оголил теменната му кост. Разговаряйки със страдалеца, Паладий се удивил: защо авва Макарий, който се отличавал с милосърдие и притежавал дар да върши чудеса, не само не изцелил болния, но даже не поискал да го види? Като влязъл в килията, Паладий помолил преподобния:

- Моля те, бъди милосърден към страдалеца, дай му най-накрая някакъв отговор.

- Той не е достоен за изцеление - казал светията.

- Господ му е изпратил това заболяване за вразумление. Ако искаш той да се изцели, посъветвай го да се откаже от извършване на тайнствата от сега нататък.

- Защо? - позаинтересувал се Паладий.

- Това е презвитер - отговорил преподобни Макарий, - извършил Литургия в блуден грях, и затова сега търпи наказание. Ако той от страх престане да свещенодейства, нещо което е вършил небрежно, Бог ще го изцели.

Паладий предал на болния думите на светеца и той се покаял и взел решение да не свещенодейства повече. След това преподобният го приел и презвитерът изповядал своя грях, като обещал повече да не греши и да се откаже от служене в олтара. Преподобни Макарий приел покаянието му и възложил на болния ръце. След няколко дни главата на презвитера напълно се покрила с коса и той, като прославял Бога и като благодарил на светията, се завърнал вкъщи съвършено здрав.

Както виждате, човек може да бъде сполетян от бедствия не само защото рядко се причастява, но и затова, че извършва Литургия или се причастява със Светите Тайни недостойно. За да не се случи нещо подобно и с нас, ние сме длъжни, като се готвим за Причастие, преди всичко да очистим душата си от грехове.

Духоносните пастири зорко следили никой от паството им да не пристъпва към Светата Чаша с някакъв грях. Така известният авва Евлогий, презвитер, за когото споменават първите историци на Църквата, по време на Евхаристията получавал от Бога дар на прозорливост. Той виждал в душата на всеки човек, желаещ да приеме Христовите Тайни, неговото достойнство и недостатъци. Когато събралите се в храма започвали да се готвят за Причастие, той казвал на някои от тях:

- Как дръзвате да пристъпвате към Светите Тайни, когато вашите души са настроени за злодеяние. Като се обръщам към всеки един поотделно, той го изобличавал:

- Ти през нощта имаше блудни помисли... И си помисли: "Не е ли все едно дали грешен или чист пристъпваш към Светото Причастие?"... Ти имаше съмнения за самите Дарове и си мислеше: "Ще ме осветят ли те, когато пристъпя към тях?"

Като възпирал съгрешилите да приемат Светите Дарове, авва Евлогий ги съветвал:

- Лишете се за известно време от Светите Тайни и се покайте от душа. Очистете пороците със сълзи на съкрушение. Като получите опрощение на греховете, вие ще станете достойни за общение с Христа. Ако не очистите преди това мислите си, не можете да пристъпите към благодатта Христова.

Като приемаме Светите Дарове, ние желаем да се съединим с Христа, но това не става, ако душата ни е осквернена от грехове или дори от недостойни мисли.

Веднъж един високообразован господин поискал да се причасти в манастира, където се подвизавал известният гръцки старец Иаков Евбейски (†1991). Отец Иаков с духовните си очи видял душата на този човек и разбрал, че не бива да се причастява, тъй като бил обременен от много грехове. В навечерието на Причастието старецът в дълга беседа се постарал да вразуми мъжа и да настрои сърцето му към покаяние. Този труд обаче се оказал напразен.

Цяла нощ старецът Иаков не заспал. Той мислел как да постъпи с господина. От една страна, не трябвало да го причастява заради неразкаяните грехове. От друга, неразумният християнин би възприел отстраняването от чашата като лично оскърбление и било възможно той да отпадне от църквата. Какво да прави? След размисли и молитви старецът решил да се остави на волята Божия.

Сутринта на Литургията мъжът пристъпил към Чашата и се причастил. В този момент един благочестив християнин, който присъствал на богослужението, имал откровение. Той видял как от лъжицата със Светите Дарове се появило необикновено сияние, което във вид на златен лъч минало през рамото на свещеника и се насочил към диска на престола. Това било частицата Тайни Христови. По воля Божия тя се отклонила от устата на недостойния причастник, за да не му се вмени Причастието за осъждане.

Когато пристъпваме към Светите Тайни, ние сме длъжни винаги да помним думите на апостол Павел: *Затова, който яде тоя хляб или пие чашата Господня недостойно, виновен ще бъде спрямо Тялото и Кръвта Господни* (1 Кор. 11:27).

Господ понякога не позволява заради грехове да се започне извършване на Света Литургия. Някога на Атон в пещерата на свети Атанасий живял старец с двама послушници. Единият бил свещеник, а другият - дякон. Веднъж послушниците отишли да служат Литургия в недалечен храм.

Свещеникът завиждал много на дякона, защото той бил по-умен и по-способен от него. Дяконът нищо не правел, за да помогне на брата си да се пребори с това чувство в себе си. Той постоянно възбуждал в него завист със себелюбивото си поведение.

Преди службата свещеникът изпълнил всички необходими преди Причастие правила, но не очистил сърцето си от завистта и не се покаял. Когато започнал да извършва проскомидията в олтара, внезапно се разнесъл силен шум, а дискосът изведнъж се повдигнал от жертвеника и изчезнал!

По този начин свещеникът и дяконът не могли да извършат Светата Литургия и да се причастят. Като узнали за случилото се, духоносните атонски старци казали, че милостивият Господ не е допуснал свещеника до службата и Причастието заради греха му и за да не му се случи някаква беда.

Целта на подготовката за Причастие се състои в осъзнаване на собствените грехове, очистиране на съвестта и получаване прошка от Бога в тайнството покаяние. Някои хора пренебрегват подготовката преди приемането на Христовите Тайни. Като скриват на изповед греховете си от свещеника, те погрешно мислят, че Причастието ще им донесе някаква полза и без покаяние. Така ли е в действителност?

В Долен Египет, близо до един от седемте ръкави на Нил до тъй нареченото Парфенийско море, живял някога презвитер Пиамон. Веднъж, когато принасял безкръвната жертва на Господа, той видял в олтара ангел, който записвал в книга имената на причастяващите се. Авва Пиамон се удивил, че имената на някои причастници той не вписвал. След завършване на Литургията старецът повикал при себе си пропуснатите от ангела монаси и попитал дали не им тежи на съвестта някакъв грях. Оказало се, че всеки от тях бил провинен в някакъв смъртен грях, скрит от духовника в тайнството покаяние. Тогава любвеобилният старец убедил монасите да принесат покаяние и сам започнал с тях ден и нощ да се моли със сълзи.

Авва Пиамон прекарал в сълзи и покаяние дотогава, докато не видял отново ангела, който стоял до престола и записвал имената на пристъпващите към Светите Тайни. Като записал всички причастници, ангелът

започнал да кани на Причастие за помирение с Бога и отхвърлените монаси, като дори ги назовавал по име. Авва Пиамон, като получил такова откровение, разбрал, че разкаянието на съгрешилите монаси е прието и с радост ги допуснал до Причастие.

Да, неразкаялият се грешник няма да получи Божествената благодат дори ако се причасти. Той може да скрие своите грехове от свещеника, който не е следовател и няма да търси признания. Но можем ли да скрием греховете си от Бога? Не. Какво кара човека, който скрива греховете си, да се причастява? Той навярно разсъждава примерно така: “Причастието дава несъмнена полза, затова непременно ще се причастя. А що се отнася до покаянието, аз го принесох пред Бога в душата си и това е достатъчно. Още повече и свещеникът е човек”.

Разбира се, духовникът е човек като мирянина и има повече грехове от тези, които идват да се изповядват при него. Още повече Господ е пожелал да се каем не пред безгрешни ангели, а пред хора. Църквата се състои от хора, те извършват и всички тайнства. Ако човек ненавижда своите грехове, той не се стеснява да ги признае пред свещеника. Искрената изповед свидетелства, че съгрешилият човек осъжда себе си и занаяпред възнамерява да не извършва злодеяния.

В древност, когато християните водели по-строг духовен живот, съществувало публично покаяние. Какво представлявало то? Грешниците се каели за извършените грехове пред цялата община. Изпълнени със страх пред съда Божий, те не се страхували от съда на човеците. Днес е много по-различно - хората повече се опасяват от съда на човеците, отколкото от Божия съд. Това отношение към покаянието преди приобщаването със Светите Тайни у някои християни се зародило отдавна. В края на четвърти век свети Иоан Златоуст, като наблюдавал как вярващите пристъпват към Причастие, писал: “Сега много от вярващите са стигнали до такова безумство и нехайство, че, преизпълнени с безбройни грехове и без грижа за себе си, небрежно пристъпват в празници към тази Трапеза, като не знаят, че приобщаването се определя не от празника и тържеството, но от чистотата на съвестта и безупречния живот. И ако този, който не открива в себе си нищо лошо, може да пристъпва всеки ден, то изпълненият с грехове и неразкаял се човек е опасно да пристъпи и на празник. Затова ако и веднъж в годината пристъпваме, това не ни освобождава от вина, ако сме пристъпили недостойно. Напротив, това само служи за по-голямо осъждане, тъй като веднъж в годината пристъпваме, но без да сме се очистили”¹. Ако хората, които се причастяват с души, осквернени от неразкаяни грехове, имаха възможност да видят своя духовен облик, биха се изпълнили с ужас.

Старецът Иаков Евбейски разказвал: “Когато причастявам хората, никога не ги гледам в лицата. Но понякога мислено си казвам да погледна лицето на човека, който пристъпва към Божествено Причастие. Тогава виждам, че лицето на един е нечовешко, с вид на куче, друг прилича на маймуна. Някои имат страшни образи на животни! Боже мой, казвам, как хората могат да имат лица на животни?”

Някои идват със спокойни и весели лица и след като се причастят, лицата им сияят като слънце”².

Когато свети Нифонт, епископ Кипърски, присъствал на Божествена Литургия в Константинополския храм, който се намирал близо до двореца Апония, изведнъж се отворили духовните му очи. По време на Причастието той видял как лицата на приемащите Свети Дарове започват да се изменят. На някои лицата станали светли като слънце, на други - мрачни и тъмни. Ангелите, които присъствали на Причастието, внимателно се взирали в душите на причастниците, като възлагали венци на достойните и се гнусели от недостойните.

Църквата винаги се е борила с лекомисленото отношение към причастяването със Светите Христови Тайни. Сам Господ нееднократно чрез Своите избраници изпращал откровения за вразумление на вярващите. Едно от тези поучителни откровения може да се намери в древния патерик. Когато хората пристъпили към Светата Чаша, “епископът през лицата видял душите и техните грехове: на едни видял лицата, черни като сажди, други - подобни на пламък, с кървави очи. Някои имали светли лица, бели като одежди. Едните, на които

¹Собрание поучений, избранных из творений святого отца нашего Иоанна, архиепископа Константинопольскаго, Златоустого // ТСЛ., 1993. Т. 1, с. 168.

²Старец Иаков Эвбейский // Макариев Решемская обитель, 1998, с. 57.

преподавал Тялото Христово, били опалвани и изгаряни, а за останалите то се превръщало в светлина и просвещавало тялото”³.

Епископът се помолил Бог да му открие смисъла на това видение. Явил се ангел, и му отговорил:

- Светоносни и светли лица имат тези, които живеят в целомъдрие, чистота и праведност. Те са добри, състрадателни и милостиви. С черни лица са онези, които се предават на блуд, нечистота и наслади. Коварни и убийци са онези, които изглеждат кървави и огнени. Те живеят в злоба и неправда, обичат обидите и хулите.

След това Господният ангел обяснил на епископа, защо е получил откровение от Бога:

- И така, помогни им. Тъй като пожела спасението им, ти получи изпълнение на молитвите си. По лицето им узна греховете, за да ги наставляваш и увещаваш, да ги направиш най-добри чрез покаяние и да ги доведеш при възкръсналия за тях Христос, нашия Бог. Колкото сили, ревност и любов имаш към Господа Христа, употреби ги за обръщането им към Бога.

Да, велика е любовта на Христос към хората! Даже и тези, които с осквернена от грехове душа приемат Неговото Пречисто Тяло и Кръв, Той не иска да накаже, а желае тяхното вразумяване и покаяние. “Той е човеколюбив и милостив - казва свети Йоан Златоуст - и както мъчещата се родилка желае да се освободи от бременността, така и Той желае да излее Своята милост, но греховете му пречат да стори това”⁴. Бог изпраща откровение на подвижниците на благочестието и в наше време, за да предпази хората от недостойно причастяване и да могат те преди вкушване на Светите Тайни да се очистят чрез покаяние. В житието на преподобни Серафим Вирицки (1865-1949), бележит руски подвижник на двадесети век, намираме описанието на едно такова откровение.

По време на поста след завършване на Литургията, на която имало много причастници, свещеникът излязъл на солея и всички помислили, че ще произнесе проповед, както обикновено. Но вместо това той извел от народа едно момиченце и го поставил до себе си на амвона. Всички събрани в храма насочили вниманието си към свещеника. Той обявил високо:

- Сега това момиченце, четиригодишната Леночка, ще изнесе проповед. Послушайте я.

Проповед? Как да се разбира това? Миряните били озадачени от думите на свещеника. Леночка казала такава проповед, която завинаги се врязала в паметта на нейните слушатели.

Оказало се, че по време на службата момиченцето видяло ангелите пазители на енорияшите, които се причастявали със Светите Тайни. Ангелите на едни от причастниците стояли до тях, а на други - надалеко и плачели. Момичето изведнъж започнало да назовава имената на причастилите се и да ги посочва.

След необичайната проповед към народа се обърнал свещеникът:

- Тези, чиито ангели плачат, са се причастили за осъждане. Вие имате неразкаяни грехове. Който иска, да дойде при мене и да изповяда пред всички затаения грях, и тогава Господ ще му прости.

Мнозина от тези, които посочила Леночка, били поразени от Божието изобличение. Те отхвърлили лъжливия срам и публично се покаяли за скритите на изповед грехове.

Да се отнасяме с пренебрежение към всяка светиня е опасно, особено към Светите Дарове. Хората с неразкаяни грехове, ако приемат Христовите тайни, рискуват да погубят навеки безсмъртните си души. Така те оскърбяват Самия Бог. Епископ Петър, автор на известната книга “Указание на пътя към спасението”, сравнява тези хора с мъчителите на Христа. “Недостойните причастници, пише той, като приемат Светото Тяло и Кръв Христови в нечиста душа като в смраден гроб, безчестят, мъчат и отново разпъват в себе си Спасителя”⁵.

³ Древний патерик, изложенный по главам. М., 1899, с. 359.

⁴ Иоанн Златоуст, свят. Цит. соч. Т. 1, с. 162.

⁵ Петр. Еп. Указание пути к спасению // ТСП., с. 215.

Като чете това, обремененият от беззакония грешник може да каже, че в такъв случай е по-добре изобщо да не се причастява. Но отдалечаването от Причастието е гибел за душата. Какво да правим? Истински да се каем. Ето един пример за такова покаяние от Древния патерик.

На един от епископите - известен с благочестивия си живот, преди завършването на Литургията му съобщили, че две жени от известни и знатни семейства водят разпътен живот. Като не вярвал на слуховете, епископът все пак се загрижил за тяхното спасение. На следващия ден по време на Литургията жените пристъпили към Светата Чаша. Духовните очи на светителя изведнъж се отворили и той видял лицата на жените светли, а душите им облечени в бели одежди. Като ги причастил, епископът ги видял да сияят в необикновена светлина. След службата му се явил ангел и го попитал какво го безпокои. Той казал:

- Истина ли е това, което говорят за двете жени, или не?

- Всичко казано за тях е справедливо - потвърдил ангелът.

- Защо, когато се приобщиха със Светите Тайни, лицата им бяха светли и от тях излизаше светлина? - попитал епископът.

- Това е така, защото те се разкаяха за извършеното и обещаха да не грешат повече и заради сълзите, въздишките, милостинята за бедните, изповедта и обещанието да не изпаднат в такова зло занаяпред, те са причислени към божествения лик. Греховете им са простени и останалото време ще живеят целомъдрено и благочестиво - обяснил ангелът.

- Удивлявам се не на промяната с жените, защото това се случва често, а на милостта от Бога, Който не само ги освободи от наказание, но ги удостои с благодат - признал епископът.

- Ти се удивляваш на това? - попитал ангелът. - И с пълно право, ти си човек, а вашият и нашият Владика е Бог, благ и човеколюбив по природа. Разкайлия се и изповядал се грешник той не само не изпраща в мъката, не му се гневи, но и го удостоява с почести. Знай, че нито един грях не може да победи Божието човеколюбие, ако покаянието заглади злото, което човекът е извършил. Бог знае нашата немощ, силата на страстите, дяволската хитрост и когато хората паднат в грях, им прощава като на свои деца. Дълго търпи и очаква изправянето на грешниците. На каещите се и просещи от Него благодати състрадава като на немощни и начаса ги освобождава от наказание. Дарува им приготвените за праведните блага.

Забележи, драги читателю, всичко това е казано не от човек, а от ангел. Какво може да се добави? Трябва да се каем със сълзи. След смъртта на епископ Мелетий в личните му вещи намерили дневник. На една страница било написано: "Горко ми, сега служа Литургия без сълзи".

* * *

В заключение можем да кажем:

1. Трябва внимателно да изследваме съвестта и живота си преди Причастие.
2. За всички забелязани грехове, извършени с дело, думи и помисъл, трябва да се покаем пред Бога от все сърце и ако е възможно, със сълзи да умием душата си.
3. В навечерието или в деня на приемането на Светите Тайни трябва според църковните правила да се разкаем за всички прегрешения в тайнството покаяние и да получим опрощаване на греховете си от Бога.
4. Понякога свещеникът може да не допусне каещия се до Причастие заради духовно нравственото състояние на човека и тежестта на греховете му. Това се прави за негова полза, за да не бъде опалена неподготвената душа от благодатта на Светия Дух. Обикновено в такива случаи духовникът налага епитимия и човекът за определен срок се кае от все сърце пред Бога и съзрява духовно за приемане на Светите Дарове.

ГЛАВА 4

Кой е достоен за Причастие

Иеросхимонах Симеон (1869-1960) повече от шейсет години се подвизавал в Псково-Печерския манастир. Той е един от основоположниците на Псково-Печерското старчество на дванайсети век. Старецът съветвал своите духовни чеда да се причастяват колкото е възможно по-често. Понякога, когато намирал за необходимо, благославял човекът да се причастява дори два дни подред. При това отец Симеон подчертавал, че преди приемане на Тялото и Кръвта Господни причастникът е длъжен да осъзнава своето недостойнство.

Веднъж при стареца Симеон дошла на изповед духовната му дъщеря монахиня Архелая. След изповедта старецът неочаквано казал:

- Ще се причастиш утре!

- Не мога - отвърнала тя, - не съм готова, вчера ядох супа с мляко, недостойна съм.

- Недостойна била! Добре е, дето веднъж осъзнава, че е "недостойна". Тя, виждате ли, винаги се причастява "достойно"! Но утре ще се причасти "недостойно".

Старецът Симеон виждал с духовните си очи състоянието на душата. Той винаги знаел кой кога може да се причастява и кой трябва да изчака.

Съзнанието за светостта на тайнството Евхаристия и на собствената ни греховност отвежда неизбежно всеки от нас до въпроса: достоен ли съм да се причастя и не се ли причастявам за осъждане? Ако спазваме точно правилата за подготовка за Причастие, това в известна степен ни дава право да мислим, че вярно се готвим за приемане на Светите Дарове. Външните правила обаче служат само за ориентири на вътрешната духовна подготовка за тайнството. Понякога им придаваме решаващо значение и тогава тръгваме по грешния път.

Веднъж свети Иоан Кронщадски попитал преди Причастие няколко духовни чеда:

- Как сте?

- Ние сме готови, отче - отговорили едните.

- А вие?

- А ние - не сме - признали със съкрушение другите, - улигани в работа и грижи не се подготвихме, простете!

- Така - отсъдил светителят - вие, неподготвените, пристъпете. Вие, които сте готови, елате друг път за чашата с Тайните Христови.

По този начин свети Иоан Кронщадски ободрил смирените и вразумил самоуверените.

Никой по силата на своите заслуги, трудове или дори подвизи не е достоен да се приобщи с Тялото и Кръвта Христови. Затова подготовката за Причастие, както е казал един от богословите, се състои не в пресмятане и анализ на своята "подготвеност" и "неподготвеност", а в отговора на любовта с любов. Хората, забравящи за любовта към Христа, често подхождат към Светата Чаша само с желанието да съблюдават постоянството в причастяването. Смята се, че по време на продължителен пост да се подготвиш за Причастие е най-удобно. Затова през този период в храма могат да се видят по-голям брой причастници. Но дали те, избрали благоприятното време, достойно приемат Христовите Тайни?

Веднъж по време на Великия пост един от енорияшите в църквата, в която служел преподобния Севастиан Карагандински (1884-1966), казал с радост:

- Колко много причастници има днес в храма!

- Причастници има много, но истински причастили се - малко, отбелязал преподобни Севастиан. - не трябва нито да се гордеем, че се причастяваме своевременно, нито да се отчайваме, че обстоятелствата са ни попречили да го направим. Понякога човек се сподобява да се причасти за спасение на душата преди самата си смърт.

Преди самото Причастие ние сме длъжни да постим, да прочетем молитвеното правило и да очистим съвестта си в тайнството Покаяние. Но дори точното изпълнение на изискванията, наложени от църквата, не ни гарантира достойно приемане на Христовите Тайни. Защо? Защото, като изпълняваме тези изисквания, ние често забравяме целта, за която те са установени. Господ иска от нас не точно до дребнавост спазване на поста, формално четене на каноните и механично изброяване на греховете на изповед, а съкрушен дух и смирено сърце. Ако в периода на подготовката за Свето Причастие не сме достигнали такова духовно състояние, напразен е нашият труд.

Трябва да помним също така, че благоговението пред тайнството Причастие не трябва да преминава в неувереност, тъга и униение, които могат да породят съмнение в необходимостта от Причастие. Преподобни Ефрем Сирин пише: "Страхувам се да се причастявам като недостоеен, но още повече се страхувам да не остана без Причастие, за да не погина"¹.

Жена казала на един епископ, че постоянно вижда своето недостойнство и затова не смее да пристъпи към Светата Чаша, а ако пристъпи, измъчва се. Епископът ѝ казал:

- Когато се считате недостойна, тогава пристъпвайте. А когато се смятате за "достойна", тогава ми кажете и аз няма да ви допусна до Причастие.

Не трябва да се мъчим преди Причастие и с безпричинни терзания на духа. Ако имаме дълбоко чувство за собствено недостойнство, можем да пристъпим към Причастието с упование на милостта Божия без угнетяващи душата терзания. Преподобни Серафим Саровски казва: "Благодатта, дарена в приобщаването, е толкова голяма, че колкото недостоеен и грешен да е човек, ако пристъпи към Господа със смирено съзнание за своята греховност, той ще бъде очистен от благодатта Христова, ще става все по-светъл и ще се спаси"².

Един послушник от Саровския манастир преди Причастие се изповядал, но не се решил да се приобщи. По време на извършване на Светата Литургия той бил в олтара и си мислел: "За моето недостойнство ще бъда осъден според Божия Съд чрез изгаряне или ще бъда погълнат жив от земята, ако пристъпя към чашата". Така си мислел той в присъствието на свети Серафим. Като прозрял мислите на послушника, светията го извикал:

- Ако пролеем океан от сълзи, пак няма да удовлетворим Господа за това, че той ни дава тези дарове. Насища ни с Пречистата Своя Плът и Кръв, които ни омиват, очистват, оживотворяват и възкресяват. И така пристъпи без съмнение и не се смущавай. Само вярвай, че това е Тяло и Кръв на Нашия Господ Исус Христос, които се дават за опрощаване на всички наши грехове.

Когато човек достигне дълбочината на своята греховност и се почувства недостоеен за никаква Божия милост, тя неочаквано го посещава.

Старецът Иосиф Исихаст (†1959) имал голям духовен авторитет сред атонските подвижници, много от които били негови ученици. Известно време той бил затворен и не излизал дори на Литургия. Веднъж в навечерието на голям църковен празник старецът безмълвствал самотен в своята килия. Цялата вечер старецът Иосиф мислел, че на този празник другите монаси ще се причастят, а той не е достоен заради греховете си. Затворил очи и с огорчение се самоосъждал. Желанието му да вкуси Хляба на Живота се усилвало все повече. Изведнъж той почувствал нечие присъствие. Подвижникът отворил очи и видял пред себе си ангел, от чието появяване цялата килия се изпълнила с неземна светлина. Ангелът държал в ръката си изящен съд. Той

---

¹Цит. по: Вениамин (Федченков), митр. О богослужении Православной Церкви. М., 1999, с. 334.

²Летопись Серафимо-Дивеевского монастыря. СПб., 1903, с. 463.

открил съда, приближил се към стареца и с голямо благоговение и внимание сложил в устата му частица от Христовото Тяло. След това ангелът радостно погледнал причастника, покрил съда и изчезнал. Денонощия наред след чудесното причастяване сърцето на стареца Иосиф било изпълнено с неизразима любов към Христа. Той не можел да мисли за нищо земно.

Всеки от нас трябва да знае, че истинското покаяние и плачът за греховете са най-доброто средство за съкрушаване на духа и смиряване на сърцето. Съществуват обаче пет причини, поради които не можем чистосърдечно да се разкаем за извършените грехове.

Ние можем да се причастим за осъждане, когато:

- 1) се самооправдаваме, вместо да принасяме истинско покаяние;
- 2) само на думи прощаваме на тези, които ни обиждат и изкушават, а в сърцето си продължаваме да се гневим срещу тях;
- 3) каем се за греха, но не изпитваме отвращение и дори сме привързани към него;
- 4) при покаяние не даваме обет занапред да се пазим от греховете, да изкореним страстите и да променим начина си на живот;
- 5) пристъпваме към тайнството Покаяние формално само за да бъдем допуснати до Свето Причастие.

Безграничното човеколюбие на Господа покрива нашите грехове и ни допуска до Светата Чаша. Когато човек приема Светите Дарове без самоосъждане, съкрушение и смирение, той се лишава от милостта Божия и се причастява за осъждане. Какви са признаците на такова Причастие?

Благодатта на Светия Дух се отдръпва от човека и той:

- загубва любовта към Бога и хората;
- лишава се от ревността по славата Божия;
- загубва страха Божий;
- става небрежен и безразличен към собственото си спасение.

Свети Атанасий Антиохийски пише: “Пристъпващият към Светите Тайни със страх, трепет, изповед и умиление получава опрощаване, а приемащият ги без страх и с пренебрежение си навлича наказание. Такъв не само че не получава опрощаване на греховете, но и дяволът има по-лесен достъп до него. А тези, които със страх присъпват към Божествените Тайни, не само се освещават и получават опрощение на греховете, но прогонват и дявола от себе си”³.

И така, за кой причастник може да се каже, че достойно се е причастил? За този, който, без да гледа на духовните си достойнства, пристъпва към Светата Чаша със съзнание за своето нищожество, със смирено сърце и съкрушен дух.

---

³Цит. по: Никодим Святогорец, преп., Макарий Коринфский, свят. Цит. соч. с. 116

ГЛАВА 5

Защо не трябва да се причастяваме без страх Божий

В житието на свети Василий Велики има разказ за един евреин, който поискал да узнае какво представляват Светите Тайни. Той се представил за християнин и заедно с вярващите влязъл в църквата, където се извършвала Литургия. По време на богослужението евреинът видял как свети Василий взел Младенеца и го разрязал на части. Когато вярващите започнали да се причастяват, приближил се и евреинът. Свети Василий му подал, както и на другите християни, частица от Светите Дарове. Като ги взел в ръка, евреинът се уверил, че това е наистина човешка Плът. Когато пристъпил към Чашата, видял истинска Кръв. Евреинът се изпълнил със страх и трепет. Като скрил частицата от Светите Дарове, той се прибрал вкъщи и показал светинята на жена си и ѝ разказал всичко, което видял с очите си.

Обърнете внимание: човек, получил Светите Дарове с лъжа, не бил наказан от Бога! Напротив, като взел в ръка даровете - именно така се причастявали християните в древността - той се удостоил да види Пречистото Тяло на Христа. Защо? Този богобоязлив евреин обичал и търсел Бога. По-голяма част от неговите съплеменници не признали Исус от Назарет за Месия. За него обаче била важна истината, а не мнението на мнозинството. От личен опит той искал да се убеди, че Исус е Спасителят на света.

Разказът завършва така: “Като се уверил, че християнското тайнство е действително страшно и славно, евреинът отишъл на сутринта при блажени Василий и го помолил да бъде удостоен със свето кръщение. Василий, като благодарил на Бога, веднага кръстил еврейна с цялото му семейство”.

Виждаме, как Бог чрез чудо въвел този търсач на истината в православната вяра, предизвиквайки в сърцето му благочестив страх. *Начало на мъдростта е страхът Господен* (Пс. 110:10). Без него човек не може да спаси душата си. Страхът Божий трябва да лежи в основата на всички наши постъпки.

При подготовката за Причастие, наред със силното желание да приемем Светите Дарове и разкаяние за греховете, трябва да възбудим в себе си и чувство на страх от Бога. За какво? Забележителният църковен писател митрополит Вениамин (Федченков; 1880-1961) пише, че за причастяващите се с Христовите Тайни е “нужен страх Божий, за да не стане страшно. Тоест, ако човек престъпва закона или постъпва без страх от възмездие, тогава го заплашва: съд, осъждане, болест, смърт, даже още по-лошо: прегрешение или попадане във властта на сатаната, както се случило с Иуда. И обратно, ако в душата ни има страх Божий, ще се възцари радост, мир, свобода на духа, съсредоточеност и вглъбеност. Изобщо благодатта ще се преумножи”¹.

В ливанските планини близо до град Илиопол в началото на II век света Евдокия основала женска християнска община. Това било по времето на гонението на Църквата, повдигнато от римския император Траян. Затова, когато съобщили на наместника на Илиопол Диоген, че е намерено тайно убежище на християнки, той заповядал да му доведат основателката. Отивайки на мъченическа смърт, света Евдокия по тогавашния обичай взела от храма Светите Дарове, сложила ги в малко ковчеже и ги скрила на гърдите си под дрехата.

До обръщането си в християнството Евдокия била една от най-красивите жени на изтока, но водела свободен живот и имала леко поведение. Представители на най-аристократичните семейства в империята искали да привлекат вниманието ѝ. Търгувайки със своята необикновена красота, тя успяла да натрупа огромно състояние, така че за богатството ѝ се носели легенди. И изведнъж всичко това останало в миналото. Пред Диоген застанала просителка в груба дреха и с ниско приведена глава. Наместникът заповядал на войниците да свалят покривалото от главата ѝ. Когато те изпълнили заповедта, началникът им загубил дар-слово от красивото лице на Евдокия. Като се опомнил, той смутено казал на седящите до него съдии:

---

¹Вениамин (Федченков), митр. О богослужении Православной Церкви, с. 330.

- Кълна се на моите богове на слънцето! Не трябва да се предаде на смърт тази подобна на слънце красота. Не знам как да постъпя.

- Не мисли ли ваше величество дали тази красота е естествена? Не, това е вълшебен призрак - казал един от съдиите.

Като обвинявали Евдокия в магьосничество и водели светицата на смърт, чиновниците от градската управа поискали от нея да се отрече от Христос. Не искаш? Тогава нека да поговорим за твоята вяра. След дълъг спор обвинителите се обезсърчили. Те макар че силно напругали ум и знания, загубили в спора! Пред тях не стояла объркана селска девойка. Но за такива те имали други аргументи, по-тежки от словесните!

Привързали света Евдокия за едно дърво, съблекли я до кръста, за да я бият. Когато я разсъбличали, Светите Дарове паднали от гърдите ѝ. Войниците ги взели, без да знаят какво е това, и ги занесли на наместника. Диоген протегнал ръка, за да ги вземе, но те изведнъж се превърнали в огън. Пламъкът бил толкова силен, че войниците загинали на място, а управителят с обгорена лява ръка паднал на земята и завикал от болка:

- Владико слънце! Изцери ме и веднага ще хвърля в огъня тази магьосница. Знам, че ме наказваш, защото не я погубих веднага!

В отговор на неговите думи от небето паднала мълния и тялото му се овъглило. Ужас обхванал присъстващите, а един от войниците видял ангел Божий до света Евдокия да ѝ говори на ухото. Начаса повярвал и възкликнал:

- Приеми ме каещия се за раб на живия Бог!

Изпълнена от любов към ближните, Евдокия се помолила за загиналите, които възкръснали. Така чудото довело при Христа не само тях, но и тези, които станали свидетели на случилото се.

Виждаме, че Господ не допуска нечестивци дори да се докоснат до Светите Дарове, пред които треперят всички ангелски чинове, тъй като те са Тялото и Кръвта на Самия Бог. Христос благодарение на Своята непостижима любов към човешкия род дава Светите Дарове на хората, за да имат вечен живот. Те често не разбират с какъв велик, а заедно с това и страшен дар се приобщават. За да вразуми Диоген, Бог го изпепелил с огън, докато другите изправил по различни начини.

Блажени Иоан Мосх посетил много свети места на изтока. В Кипър, в манастира Филоксен, той със своите спътници срещнал монаха Исидор, родом от Милет. "Ние видяхме - разказва Иоан Мосх - как той непрестанно плачеше с вопли и ридания. Всички го убеждавахме, че трябва да си почине от плача, но той не се съгласяваше.

- Аз съм голям грешник - казвал монахът на всички, - какъвто не е имало от Адам до наши дни.

- Отче - възразявахме ние, - всички ние сме грешници. Кой е без грях, освен Бога?

- Повярвайте ми, братя - отвърнал той, - нито в Писанието, нито в преданието, нито между хората намерих грешник, подобен на мене и на греха, който извърших. В света аз бях женен. Жена ми принадлежеше на сектата на Север. Веднъж, като се върнах у дома, не я намерих и разбрах, че е отишла при нашата съседка, която е православна, за да се причастят заедно. Бързо излязох от къщи, за да спра жена си. Когато влязох в дома на съседката, узнах, че жена ми неотдавна е взела Свето Причастие. Като я хванах за гърлото, я накарах да изхвърли светинята. Блъсках я безмилостно и накрая светинята падна в калта. В същия миг пред очите ми мълния грабна Светото Причастие... Минаха два дни и видях етиопец, облечен в дрипи.

- И двамата сме осъдени еднакво.

- Но кой си ти? - попитах го аз.

- Аз съм този, който удари Твореца на всички, нашия Господ Иисус Христос, по страната, когато Той страдаше - отвърна етиопецът.

- Ето защо - завърши разказа си монахът, не мога да спра да плача”².

Монах Исидор, който бил еретик, постъпил така, както смятал, че е правилно. Господ му дал да разбере, че грешил, и той се покаял. Ние, православните, изповядваме истинската вяра и се боим да не оскърбим с нещо Господа. Когато по време на Причастие Той влиза в нашите осквернени от грехове души и тела, кой от нас може да се похвали, че не гневи Бога? При всичкото ни покаяние ние трябва да вкусваме тялото и Кръвта Христови със страх и трепет. Понякога безсловесните твари отдават на Бога по-голяма почит, отколкото облагодетелстваните хора.

Един сектант, пчелар по професия, разказва свети Теофан Затворник в книгата си “За покаянието”, се причастил в православен храм. Но той не преглътнал Светите Дарове, а ги завил в кърпа. Като се върнал вкъщи, ги сложил в един кошер. Защо постъпил така, е неизвестно, но това, което се случило по-късно, получило широка известност.

Веднага след като частицата от Светите Тайни се оказала в кошера, пчелите спрели да правят медени пити и бързо започнали да приготвят хранилище за Тялото на Господа. Отначало издигнали малък престол, след това дискос и над него издигнали свод, наподобяващ олтар. Сложили светата частица на дискоса и застанали в кръг. С тихо жужене започнали да възхваляват Господа. Като видял това, пчеларят изпаднал в ужас и поръчал на домашните си да доведат веднага свещеник. Потресен от чудото, той се върнал в лоното на майката Църква.

Много хора могат да се поучат от тези пчели. Безсловесните Божии създания, макар да нямат талантите, с които е надарен човекът, според възможностите си отдават почит на своя Създател. Един известен московски протоиерей ми разказа как неговият баща, също свещеник, като извършвал Литургия, бил изненадан от един огромен стършел. Той влетял в олтара и кацнал на Светия Агнец. Докато свещенослужителят се опомнил, стършелът отлетял от Агнеца и като се издигнал над него, грижливо си отръскал крачетата едно в друго. Това много напомнило действието на свещениците, когато те след съприкосновение с Агнеца избърсват с гъбата полепналите малки частици по пръстите им. След няколко секунди стършелът се скрил от очите му.

Не само живите същества, но и законите на природата ни учат да се отнасяме със страх Божий към светините. През VI век в град Селевкия, намиращ се на запад от Антиохия, един православен християнин, изпратен от своя господар - търговец в Константинопол, забравил в шкафа запасните Свети Дарове. След продължително време неговият господар случайно ги намерил, но не посмял да ги сложи в уста, тъй като не принадлежал към Христовата Църква. Изминала цяла година, но слугата не се връщал. Тогава търговецът решил да изгори Светите Дарове, за да не се развалят. Като отворил шкафа, той се изумил - частиците покълнали и вече били във вид на стъбла с класове. Като взел със страх и трепет Светите Дарове, търговецът отишъл със семейството си в храма при православния епископ Дионисий. Скоро натам се затекли почти всички жители на града, привлечени от слуха за чудото, за да го видят с очите си. Вразумени от този необикновен случай, много еретици, които живеели в Селевкия, приели Православието.

От тези примери става ясно с какво голямо почитание и благоговение трябва да се отнасяме към Христовите Тайни. Затова преди Причастие е необходимо да се погрижим чувството на страх Божий да изпълни цялото ни същество.

И не може да бъде другояче, защото не само за явно кощунство, но и за най-малката небрежност към Светите Дарове човек може да бъде наказан и в земния, и във вечния живот.

Веднъж в древността до сирийското селище Гонаг деца пасели стадо. Като намерили време за игра, те решили по подражание на възрастните да извършат Литургия. Едно момче било избрано за свещеник, а други двама - за дякони. На един голям гладък камък като на жертвеник сложили хляб и кана с вино. “Свещеникът” и “дяконите” застанали пред жертвеника и играта започнала.

В онези далечни времена презвитерите произнасяли евхаристийните молитви на глас, затова момчето, което изпълнявало ролята на свещеника, добре ги знаело. По време на играта то с точност възпроизвело тези

²Блаженный Иоанн Мосх. Луг духовный. Сергиев посад, 1915, с. 39-40.

молитви заедно със съпътстващите ги свещенодействия. Когато настъпил моментът за раздробяване на хляба и Причастието, изведнъж от небето паднал огън, който изпепелил камъка и всичко, което лежало върху него, без остатък. Децата, обхванати от страх, паднали безчувствени на земята.

Когато пастирчетата не се прибрали по обичайното време в селището, родителите тръгнали да ги търсят и ги намерили при стадото, легнали на земята. Въпреки всички усилия възрастните не успели да узнаят от децата какво се е случило с тях. Те не познали родителите си и нищо не отговаряли на въпросите им. В това тежко състояние овчарчетата били пренесени в домовете си. Едва на следващия ден децата успели да разкажат за случилото се. Жителите, като изслушали разказите им, побързали към мястото, където станало чудото. Тук те със собствените си очи видели следи от небесен огън. След известно време на това място дошъл и местният епископ. Предвид важността на събитията, той заповядал на мястото на изпепеления камък да се постави жертвеник, да се издигне храм и да се устрои манастир, а децата да станат там послушници. Впоследствие този манастир станал много известен. Поклонниците, които го посещавали, в продължение на години можели да виждат монасите, заради които той бил основан.

Нашият Бог е човеколюбив и милостив, но в същото време и страшен Съдия. Затова трябва, както пише апостол Павел: *да служим благоугодно Богу с благоговение и страх, защото нашият Бог е огън, който изтребя* (Евр.12:28, 29).

Страхът преди Причастие съвсем не е чувство на потиснатост, угнетеност, обреченост, униние или отчаяние. Страхът от Бога е чувство на любящ син към любвеобилен Отец. Това е благоговейно желание никога да не се нарушава Неговата свята воля и стремеж с нищо да не се оскърбява Божественото му величие. Богобоязненото чувство избавя душата от греховете, страстите и скверните помисли. То прави християнина духовно трезв и ревностен към своето спасение.

Благодатта на Светото Причастие като огън опалва недостойния причастник, а благоговейния просвещава и очиства.

Страхът от Бога и любовта към Него трябва постоянно да обитават в сърцата ни. В човешките отношения те се изключват взаимно. По отношение на Бога те не само се допълват, но стават едно цяло - основа на нашия духовен живот. Ние обичаме Бога, но и благоговеем пред Него. Страхуваме се, но нашият страх се разтваря в любовта към Него.

Апостол Павел пише: *нека се очистим от всяка сквернота на плътта и на духа, като вършим свети дела със страх Божий*. (2 Кор. 7:1). При подготовката за Свето Причастие нашето сърце е обхванато от трепет пред светинята, а Бог Любов, който ни дава Кръвта и Тялото на Своя Син, изпълва нашата душа с любов и надежда.

* * *

И така, да направим следните изводи:

1. Като изнася Светата Чаша на амвона за причастяване на вярващите, дяконът произнася следния възглас: "Със страх Божий, вяра и любов пристъпете". Ако човек няма страх от Господа, той не трябва да се причастява. Затова при подготовката за Причастие ние трябва да се изпълним със страх Божий и той да стане неотменно свойство на нашата душа. Особено по време на Литургията непосредствено преди приобщаване с Христовите Тайни душата ни трябва да е обхваната от благоговееен трепет.

2. Какво ни помага да придобием страх Божий и благоговение пред Светото Причастие?

- съзнанието, че пристъпваме към пречистите и страшни в светостта си Христови Тайни;

- убеждението, че Христовите Тайни, които са Божествен огън, могат да изгорят недостойния човек.

ГЛАВА 6

Вярата – основа на подготовката за Причастие

Веднъж, като беседвал с иудеите, Господ Исус Христос казал: *Защото плътта Ми е наистина храна, и кръвта Ми е наистина питие* (Иоан. 6:55). Какво означават тези слова на Господа?

Църквата учи, че по време на извършване на светата Литургия хлябът и виното се пресъществяват в Тяло и Кръв Христови. Това е най-важният момент от богослужението. Хорът пее “Тебе поем”. След освещаването на Светите Дарове видът на хляба и виното за човешкото око не се променя. Но веществото им променя своята природа. На престола във вид на хляб и вино се намират истинското Тяло и истинската Кръв на Исуса Христа.

Иеросимонах Сампсон (1898-1979) разказва на своите духовни чеда чудесния случай по време на Литургията в Александруневската Лавра. “Веднъж, споделя старецът, аз се удостоих да видя в чашата плътта и кръвта Христови. Епископ Стефан служеше в Успенската митрополитска църква. Аз изнесох Светата Чаша на амвона за Причастие на народа. Той прочете “вярвам Господи и изповядвам”, махна покровеца и онемя: в чашата имаше човешка Плът и Кръв. Тогава той се обърна към мене: “Виж, отче. Какво да правя?”.

Влязохме в олтара, поставихме чашата на престола и започнахме да се молим Господ да стори милост. Владиката се моли четвърт час с вдигнати ръце.

После след неговата молитва погледнахме в чашата - Плътта и Кръвта Христови отново бяха във вид на хляб и вино. Тогава владиката излезе и причасти народа.

Свидетели на това чудо бяха митрополит Гурий и отците Лев и Варсануфий¹.

Всичко, което е сътворил Бог, се дели на материално и нематериално, на възприемащо се и невъзприемащо се от човешките сетива. В тайнствата на Църквата Божия също присъстват тези елементи: духовното, което нашите сетивни органи не усещат, и вещественото, което е подвластно на сетивното възприятие.

Ние не сме лишени от възможността да познаваме и духовната страна на Божиите творения. Това се постига не посредством сетивата, а чрез ума и сърцето. Същото се отнася и за църковните свещенодействия. Трябва да знаем обаче, че разсъдъкът и душата са способни да разберат и почувстват това, което става в тайнствата само при наличие на вяра в сърцето.

душата става особено възприемчива към благодатта в свещенодействието в резултат на напрегнатия духовен труд. Така подвижникът на Еладската Църква старецът Иероним Егински (1893-1966) достигнал просветлено състояние на духа, когато след ръкоположението си за свещеник служил четиридесет дни подред Божествена Литургия. Веднъж по време на извършване на тайнството той със собствените си очи видял, как виното и хлябът станали Тяло и Кръв Господни. След дългата молитва на подвижника със сълзи на очи Пречистите Тайни приели своя обичаен вид и той успял да се причасти. Чудото така силно подействало на стареца, че от този ден той се отказал да извършва Литургия. Само пеел на клира и произнасял проповеди.

Когато се готвим за Причастие, трябва да укрепим в себе си вярата, че ни предстои да приемем Тялото и Кръвта на Самия Исус Христос. Без такава непоколебима увереност няма смисъл да се причастяваме. Демоните, като знаят това, със всички сили се стремят да посеят семената на съмнението в сърцето на човека.

Църковният историк Созомен разказва следния случай. Когато свети Иоан Златоуст по време на Литургия причастявал вярващите, приближила се една жена, последователка на еретика Македоний. Без да има вяра,

---

¹Подвижници благочестия 20 столетия. М., 1994, Т. I, с. 415.

тя приела Божественото Причастие. В същия миг Тялото Христово се превърнало на камък в устата ѝ. Жената се ужасила от това предивно чудо и го разказала на народа, като показвала камъка.

Македоний, който отричал Божеството на Светия Дух, бил осъден от църквата на Втория Вселенски Събор през 381 година. Както е известно от историята, след това нови лъжеучения продължили да вълнуват Църквата, като улавяли в мрежите си голям брой християни. В това няма нищо учудващо. Ересите са едно от средствата на дявола за борба с Църквата. Много древни и съвременни еретически общества имат лъжливи представи за Евхаристията, различни от православното учение. Еретиците утвърждават, че в хляба и виното на Евхаристията Христос присъства символично или пребивава в тях невидимо, без да изменя природата им. Но светата църква винаги е изповядвала, че по време на евхаристийното свещенодействие хлябът и виното действително се пресъществяват в истински Тяло и Кръв на Господа. Тази вяра е неопровержим догмат на църквата. Всеки християнин, който тълкува тайнството Евхаристия по друг начин, престава да бъде член на Православната Църква.

В човешкия ум, разбира се, възниква въпросът: как е възможно хлябът и виното да станат Свети Дарове? Преподобни Иоан Дамаскин, боговдъхновен богослов и църковен учител, отговаря така: "Както Бог е сътворил всичко с действията на Светия Дух, така и тук с действието на Светия Дух се извършва това, което превишава естеството и което може да се постигне само с вяра. Светият Дух слиза и извършва това, което надхвърля словата и разума"². Затова Евхаристията се нарича тайнство.

Един от най-прославените светии в Православната Църква - свети Арсений Велики - за назидание на учениците си им разказал за един подвижник от египетски скит. Този монах водел праведен живот, но поради невежество се заблуждавал по отношение на Светите Дарове. Той казал, че християнинът по време на Причастие приема не Тялото Христово, а неговия образ във вид на хляб. Двама старци от скита, като чули неговото мнение, много се обезпокоили за спасението на своя събрат. Те познавали неговата простота и великите подвижнически трудове, затова дошли при него и започнали да го убеждават:

- Не мисли така, отец, но изповядай по преданието на Светата Съборна Апостолска Църква. Ние вярваме, че хлябът е самото Тяло Христово, а в чашата е самата Кръв Христова. Те на са образи. Тайната по какъв начин хлябът може да стане Тяло е непостижима. Както Господ казва за хляба: "Това е Моето Тяло", така и ние вярваме, че хлябът е истинско Тяло Христово.

- Ако не се уверя от личен опит в това, няма да повярвам - упорствал старецът.

- Хайде да почнем да се молим на Бога цялата следваща седмица, за да ни обясни Той тайнството. Ние вярваме, че Бог ще ни помогне - казали старците от скита.

Старецът се съгласил и тримата се уединили в своите килии. Седмичата преминала в усърдни молитви и духовни подвизи. След седем дни старците дошли в храма. По време на Литургията те видели с духовните си очи Младенец вместо хляб и вместо иеромонаха, преломяващ хляба - ангел, който заклал Младенеца. Когато те пристъпили да приемат Светите Тайни, на съмняващия се старец му било подадено кърваво месо. Като видял това, той изплашен започнал да вика:

- Господи! Вярвам, че хлябът е Твоето Тяло!

И начаса парчето кърваво месо станало хляб. След Причастието двамата старци от скита благодарили на Бога за чудото и казали на своя събрат, който си възвърнал вярата:

- Бог знае, че хората не могат да ядат сурово месо, и затова Той е прикрил Своето Тяло във вид на хляб и Кръвта си - във вид на вино.

Светите отци от Първия Вселенски Събор, като следвали точно смисъла на Свещеното Писание и Свещеното Предание и като укрепвали вярата си с общоизвестни чудеса, дали следното указание на

²Иоанн Дамаскин, преп. Точное изложение Православной веры. М., 1992, с. 250-252.

християните с каква душевна нагласа да пристъпват към Светото Причастие: “На Божествената трапеза ние не трябва да виждаме просто предложения хляб и чаша, но като се издигаме с ума си, сме длъжни с вярата си да разберем, че на свещената трапеза лежи Агнеца Божий, който взима върху Себе Си греха на света (Иоан. 1:29) и се принася в жертва от свещениците. Като приемаме истинно Честното Тяло и Кръв, трябва да вярваме, че това е знамение за нашето възкресение”³.

Какво става, ако човек пристъпва към Светата Чаша без истинска вяра? Ако той прави това злонамерено, върху него се излива Божият гняв. Ако няма зли помисли, Господ по различни начини го вразумява. Ще разкажем един такъв случай.

През XIX век Русия била залята от вълната на либерализма и хуманизма. Държавната власт в същото време обаче строго следяла православните граждани на империята поне веднъж в годината да пристъпват към Причастие. При това елементът на принуда в тази загриженост на правителството за спасение на своите поданици понякога граничел с кощунство.

Веднъж по време на Великия пост в храма влезли възпитаниците на Пажеския корпус. В стройни колони те вървели към Светата Чаша. Димитрий Шапелев, юноша, просветен от “напредничавите” идеи на онова време, споделил с крачещия до него другар какво мисли за случая. Макар че го принуждават да се причастява, той не вярвал, че в чашата са Тялото и Кръвта Христови. След като приел Светите Дарове с това настроение, той усетил вкуса не на хляб и вино, а на месо. Студеният скептицизъм в ума му мигновено се изпарил. Леден ужас обхванал невярващата душа. Димитрий онемял пред свещеника и не бил в състояние да преглътне Частицата. Свещеникът забелязал, че с юношата станало нещо необичайно и го помолил да влезе в олтара. Като дошъл на себе си, с Частицата в уста Димитрий се покаял за своето съмнение и след това вече бил в състояние да преглътне преподадените му Свети Дарове.

След случая Димитрий станал дълбоко вярващ човек. Никакви модни атеистични течения не могли до разколебят придобитата от личен опит вяра в Бога и Светите Тайни.

При подготовката за Причастие укрепването на вярата има изключително значение. Като приемаме Светите Дарове, трябва твърдо да вярваме, че приемаме Пречистите Тяло и Кръв на Господа. Светите Дарове остават за нашето осезание хляб и вино, за да не ни смущава вкусът на човешка плът. Господ може на всяка Евхаристия да показва истинския вид на Светите Тайни. На Него не Му трябва нашата вяра в Чудесата Му, а доверието ни към Неговите думи: *Хлябът, който ще ви дам, е моята Плът* (Иоан. 6:51).

Господ по време на Тайната вечеря взел хляба, благословил го, преломил и като раздал на учениците, казал: *Вземете, яжте: това е Моето тяло. И като взе чашата и благодари, даде им и рече: пийте от нея всички; защото това е Моята кръв на Новия Завет, която за мнозина се пролива за опрощаване на грехове* (Мат. 26:26-28). Когато се готвим за Причастие, трябва да си представим, какво е станало на тайната вечеря, да запечатаме в съзнанието си думите на Спасителя, казани на учениците, за да укрепим вярата си. Като участваме в Евхаристията, ние се удостояваме да приемем Тялото и Кръвта Христови, които Той е преподал на своите апостоли. За да придобием божествената благодат, която получили те на тайната вечеря, ние трябва да имаме същата вяра като тях. За съжаление слабата ни вяра често примамва лукавия. Още повече има вярващи, които дръзват да пристъпят към светите дарове със смътни представи за тях и с неукрепнала вяра. Слава на Бога, който вразумява и тях, и нас със Своите чудеса!

В древността съществувал обичай хлябът и виното, необходими за Евхаристията, да бъдат носени от миряните. Веднъж една знатна римлянка дошла на Литургията, на която служил свети Григорий Двоеслов и подала в олтара просфори за извършване на тайнството. В края на богослужението тя заедно с другите християни пристъпила към Светата Чаша. Когато дошъл редът ѝ, тя се усмихнала, като чула казаните от светителя думи: “Преподава се животворящото Тяло на нашия Господ Исус Христос”. Свети Григорий попитал:

- Защо се смееш?.

³Цит. по: Макарий, Еп. Православно-догматическое богословие. СПб., 1857. Т. 2, с. 302.

- Странно ми е, владико, отвърнала жената, че хляба, който изпекох със своите ръце, ти наричаш Тяло Христово.

Свети Григорий искал да разпали в сърцето ѝ вяра в тайнството и се помолил на Бога. Начаса хлябът се променил и всички видели окървавена човешка плът. Християните в храма се изпълнили с благоговееен трепет и прославили Господа, Който още повече укрепил вярата им с това чудо. Жената осъзнала своята заблуда. След като по молитвите на свети Григорий Светите Дарове отново придобили предишния си вид, тя с твърда вяра се причастила с Тялото и Кръвта Христови.

Защо са ни необходими чудеса? Господ ги прави не за да удовлетвори човешкото любопитство, а за да пробуди или укрепи вярата у човека, да му помогне в трудни житейски обстоятелства и да реши духовните му затруднения. Блажен е човекът, който е видял чудо и е повярвал в Христа и Неговата църква, но още по-блажен е този, който вярва без чудеса.

Христос иска да имаме вяра осъзната и основана на истинските догмати на Църквата. Затова, като се готвим за Причастие, ние трябва да знаем църковното учение за тайнството евхаристия. Църквата ни заповядва твърдо да вярваме, че в това велико тайнство хлябът и виното стават Тяло и Кръв Христови. Господ присъства в Светите Дарове, не само с Тяло и Кръв, но и с Цялото Си Божество, което е неразделно съединено с Неговата човешка природа. Затова, когато ние се причастяваме, както пише преподобни Ефрем Сирин: "Тялото на Господа по тайнствен начин се съединява с нашите тела и Пречистата Негова Кръв се излива в нашите жили. Той целият се вселява във всеки от нас по Своята благост"⁴. А свети Иоан Дамаскин обяснява: "Това тайнство се нарича Причастие, защото чрез него ние ставаме причастници на Иисусовото Божество"⁵.

Преди Причастие свещеникът разделя Агнеца - хляб, станал Тяло Христово - на части. Непросветеният човек може да реши, че самия Христос разделят на части. Това, разбира се, не е така. Христос винаги е един и неразделен. Църквата ни учи, че във всяка частица на Светите Дарове се намира не част от Тялото и Кръвта Господни, но изцяло присъства Сам Христос - Съвършен Бог и съвършен Човек.

Тайнството Евхаристия се извършва постоянно по всички краища на света. Във всички храмове хлябът и виното се претворяват в Христови Тайни. Това не означава обаче, че се появяват нови тела на Господа. На всички престоли по време на извършване на Литургиите присъстват едно Тяло и една Кръв на Иисус Христос. По този повод източните патриарси в "Послание за православната вяра" пишат: "Това е така не защото тялото на Господа, което се намира на небесата, слиза на жертвеника, а затова, че хлябът на предложението, приготвен във всички църкви, след освещаването се претворява, става едно и също с Тялото на небесата. Защото Господ винаги има едно Тяло, а не много на различни места. Това тайнство според общото мнение е най-чудесното.

То се постига само с вяра, а не с мъдрувания от човека"⁶. Стават ли някакви изменения със Светите Дарове след тяхното пресъществяване? Не. След пресъществяването на хляба и виното в Тяло и Кръв Христови те остават такива винаги. Светите Дарове не се променят преди Причастието, по време на Причастието и след Причастието. Те се явяват истинни Тяло и Кръв Христови дори ако никой не се причасти с тях. Никога не се превръщат в предишните хляб и вино. Затова след всяка Литургия свещенослужителите потребяват останалите в Чашата Свети Дарове, без да оставят и най-малка частица.

Ланчанското чудо свидетелства, че Светите Дарове никога не се превръщат в предишните хляб и вино. През VIII век в италианския град Ланчано в храма Сан Легонций се извършвало тайнството Евхаристия. Един от свещениците, който отслужвал този ден Литургия, се усъмнил дали наистина хлябът и виното се превръщат в Тяло и Кръв Христови. Не са ли те символи, напомнящи Тайната Вечеря? Изпълнен със съмнение, свещеникът произнесъл словата на Евхаристийния канон и въпреки неговото съмнение пресъществяването се извършило. Когато преломил Евхаристийния Хляб, от гърдите му се изтръгнал вик на изумление. Преломеният хляб под пръстите на свещеника се превърнал в нещо друго. Той не разбрал

⁴Цит. по: Макарий, еп. Цит. соч., с. 306.

⁵Иоанн Дамаскин, преп. Цит. соч., с. 255.

⁶Послание Патриархов Восточно Кафолическия Църкви. М., 1860, с. 70.

веднага в какво. След няколко секунди зашеметеният свещеник осъзнал, че държи в ръцете си тънък срез на мускулна тъкан от Човешка Плът. Като погледнал в чашата, видял... Кръв. Събратята на свещеника, привлечени от неговия вик, заобиколили престола и с изумление се взирали в Плътта и Кръвта на Спасителя. Потресен от чудото, свещеникът изповядал пред тях своите съмнения, а след Светата Литургия паднал на колене и потънал в дълга молитва. Вестта за чудото бързо достигнала до съседните градове и за Ланчано тръгнали много поклонници.

Оттогава в град Ланчано почти тринадесет века пазят Плътта и Кръвта Христови, претворени по време на Евхаристията в църквата Сан Легонций (сега Сан Франческо).

След отпадане на католическата Църква от Православието Светите Дарове станали предмет на внимание на учените. На православния християнин ще му се стори странно да се правят изследвания на великата светиня с методи на светската наука. Рационализмът на западния човек сметнал такива методи за допустими. От 1574 година се провеждали различни опити и наблюдения върху светите дарове, а от началото на седемдесетте години на двадесети век те започнали да се провеждат на експериментално ниво.

Големият специалист в областта на анатомията, патохистологията и клиничната микроскопия професорът от медицинския факултет на Сиенския университет Едуардо Линоли, провел със свои колеги изследвания през 1970-1971 година и стигнал до следните изводи: Светите Дарове, съхранени в Ланчано от осми век, са истинска човешка кръв и плът. Плътта е част от мускулна тъкан на сърцето, съдържаща сечение на миокард, ендокард и блуждаещ нерв. Значителната дебелина на миокарда позволява да се направи извод, че е възможно частта от Плътта да принадлежи на лявото камера на сърцето. И Плътта и Кръвта се отнасят към кръвна група АБ. Към нея се отнася и Кръвта, открита на Торинската Плащаница. Кръвта съдържа протеини и минерали в нормални за човешката кръв процентни съотношения. Учените подчертават, че най-удивителен от всичко е фактът на съхранението на Плътта и Кръвта - дванадесет века под въздействието на физически, атмосферни и биологически фактори без изкуствена защита и специални консерванти.

Роджеро Бертели, професор по анатомия в Сиенския университет, провел изследвания паралелно с Едуардо Риноли и получил същите резултати. По време на повторни експерименти, проведени през 1981 година с по-съвършена апаратура и с прилагане на новите достижения на науката в областта на анатомията и патологията, тези резултати отново били потвърдени.

Според свидетели на съвременници на Ланчанското чудо, претворената Кръв по-късно се свила в пет окръглени частици с различна форма, които след време се втвърдили. Интересно е, че всяка от тези частици, взета поотделно, тежи толкова, колкото петте заедно. Това противоречи на елементарните закони на физиката. Този факт учените не могат да обяснят и до днес. Чудесната Кръв поставена в древна чаша от цяло парче планински кристал, вече тринадесет века е изложена пред очите на поклонници и пътешественици, посещаващи Ланчано. Освен това, когато Кръвта се втечни, тя остава годна за преливане, тъй като има свойствата на свежа кръв⁷.

Какво чудо още е необходимо, за да се убедят маловерците?

В Христос неразделно и неслитно са съединени две естества: Божествено и човешко. И на двете естества на Богочовека подобава Божествено поклонение. Затова, като пристъпваме към приемане на Христовите Тайни, трябва да им въздаваме слава и чест, които подобават на Единия Бог. По този повод преподобни Йоан Дамаскин разяснява: "Не отхвърляме поклонението на плътта, защото чрез нея се отдава поклонение на едната Ипостас - Словото, което станало Ипостас, заради плътта. Не служим на твар, защото се покланяме на плът не като на проста плът, а като на плът, съединена с Божество, защото двете естества са съединени в едно Лице и една Ипостас Бог Слово"⁸.

Не трябва да забравяме, че като разсъждаваме за Пречистите Тайни, сме длъжни да се придържаме към простота и да не излизаме от границите на Църковното учение. Веднъж една от духовните дъщери на преподобни Алексий Зосимовски (1844- 1928) го попитала:

⁷Непознанный мир веры // Сретенский монастырь. 2001. С. 19-22.

⁸Иоанн Дамаскин, преп. Цит. соч., с. 159.

- Грешно ли е да се мисли, че когато се приобщаваш със Светите Тайни, се съединяваш и с Божията Майка?

- Мисълта ти не е еретическа - отвърнал преподобният, - но най-добре е да не мислиш по такива въпроси, защото може да стигнеш до ненужното и дори до лудост. Достатъчно е да мислиш само за Спасителя и съзнателно да се приобщаваш с Тялото и Кръвта Христови.

* * *

И така, да направим изводи:

1. Когато се готвим за Причастие, трябва да укрепваме вярата в душата си. Затова е необходимо да имаме ясни представи за тайнството Свето Причастие. По-точно, трябва да знаем основните положения на учението на Църквата относно нашето приобщаване с Христовите Тайни. Накратко те са следните:

- по време на извършване на Литургията Светият Дух претворява хляба и виното в Тяло и Кръв Христови;

- след освещаване на Светите Дарове хлябът и виното не се променят за човешкото око. Но по същност те стават съвсем различни. Сега във вид на хляб и вино на престола лежат истинното Тяло и истинната Кръв на Господа Иисуса Христа;

- Христос присъства в Светите Дарове не само с Тяло и Кръв, но и с цялото си Божество, Което е съединено с Неговата човешка природа. Затова, както е писал свети Иоан Дамаскин: "чрез тайнството Свето Причастие ние ставаме причастници на Иисусовото Божество. За да се съединим с Христа, трябва да имаме в сърцата си православна, непоколебима, осмислена вяра".

2. Тайнството Свето Причастие има две страни: духовна, която нашите сетива не усещат, и веществена, която е подвластна на сетивното възприятие. Ние не сме лишени от възможността да познаем духовната страна на това велико тайнство. Тя се постига не с нашите сетива, а с ума и сърцето. Но трябва да помним, че разумът и душата са способни да разбират и усещат това, което се случва в тайнството Свето Причастие, само при наличие на вяра в сърцето.

3. Като укрепим вярата в сърцето си, ние сме длъжни по време на извършване на тайнството Евхаристия с ума да се извисим над материалното и духовно и да съзерцаваме Агнеца Божий, Който се принася в жертва за греховете на човечеството.

4. Като се отдаваме на Богомислие за Пречистите Тайни, трябва да се придържаме към простота на мислите и да не излизаме от пределите на църковното учение.

ГЛАВА 7

Изкушения преди Причастие

Навярно на читателя се е случвало да чува от познати изказвания от рода на: “в Бога вярвам, но на попове - не”, “вкъщи се моля, но на църква не ходя, защото всички свещеници са измамници”, “всички в храма са по-грешни от мене, за какво да ходя там?”. Воинстващите атеисти говорят още “по-убедително”. Една от енориашките на нашия храм, млада майка, ми разказваше, че на четиригодишния ѝ син дядо му постоянно му внушавал, както той смятал, жизнеутвърждаваща истина: “Запомни, твоят главен враг е попът”. Майката се съветваше с мене как трябва да се причастява момчето.

Защо в света толкова много клеветят представителите на духовенството? Нападките срещу свещениците и подозренията, че животът им е греховен са любимо оръжие на падналите духове. Те го използват в борбата с готвещите се да пристъпят към Светата Чаша. Ако преди Причастие демоните не могат да разколебят вярата на човека в истинността на Христовите Тайни, те започват да го изкушават относно личността на онези, които извършват свещенодействието.

В египетската пустиня при един отшелник идвал презвитер и извършвал за него Евхаристия. Пустинникът бил посетен от някакъв човек, който му разказал за греховния живот на свещеника и го съблазнил. След време, когато презвитерът дошъл при отшелника, той не му отворил вратата. Свещеникът си отишъл. Отшелникът имал видение. Той видял златен кладенец с необикновено хубава вода. Кладенецът бил собственост на един прокажен, който вадел водата и я наливал в златен съд. Отшелникът изпитвал неутолима жажда, но се гнусял от прокажения и не искал да вземе вода от него. Изведнъж той чул глас: “Защо не пиеш вода? Какво значение има кой черпи водата? Той налива водата в съд”. Отшелникът, като дошъл на себе си, разбрал смисъла на видението и се разкаял за постъпката си. Той повикал презвитера и го помолил както преди да извършва за него Литургията.

Кой извършва тайнството Свето Причастие? Пристъпващият към Светите Дарове не трябва наивно да мисли, че това велико тайнство се извършва благодарение на добродетелите на свещенослужителя. То се извършва от цялата Църква, възглавявана от Христос. Свещеникът, грешен или свят, е само частица от Църквата и без нея или извън нея той не може да свещенодейства. Преподобни Макарий Александрийски разказва, че е виждал по време на Литургия ангел Господен да помага на свещеника да извърши тайнството и с ръката си заедно с ръката на свещеника да раздава на християните Светите Дарове. Тайнственото пресъществяване на хляба и виното в Тяло и Кръв Христови става по молитвите не само на свещенослужителя, а и на всички участващи в богослужението. Един слепец на име Иулиан, подвижник от палестинската обител на преподобни Теодосий Велики, се усъмнил в това дали Иерусалимският архиепископ Макарий е православен. Нещо повече, Иулиан започнал да подозира и служещите в манастира братя. Постепенно обхваналото го съмнение станало толкова силно, че той бил принуден да потърси помощ при авва Симеон Стълпник (†596). Този велик светец от шестгодишен отишъл в пустинята и прекарал там в непрестанни подвизи седемдесет години. Като разбрал за изкушенията на Иулиан, преподобни Симеон му казал: “Не мисли да се отдалечаваш от Светата Църква. В нея по благодатта на Господа Исуса Христа няма нищо лошо. Освен това, брате, знай, че във вашата обител има старец на име Патрикий. Този старец по време на богослужението стои зад всички, близо до западната страна на храма. Ако някой от свещенослужителите прегрешава, старецът достойно извършва светата молитва и тя се приема като свята жертва”.

През деветнайсети век праведницата Евдокия получила от Бога дивни откровения за съдбата на съвременния свят¹. На праведницата ѝ било казано, че твърде малко от свещениците са достойни за своя сан. Но макар те да не отговарят на своето велико призвание, тайнството Свето Причастие, което извършват, си остава тайнство. Защото ангели Господни го извършват вместо недостойните свещенослужители.

---

¹См.: Сила Божия и немощъ человеческая. М., 1994, с. 259.

В Църквата винаги е имало грешници и духовно хладни хора, но са просиявали велики праведници и пламенни молитвеници.

Когато говорим за изкушенията преди Причастие, трябва да кажем, че дори дълбоко вярващият човек може да бъде посетен от хулни мисли, когато се готви за тайнството. Именно неговата душа се опитват да осквернят бесовете, защото вярата му не може да бъде разколебана от никакви съмнения. Какво да правим, ако ни постигне такова изкушение? Да чуем разказа на свещеномъченик Кронид (†1937). Като послушник в Троицко-Сергиевата Лавра, през 1878 година той изпитал много силно хулно нападение. "Хулни думи на неверие и богохулство срещу всичко свято и, страшно е да се каже, дори срещу Светая Светих, тоест според Тайните Христови, ме връхлетяха неударжимо. От мъчителната тъга аз сякаш станах като мъртъв и не можех да си намеря място. Душевната мъка беше толкова силна, че лицето ми съвършено се промени за пет дни. Архимандрит Леонид веднъж ме попита:

- Константин! Какво става с тебе? Ти си неузнаваем!

Аз отговорих, че не съм добре със здравето. Отивам да се изповядвам при духовния отец, но мислите ме възпират: "Нима ще изповядаш на духовния отец своите пагубни и хулни помисли". Аз се вслушах в мисления съвет и премълчах за помислите по време на изповедта. Но когато излизах от килията на духовника, почувствах такава силна скръб, че от страшното вътрешно вълнение не можах да сдържа риданията си и плачейки като дете, паднах на дивана. Духовникът се смути и ме попита:

- Костя, какво става с тебе?

Тогава му казах моите душевни помисли. Духовникът ме попита:

- Утешаваш ли се с тези помисли?

Отговорих му:

- Не се утешавам, отче, а страдам неопишимо. Тогава духовникът отново прочете разрешителна молитва и ме освободи. След това ми стана неизказано леко на душата. Не вървах, а летях на крилето на радостта. Всички страшни помисли изчезнаха и аз, грешният, спокойно можех да пристъпя към Светата Чаша².

Ако преди Причастие у вас се появяват хулни мисли за Светите Дарове, трябва да се ръководите от три правила в борбата с тях:

а) отделете нечистите помисли от съзнанието си, защото те не са породени в душата ви, а са семена на демонска злоба, внедрени отвън във вашия ум;

б) противодействайте на хулата с молитва към Бога и не давайте на помислите да овладеят ума ви. В никакъв случай не се впускайте в разсъждения по повод на възникналите мисли. Бесовете само това чакат. Те ще ви победят в спора, тъй като имат многовековна практика във водене на подобни дискусии;

в) разкрийте напълно душата си в изповедта пред духовника. Разкажете му за хулните помисли, които ви вълнуват. Откровената изповед разрушава всички бесовски козни.

---

²Троицкии цветки с луга духовнаго // ТСП., 1997, с. 86-87.

ГЛАВА 8

Правила за тези, които се готвят за Свето Причастие

Духовният живот се развива по определени правила. Съществуват правила и за тези, които се готвят за Свето Причастие. Какви са тези правила?

Обикновено за Причастие се готвим 3-7 дни. През това време трябва да пробудим в себе си чувствата, за които говорихме в предишните глави. Църквата заповядва в дните на духовна подготовка за приемане на Светите Тайни да обърнем особено внимание на молитвеното си правило. Към утринните и вечерните молитви трябва да добавим четене на канони, акатисти или Псалтир. Продължителността на молитвеното правило трябва да е съобразена със силите и възможностите. При съмнение е най-добре да се обърнете за съвет към своя духовник или към енорийския свещеник.

В дните на подготовка за Причастие е добре колкото е възможно по-често да посещаваме църковните богослужения. В навечерието на Причастието задължително трябва да присъстваме в храма на богослужение. Като се приберем къщи, преди вечерните молитви трябва да прочетем канона за съответния ден от седмицата. Те се разпределят по следния начин:

- в събота вечерта следва да се прочете канон на Сладчайшия Исус, молебен към Пресвета Богородица и Ангела Пазител;

- в неделя - канон на Сладчайшия Исус, молебен канон към Пресвета Богородица и архангелите, а за тези, които желаят - към Ангела Пазител;

- в понеделник - покаен канон към Господа Исуса Христа, молебен към Пресвета Богородица, свети Иоан Предтеча и Ангела Пазител;

- във вторник - канон на Сладчайшия Исус, Богородица Одигитрия, или молебен на Ангела Пазител;

- в сряда - покаен канон на Господ Исус Христос, молебен на Пресвета Богородица, на Ангела Пазител, на светите апостоли, който желае - на свети Николай;

- в четвъртък - канон на Честния Кръст, молебен на Пресвета Богородица и на Ангела Пазител;

- в петък - канон на Сладчайшия Исус, канон и акатист на Пресвета Богородица, канон на Ангела Пазител, на всички светии и който пожелае - заупокоен канон.

Макар че църковният устав изисква непременно да се чете акатист на Пресвета Богородица само в навечерието на събота, съществува благочестив обичай да се четат акатисти на Сладчайшия Исус и Богородица ежедневно, като всеки ден те се редуват.

Непременно ли трябва да се четат канони непосредствено преди молитвата за сън? Не е задължително. Така например известният Атонски подвижник иеросхимонах Тихон (†1968) не чакал да дойде вечерта, за да прочете правилото за Свето Причастие, а започнал да го чете от средата на деня. Преди деня на Причастието задължително трябва да бъде прочетен канонът за Свето Причастие. На сутринта в деня на причастяването се четат утринни молитви и молитвите за Свето Причастие, освен прочетените в навечерието!

Преподобният Нектарий Оптински (†1928) при подготовка на духовните чета за Причастие особено строго изисквал от тях да четат цялото правило преди Светото Причастие. Той разказал, че му се явил насън един покоен оптински иеромонах, който разказвал как бил избавен след смъртта от митарствата, тъй като винаги извършвал Света Литургия след изчитане на цялото правило.

В какво разположение на духа трябва да пристъпваме към извършване на молитвеното правило? Безусловно четенето на молитвеното правило не трябва да има формален характер. Съдържащите се в него молитви са плод на духовното озарение на много праведници. Трябва да проникнем в техните свети чувства и богоугодни мисли. Църквата е установила молитвеното правило преди Причастие за хора, недостигнали нивото на духовно съвършенство, за да могат те да приведат душата си в благодатно състояние, което съответства на тайнството Свето Причащение.

Разбира се, правилото преди Причастие е минимумът, който нямаме право да съкращаваме, а някои го смятат за много дълго. Такова схващане е резултат от недостатъчна ревност за спасение на собствената душа. Много подвижници с пламенен дух, недоволни от обичайното молитвено правило преди Причастие прекарвали в молитва по няколко часа. Ежедневното молитвено правило на Белгородския старец архимандрит Серафим (Тяпочкин 1894-1982) продължавало седем-осем часа. Архиепископ Воронежки и Задонски Иосиф (†1892) в навечерието на Причастието със светите тайни прекарвал цяла нощ в молитва, като почивал преди Литургия само един час. Ръцете му били покрити с мазоли от извършването на многочислени земни поклони. Преди възкресни и празнични дни преподобният Серафим Саровски още като дякон прекарвал цяла нощ в молитва, като стоял неподвижно до Литургията.

По времето на отслужване на Света Литургия молитвеното напрежение на светия отец Иоан Кронщадски при споменаване на живите било толкова силно, че той се обливал в пот, подобно на Христос, когато се молел преди кръстните страдания в Гетсиманската градина. На отец Иоан се налагало дори да се преоблича и да сменя дрехата си.

Молитвената подготовка преди Причастие се съпътства от духовно и телесно въздържание. В предходните дни трябва да избягваме всякакви житейски грижи и да изключим напълно развлеченията. Не приемаме животински продукти - месо, мляко и яйца, а при строг пост - олио. Причастието се взема на гладно, затова след полунощ не се яде и пие нищо.

За значението на въздържанието преди Причастие може да се съди по случая станал в началото на двадесети век. Генерал-губернаторът позвънил на епископ Инокентий (Ястребов), викарий на Киевска епархия, и му съобщил, че във Внице при загадъчни обстоятелства е умрял протоиерей. Там чакат представители на висшата църковна власт и не погребват покойника.

Епископ Инокентий спешно пристигнал във Вница. Покойният протоиерей се оказал човек на средна възраст. При аутопсията всички органи били непокътнати освен стомаха. Той бил черен на цвят и напълно овъглен. Когато го извадили, се разпаднал на малки черни въглени.

Лекарите, извършили аутопсията, не могли да установят причината за смъртта. Тогава разпитали жената на покойния. Тя със сълзи разказала, че през последната година от живота си нейният мъж започнал да проявява следната странност: всяка сутрин преди извършване на Литургията, той ядял и пиел. Отначало протоиереят не се оплаквал от нищо, а впоследствие усещал парене в стомаха и постоянно горене. Престанал да се храни, а преди смъртта непрекъснато викал:

- Огън, огън ме изгаря отвътре!!!

Епископ Инокентий, като изслушал разказа на съпругата, казал:

- Ангел е извършвал Божествената Евхаристия вместо покойника. Светите Дарове са изгорили кощунника.

Християнинът трябва да намери равновесието между здравословното състояние, телесния подвиг и духовното разположение. Строгостта на поста не бива да превишава силите на човека. Всеки християнин трябва да знае, че крайностите в духовния живот са недопустими. Преподобни Пимен Велики казва: "Всичко, което надвишава мярката, е от бесовете".

Преподобни Севастиян Карагандински строго порицавал тези, които самоволно, без благословение преди Причастие не ядели нищо един или няколко дни. В някои случаи той дори не ги допускал до Причастие.

през нощта преди Причастието (до полунощ) преподобният благославял слабите и болните да изпият чаша гореща вода и да изядат парче бял хляб, за да не им стане лошо на сутринта.

По време на поста преподобни Севастиян разрешавал на хората с болен стомах или бели дробове да смекчат въздържанието след приемането на Светите Тайни. Той благославял да пият мляко или чай с мляко. При това преподобният винаги казвал на болните, макар че имали уважителна причина, да се каят пред Бога за нарушението на поста и задължително да го изповядат.

Преди Причастие семейните хора са длъжни да се въздържат от съпружеско общение. Препятствие за приобщаване със Светите Тайни са нощните осквернявания и месечният цикъл при жените.

Свършено недопустимо е да се пристъпва към тайнството, ако имаме на съвестта си неразкаян грях. Колкото и маловажен да ни се струва, именно той може да е препятствие в тайнството Свето Причастие. В един египетски скит, при извършване на Литургията, Светият Дух слизал във вид на орел над Светите Дарове. Само свещенослужителите виждали това явление. Веднъж на богослужение това не се случило. Озадачен, служещият иеромонах казал на иеродякона:

- В нещо съгрешихме или ти, или аз. Отдалечи се от Светия Престол и ако се яви орелът, очевидно е, че не идва заради тебе.

Дяконът се отдалечил и Духът Божий в образ на орел слязъл над Светото Приношение. След свършване на Литургията иеромонахът попитал иеродякона:

- Какво направи?

- Не знам да съм извършил някакво прегрешение - отвърнал иеродяконът - освен това, че при мене дойде един от братята и ме помоли нещо и аз му отказах, защото няхах време.

- Духът не слезе, защото братът се е огорчил - рекъл иеромонахът.

Дяконът осъзнал вината си, отишъл при оскърбения монах, поискал му прошка и се помирил с него.

Подобен случай имало в края на XVIII в. във Валаамския манастир. По това време там живеел старецът Ксенофонт. Дълго време той бил наставник на старообрядци, но веднъж, когато дошъл в Александро-Невската Лавра на Литургия, се удостоил да види небесните Сили, които служели заедно с иеромонаха. След този случай Ксенофонт се обърнал към Православието, поселил се във Валаам и започнал да води подвижнически живот. За благочестието си той се сподобил да вижда на Литургията Божията благодат, проявявана по различен начин.

веднъж по време на служба в храма влезли финландци с неприятен външен вид. Старецът ги осъдил в ума си и веднага спрял да вижда благодатта с духовното си зрение. Начаса се разкажал и започнал да проси прошка от Бога. Едва след един месец отново започнал да съзерцава благодатните видения.

Страстите вредят на подготовката за Причастие. Те отнемат силата на молитвата и правят душата недостойна Господ да влезе в нея. Ето един пример за гибелното въздействие на греховните желания върху душата на човека.

В олтара на храма, където свети Василий Велики обикновено извършвал Литургия, над престола висяло златно изображение на Светия Дух във вид на гълъб. Когато светителят по време на богослужението изнасял Светите Дарове, златният гълъб, движен от Божията сила, три пъти се разклащал. По време на една служба знамението, показващо слизането на Светия Дух над хляба и виното, не се явило. Свети Василий, като размишлявал за причината, огледал свещенослужителите, които съслужвали, и забелязал как един от дяконите гледа със страст една жена в храма. Той наредил на дякона да се отстрани от престола и му наложил строга епитимия. След този случай заповядал да се постави пред олтара завеса, за да не се отвлича вниманието на свещенослужителите от молитвата и духовното съзерцание на великото тайнство.

Не само неразкаяните грехове и страсти са препятствие за достойно Причастие. духовно-нравственото състояние на нашата душа може да не съответства на великия дар на Божествена любов, подавана ни в тайнството Свето Причастие, което често се изразява в разсеяност и лекомислено поведение.

Преподобни Севастиан Карагандински бил строг към тези, които закъснявали без уважителна причина за служба и се изповядвали и причастявали без необходимата подготовка. Той не ги допускал до Причастие и им казвал:

- Така могат да се причастяват само болни, а вие сте в добро здраве и имате множество грехове. Не можете ли да намерите време за подготовка, да се очистите чрез покаяние, да дойдете в храма навреме, да изслушате правилото и службата, и като се изповядате, да пристъпите със страх Божий към чашата? Вие пристъпвате към Чаша със Светите Тайни, а не към супа или чай!

Какво е искал да пробуди преподобни Севастиан в сърцата на нехайните християни?

Бог е любов. Божията любов към нас в това се яви, дето Бог проводи в света Своя Единороден Син, за да бъдем живи чрез Него (1 Иоан. 4:8, 9). Божията любов към нас е велика. Неговият Син е приел кръстни мъки, за да ни спаси. Такава самоотвержена любов очаква Бог и от нас. Той очаква, не защото се нуждае от нея, а защото в това е нашето спасение.

* * *

В края на главата да обобщим нейното съдържание:

1. Приемането на Светите Дарове се предшества от три- до седемдневен телесен пост. Причастието се взима на гладно - не се яде и не се пие след полунощ.
2. За достойно приемане Тялото и Кръвта на Господа Иисуса Христа по време на говеенето трябва напълно да се отречем от светската суета и развлеченията.
3. В периода на подготовката за Причастие никакви страсти не трябва да вълнуват душата ни. Затова трябва да пазим чувствата си от всичко.
4. Преди Причастие със Светите Тайни е необходимо да се примирим с всички близки, да простим всички обиди, да се разкаем за греховете си в тайнството Изповед.
5. В навечерието на Причастието трябва да бъдем на вечерно богослужение.
6. Готвещите се за Свето Причастие трябва да прочетат молитвеното правило, установено от църквата за говеещи, защото то ни дава възможност да се съсредоточим и размишляваме за Христовите Тайни и да се потопим в благодатно молитвено състояние.

ГЛАВА 9

Причастникът по време на Божествената Литургия

Когато подготовката за Причастие е завършена, можем да пристъпим към тайнството Свето Причастие. Това тайнство се извършва на Светата Литургия, главната служба от ежедневния богослужебен кръг. За да можем правилно да възприемаме това, което става на Литургията, трябва преди всичко да разберем великото значение на това богослужение. В какво се заключава то?

Праведният Иоан Кронщадски пише за значението на Божествената Литургия: “Ползата от Литургията е неизмерима не само за цялата Православна Църква, а за цялата вселена, за всички хора от различни изповедания, защото Безкръвната Жертва и молитвите се принасят на Господа за цялата вселена. Заради извършване на Литургии Господ дълго търпи целия свят и го милува, като му дарява изобилие от земни плодове, граждански успехи, успехи в науката, изкуствата, в земеделието, в домакинството. Той милва не само човеците, но и животните, които служат на човека. О, Литургия чудна, Литургия Божествена и боготворяща!

В извършване на Литургията се наблюдават безбройните милости на Господа. Целият свят се облагодетелства по милостта и безпределната сила на Безкръвната Жертва, принасяна на Светия Престол. Агнецът обхваща целия свят, всички народи и езици”¹.

Свещеномъченик митрополит Серафим (Чичагов †1937) във време на най-тежки изпитания за Русия наставлявал паството си за Литургията и Причастието. Той обяснявал, че те са най-силни средства против духовното зло и неверието в любимата Родина. “Докато се извършва Божествена Литургия, докато хората пристъпват към Причастие, можем да бъдем сигурни, че Православната Църква ще устои и победи. Руснаците няма да погинат в злото на греха, безбожието, злобата, материализма, гордостта и нечистотата. Нашата Родина ще се възроди и спаси. Затова най-вече мислете за извършване и непрекъснато отслужване (ежедневно, дори многократно на различни престоли) на Литургии. Ако има Литургия, ще има Църква и Русия”². Думите на свещеномъченика Серафим се оказали пророчески. Въпреки жестоките гонения Руската Църква никога не е прекъсвала извършването на Литургии. И сега можем да се убедим в нейната Божествена сила. Гонителите изчезнаха като дим, а Православната Църква и руският народ по милостта Божия продължават да съществуват сред този непостоянен свят.

праведният Иоан Кронщадски пише: “Всички обичаме живота. Но у нас няма истински живот без източника - Иисус Христос. Литургията е съкровищница, източник на истински живот, защото в нея е Сам Господ. Владиката на живота предлага Самия Себе Си за храна и питие на вярващите в Него и дава живот в изобилие на Своите причастници, както Сам казва: *Който яде Моята плът и пие Моята кръв, има живот вечен... Аз дойдох, за да имат живот, и да имат в изобилие* (Иоан. 6:54; 10:10)”³.

Ангелско служение

Защо Литургията понякога се нарича ангелско служение? Ангелите присъстват винаги на Евхаристията и помагат на свещенослужителите да я извършат. Величието на Божествената Литургия поражда изумление и благоговение в Небесните Сили.

Според свидетелства на стареца Иоан Евбейски, който неведнъж се удостоявал с дивни Божии видения, след като свещеникът каже началния възглас на Литургията, в олтарачаса се стичат Небесни сили. Друг

---

¹Цит. по: Вениамин (Федченков), митр. О богослужении православной церкви, с. 348.

²Серафим (Чичагов), митр. Да будет воля Твоя. СПб., 1993, Ч. 2, с. 25.

³Цит. по: Вениамин (Федченков), архиеп. Небо на земле. М., 1994, с. 37.

праведник, свети Иоан Кронщадски, пише: “На проскомидията се призовават за съучастие в служение на Литургията всички светии, като се започне с Божията Майка. В служенията със свещеника участват всички светии и всички ангели”⁴.

Преподобни Евтимий Велики (†473) разказвал на някои от учениците си, че често виждал ангел да извършва Литургия с него.

През 1892 година преподобни Анатолий Оптински (Зерцалов) пристигнал в Петербург. Тук той се срещнал с праведния Иоан Кронщадски. Отец Иоан поканил преподобния Анатолий в своя храм в Кронщад. Когато започнала Литургията, отец Иоан видял два ангела да служат с преподобния Анатолий.

Тайнството Свето Причастие, извършвано на Литургията, съединява небето и земята. Това единство, невидимо за очите на обикновените хора, се разкрива в цялата си красота пред духовния взор на светиите.

Праведният Иоан Кронщадски пише: “В каква близост се намират и небожители, и земни жители, и Божията Майка, и всички светии, и всички ние, православните християни, когато се извършва Божествената и всемирна Литургия! Боже мой! Какво животворно общение”⁵.

Преподобният Евтимий Суздальски (†1844) на празника Преображение Господне поканил епископ Иоан да извърши Литургия в неговия манастир. На службата дошъл и великият княз Константинович. Благодетелият и милостив княз се удостоил по време на Литургията с тайнствено видение. Той видял светъл юноша в блестяща риза да служи заедно със свети Иоан и преподобни Евтимий. След завършване на богослужението великият княз попитал насаме епископ Иоан за видението. Отначало той не искал да открие тайната, но след това казал:

- Ако Господ ти е открил това, не мога да скрия, че видяното от тебе е Ангел Господен, който понякога присъства на Литургия, когато аз, грешният се удостоявам да служа заедно с великия Евтимий. Не казвай това на никого, докато съм жив.

Като участваме в Литургията, ние, верните християни, сами се уподобяваме на ангели. В какво се състои това подобие? По думите на праведния Иоан Кронщадски, ние възпяваме Бога с ангелски песнопения алилуия и Трисветата песен. Ние носим Господа на славата в себе си чрез причащението. Приемаме всецяло Христа Бога в сърцето си, носим го като на херувимски престол и пламенно Го обичаме, както Го обичат херувимите. И заради Неговата любов се отричаме от всяка земна любов, защото тя е несъвместима с Божията любов”⁶.

Праведниците се отричат от всичко земно, за да извършат ангелското служение на Литургията в дълбоко благоговение.

Великият атонски подвижник иеросхимонах Тихон (†1968) в своя уединен атонски храм извършвал Литургия с помощта само на един монах певец. Той искал в пълно усамотение в олтара да се предава на вгълбена молитва. А когато започвала Херувимската песен, отец Тихон обикновено потъвал двадесет или тридесет минути в духовно съзерцание. Монахът многократно повтарял херувимската песен, докато не чувал стъпките на отец Тихон, излизаш от олтара за Великия вход. След службата певецът го попитал:

- Какво виждаш, старче?

- Херувими и серафими, славословещи Бога. Моят Ангел Пазител ме пуска след половин час и тогава продължавам Божествената Литургия.

Понякога иеросхимонах Тихон извършвал Божествена Литургия и без певец. Въпреки това в храма звучало пеене! Веднъж старецът бил посетен от Теоклит Дионисиат. Отец Тихон бил в храма и оттам се чувало

---

⁴Пак там, с. 78.

⁵Пак там, с. 48.

⁶Пак там, с. 103.

умилително пеене. Теоклит искал да влезе, но вратата била заключена. Като не искал да безпокои никого, той решил да дочака края на службата. Не след дълго пеенето стихнало и отец Тихон отворил вратата. Теоклит, като влязъл, не намерил никого, освен отец Тихон. Това го поразило и той разбрал, че на Литургията са пели ангели.

Праведният Иоан Кронщадски пише: “Литургията е чудна, величествена, божествена служба на земята. Това е възпоменателно, тайнствено служение на Господа Бога. В нея вземат участие не само свещенослужители, църковни служители и миряни, но и небесните ангелски чинове и всички Божии угодници на небето. От нея имат полза и покойниците. Затова Литургията трябва да се извършва с особено внимание, благоговение, любов и благодарност към Господа, Който установи и учреди на земята такава общо спасително служение”⁷.

Проскомидия

Защо дори някои постоянни енориаши на православните храмове не отдават голямо значение на проскомидията? Навярно, защото тя се извършва в олтара, невидимо за хората. Тази първа част на Литургията има дълбок духовен смисъл. На проскомидията благодарение на особено свещенодействие хлябът и виното стават вещество за Евхаристията. По време на извършването ѝ се споменават членовете на Христовата Църква, небесна и земна.

Молитвите и свещенодействията на проскомидията имат двойко значение. От една страна, те изобразяват раждането на Христос, а от друга - Неговите страдания и смърт. Приготвянето на Светия Хляб и изваждането на Агнеца от просфората озаменува раждането на Исус Христос. При това жертвеникът олицетворява пещерата, дискосът - яслите, в които е положен Младенецът Христос, звездичата - звездата, която е довела влъхвите във Витлеем, покровците - пелените, с които е бил повит Спасителят. Чашата, кадилницата и тамянт напомнят за даровете, донесени от влъхвите. Молитвите, произнасяни от свещениците и дякона, напомнят за поклонението и славословието, отдадени на Спасителя от пастирите и източните влъхви.

Кръстообразното разрязване на Агнеца и пробождането Му с копие представлява разпятието на Исуса Христа.

Изваждането на частици от просфората и разполагането им на диска около Светия Агнец символизира Църквата Божия, глава на която е Сам Господ Исус Христос. Иеросхимонах Тихон Атонски, воден от духовния си опит, казва, че в олтара на проскомидията, когато свещеникът споменава светиите и изважда частици от просфората, невидимо присъстват ангели, пророци, апостоли, светии, мъченици, преподобни и всички праведници. Те идват на помощ на всички, за които се извършва молитвеното поменаване на проскомидията.

Свещенодействията на проскомидията имат символичен характер. Ние трябва да знаем обаче, че символите на църковните свещенодействия са изпълнени с небесна реалност. Един от благодатните гръцки отци, старецът Паисий Светогорец (1924-1994) на младини прислужвал на богослуженията в манастирски храм. Веднъж по време на извършване на проскомидията той видял на диска много малко агънце. Когато свещеникът произнесъл молитвата и забил копието в лежащия на диска Агнец, изрязан от просфората, агънцето затреперило от болка. След този случай Паисий не се осмелявал повече да влиза в олтара. При размисъл за великото тайнство, което се извършвало в олтара, той се изпълвал със свещен страх. До края на дните си той останал прост монах, като отклонявал всички предложения за приемане на свещенически сан.

По какъв начин можем да постигнем невидимата страна на Литургията?

Ние разбираме реалността на свещенодействията, които се извършват на Литургията, само чрез вярата. Именно нашата вяра ни помага да преминем отвъд земните символи и тогава започваме да виждаме небесната реалност.

⁷Пак там, с. 27.

Малкият вход

Важен момент от Литургията е входът с Евангелието. Този вход се нарича Малък за разлика от Великия, който се извършва по време на пренасянето на Светите Дарове от жертвеника на престола. На Малкия вход свещеникът и дяконът, носещ Евангелието, излизат през северната врата от олтара на солея. По време на пеенето “Приидите, поклонимся...” священослужителите влизат през Царските двери в олтара, където дяконът слага Евангелието на престола.

Какво символизира Малкият вход? Той изобразява излизането на Господа Иисуса Христа на проповед по време на Неговия земен живот. същевременно той е символично изображение на общението на молещите се в храма със Своя Господ. В този момент сме длъжни да гледаме Евангелието така, сякаш виждаме Самия Господ Иисус Христос.

Като влезе в олтара, по време на пеенето на тропарите и кондаците свещеникът тайно чете молитва, в която от името на всички вярващи проси от Бога, славословен от серафими и херувими, да приеме Трисветата песен и от нашата уста, да прости нашите съгрешения и да ни даде сили да му служим непорочно до края на живота си. След молитвите на Трисветата песен дяконът произнася от солея молитвени възгласи.

Именно в този момент от Литургията един от най-почитаните руски светии получил от Бога велико откровение.

Веднъж на Литургията преподобни Серафим Саровски, служещ като дякон, след Малкия вход възгласил на солея: “Господи, спаси благочестивия и услыши ни”. След това се обърнал към народа и с орар в ръка произнесъл възгласа: “И во веки веков!”. Изведнъж външният вид на преподобния се изменил и той, вместо да влезе през Царските двери, застинал на място. Всички присъстващи в храма забелязали, че с него се е случило нещо необикновено. Двама иеродякони хванали преподобния Серафим подръка и го въвели в олтара. Тук той престоял около три часа. Външният му вид се променял нееднократно.

Като дошъл на себе си, преподобни Серафим разказал на старшите манастирски братя за видението си: “Тъкмо провъзгласих: “Господи, спаси благочестивия и услыши ни!”, и завърших с орар в ръка възгласа: “И во веки веков!” - изведнъж ме озари като че ли лъч светлина. Като погледнах сиянието, видях нашия Господ и Бог Иисус Христос в образ на Син Човечески, в слава и неизречена сияйна светлина, ограден като от пчелен рояк Небесни сили, ангели, архангели, херувими и серафими, да идва по въздуха от западната църковна врата. Като се приближи до амвона и вдигна пречистите Си ръце, Господ благослови служещите и предстоящите. След това се преобрази и застана отдясно на Царските двери, където е Неговият образ, ограден от ангелски ликове, сияещи с неизречена светлина в цялата църква. Аз, земя и пепел, се удостоих с особено благословение от Господа Иисуса да го срещна във въздуха. Сърцето ми се зарадва, чисто, просветено от сладостна любов към Господа!”⁸.

Велико и радостно видение за всяка християнска душа!

Великият вход

Входът със Светите Дарове се нарича Велик. Така се именува заради величието на събитието, което се споменава в този момент на Литургията. по време на Великия вход Светите Дарове изобразяват Господа Иисуса Христа, отиващ на доброволни страдания и смърт за греховете на цялото човечество. Този вход се нарича Велик и поради важността на целта, заради която се извършва. Светите Дарове се пренасят от жертвеника на престола, за да се принесат в жертва на Бога и да се извърши Светото Причастие.

По време на Великия вход трябва със страх Божи да потънем с душата си в молитва и с благоговение да гледаме Господа, Който отива да принесе Себе Си в жертва заради нашето спасение.

⁸Серафим (Чичагов), митр. Да будет воля Твоя. Ч. 2, с. 234-235.

Веднъж старецът Иаков Евбейски извършвал Литургия. На Великия вход той изведнъж почувствал как някой отзад го побутва по рамото и го насочва към Светия Престол. Старецът помислил, че това е певецът и казал:

- Благословени! Какво нечестие: ти влезе през Царските двери и ме буташ!

Като се обърнал, отец Иаков вместо певица видял архангел, който с крилото си го направлявал по време на Великия вход.

На едно от духовните си чедра старецът казал:

- Хората, чедо мое, са слепи и не виждат какво става на Божествената Литургия. Някой път не мога да издържа и сядам на стола, а в това време съслужителите мислят, че ми е лошо. Те не знаят обаче какво става по време на Божествената Литургия в олтара. Какъв голям размах на крилата, чедо мое, имат ангелите!

Праведният Иоан Кронщадски пише за Херувимската песен, която се пее при извършване на Великия вход следното: "по време на нашето служение на Господа невидимо служат и ангели, и заедно с хората са като един хор, една Църква, едно събрание. Това обстоятелство ни учи благоговейно и разумно да стоим и да се молим в църквата, като слушаме пеенето и четенето"⁹.

Какво става, ако човек по време на служба се държи непочтително?

Преподобни Арсений Кападокийски (†1924) служил много години като енорийски свещеник в Фараса, едно от християнските селища на Турция. Веднъж, когато извършвал Литургия, в храма влязъл турчин, главатар на разбойници. Когато забелязал въоръжения и с дръзко поведение човек, преподобни Арсений наредил да му предадат незабавно да излезе от храма. Разбойникът не изпълнил молбата. Преподобният не се обърнал повторно към него.

Когато на Великия вход Арсений излязъл със Светите Дарове от олтара, турчинът го видял да идва по въздуха, а не по земята. Начаса тялото на разбойника започнало силно да се тресе и той поискал да побегне от църквата, но не можел да се помръдне. Сякаш бил завързан с невидими връзки. Като влязъл в олтара, преподобният му дал знак да излезе. Турчинът се почувствал свободен и като треперел с цялото си тяло, излязъл от храма и паднал на земята като мъртъв. Лежал неподвижен дотогава, докато отец Арсений не го вдигнал.

Преподобният строго укорил разбойника, но заради празника Пасха му дал пет пиастри и му казал да си върви. Изплашеният турчин незабавно събрал другарите си, които били оградили селището и ги отвел далече.

Бог поругаван не бива. Каквото посее човек, това и ще пожъне (Гал. 6:7). Нечестивите, които се държат безцеремонно по време на Литургията, навличат върху себе си гнева Божий. Ако по време на Литургията, особено на най-важните ѝ моменти, ние, верните християни, готвим сърцето си за среща с Господа, непременно ще се удостоим с Неговото посещение.

Претворяването на Светите Дарове

В своите записки игумен Теодосий (Попов, †1903) привежда спомените на своята баба от детството ѝ, когато била на седем-осем години. "В църквата заставах до самия амвон срещу Царските двери и зорко следях действията на свещеника. Веднъж, когато бях на празник с родителите ми, видях над престола невисоко над главата на свещеника, върху Светата Чаша бял Гълъб като сняг. Той се държеше във въздуха неподвижно, с крила, потрепващи едва забележимо. Видях го не веднъж и казах на моята приятелка. Всеки път, когато чувахме камбанния звън, тичахме с всички сили, като се надбягвахме и заставахме заедно до амвона, за да чакаме появяването на блестящия бял Гълъб. И толкова Го обичахме, такъв беличък, такъв прекрасен.

⁹Цит. по: Вениамин (Федченков), архиеп. Небо на земле, с. 101.

Но имаше дни, в които не виждахме Гълъба. Чудото ставаше само по време на службата, извършена от възрастния свещеник Роснички. При другия свещеник Гълъбчето не идваше¹⁰.

Кой се е явявал на детския взор във вид на гълъб? Несъмнено Светият Дух. Именно под Негово въздействие се извършва цялата Литургия. благодатта на Светия Дух се проявява особено силно по време на най-важната част от Литургията - Евхаристийният канон, който започва с възгласа на свещеника: "Благодарим Господа". С тези думи, отправени към вярващите да отдадат благодарение на Бога, свещеникът пристъпва към извършване на тайнството Света Евхаристия. Сам Спасителят е дал пример за това начало на тайнството, когато на Тайната вечеря започнал священодействието на Безкръвна Жертва с благодарение към Бог Отец.

В тайната молитва, четена по време на Евхаристийния канон, свещеникът от името на всички вярващи прославя величието Божие, безкрайното Му съвършенство и Неговите благодеяния към човешкия род. Свещеникът изповядва светостта на Бога и заедно с това прославя безкрайната любов на Бог Отец към нас, изпратил Своя Единороден Син за нашето спасение.

Дошлият на земята Спасител извърши тайнството Свето Причастие и ни завеща да го правим за Негов спомен. Думите на Господа, казани на Тайната вечеря, свещеникът произнася на глас: "Приимите, ядите, Сие ест тело Мое, еже за вы ломимое во оставление грехов. Пийте от нея вси, Сия ест Крoвь Моя Нoвагo Заветa, яже за вы и за многия изливаемая во оставление грехов".

При произнасяне на думите: "Твоя от Твоих, Тебе приносяще, о всех и за вся", дяконът или свещеникът с кръстообразно сложени ръце взема с дясната ръка дискаса, а с лявата - потира, издига ги над престола и след това ги оставя на място. Това священодействие изобразява възношението на Светите Дарове в жертва на Бога за всички вярващи.

Когато свети Иоан Кронщадски извършвал приношението на Светите Дарове, умът му се пренасял в горния свят. Той пише следното: "Представям си величието и тържествеността на тази минута, когато стоя лице в лице с вечната, съвършена, неизменна правда и наказание за греха - Небесния Отец, и принасям от името на всички и за всички едната безмерна, всеправедна, умиловителна Жертва на Христа, Сина Божий. Тя едничка може да умилови Бог Отец, да изкупи света от праведното проклятие и да изходатайства прощение на греховете и благословение за всички вярващи. В тези свещени минути цялото ни сърце трябва да е напълно отдадено на Бога. Да забравим всичко земно, за да не оскърбим с някакъв страстен помисъл Агнеца Божий, принасящ Себе си в жертва.

Какво става при предложението на Светите Дарове? Когато хорът пее "Тебе поем, Тебе благословим...", а свещеникът произнася тайни молитви, се извършва¹¹ претворяване или пресъществяване на Светите Дарове в Пречисти Тяло и Кръв Христови. В това време всички в храма заедно със священослужителите трябва да се молят Небесният Отец да изпрати Своя Свети Дух на тях и на подлежащите Дарове. "В този момент душите ни трябва да бъдат като запалени светилници, като благовонно, разпалено кадило, като дим на тамян, възнасящ се нагоре, защото в този миг се извършва страшното, животворящо тайнство - пресътворяване чрез Божия Дух на хляба и виното в Пречисто Тяло и Кръв Христови, и на престола се явява Бог в плът"¹².

Веднъж на Литургия по време на пресъществяването на Светите Дарове схиархимандрит Гавриил (Зиранов; 1844-1915) ученик на преподобния Амвросий Оптински, се удостоил с благодатно видение. Старецът разказал как Горното място в олтаря сякаш се отместило и той видял Спасителя заобиколен от множество ангели, архангели, херувими и серафими. Ангелите се реели около Христа отгоре, отдолу и от двете Му страни. Навсякъде около Него имало ликове на свети пророци, апостоли, преподобни, мъченици, светии. Цялото небе било изпълнено с ангели и светии. Всички те стоели с глави, преклонени и обърнати към Спасителя. Ръцете си държали скръстени на гърдите.

¹⁰Сила Божия и немощ человеческая. М., 1994, с. 12.

¹¹Цит. по Вениамин (Федченков), архиеп. Небо на земли, с. 114.

¹²Пак там.

Ангелите и светиите стоели с велико благоговение, страх, мълчание и сякаш се наслаждавали на ефирно розовата светлина, излъчвана от Спасителя и Неговите рани. Един лъч от тази светлина падал и на Светите Тайни на престола.

Друга светлина струяла от небесната висина. По думите на стареца Гавриил, тя била смекчено ярка, с неопишуема красота и величие. Именно към нея бил обърнат Спасителят, Който принасял Сам Себе Си в жертва.

Когато отец Гавриил дошъл на себе си, оказало се, че устата му произнася думите на молитвата: “И сотвори убо хлеб сей, честное Тело Христа Твоего. Амин. А еже в чаши сей, честную Кровь Христа Твоего. Амин. Преложив Духом Твоим Святым. Амин. Амин. Амин”. От страх и трепет старецът се разридал.

Впоследствие старецът Гавриил не можел да извършва Литургия без сълзи - толкова силно го разтърсило видението на Христовата Жертва за човешките грехове. В мига, в който произнасял: “Твоя от Твоих, Тебе приносяще, о всех и за вся”, гласът му секвал, сълзи руквали от очите му и откъснат от всичко земно, той се предавал на духовни преживявания и благоговейни молитви. Риданията му, смесени с пеенето на хора разтърсвали душите на молещия се народ.

При предложението на Светите Дарове свещеникът тайно се моли на Бога за причастниците, както и за всички починали вярващи. Той молитвено споменава и починалите праведници. Това възпоминание свидетелства за плодовете на Голготската Жертва на Христа. Особено (“изрядно”) свещеникът възпоменава Божията Майка като глава на изкупеното, възсъздадено човечество и застъпница за всички хора пред Сина Божий. Свещеникът, като вземе кадилицата, произнася възгласа: “Изрядно о Пресвятей...”. След този възглас той тайно се моли, като споменава от името на Църквата светиите, спасени чрез кръстната Жертва на Спасителя и вече прославени от Бога. Благодарни на Господа и Го славослови, че ги е направил ходатаи за нас на Небето. Моли се също така за покойните и живите членове на Църквата.

Валаамският схимонах Кириак имал видение по време на Литургия. Той стоял в олтара и когато служещият свещеник възгласил: “Твоя от Твоих, Тебе приносяще, о всех и за вся”, от престола излязло необичайно благоухание. Когато свещеникът започнал да се моли за снизхождането на Светия Дух, Кириак видял, че олтарът се напълнил с херувими, които оградили престола. Огън обгърнал свещеника и щом той направил земен поклон пред престола, от висините слязъл бял гълъб и кръжал над дискаса. След това той застанал над Светата Чаша и като прибрал крила, се спуснал в нея. Начаса ангелите паднали по очи и се поклонили на Светия Престол. Когато свещеникът възгласил: “Изрядно о Пресвятей”, Небесните сили пак се поклонили до земята. След песента “Достойно ест” те се поклонили за трети път. След това ангелите заобиколили свещеника, осенили главата му с пречудна плащаница и станали невидими.

След Евхаристийния канон е молитвената подготовка на вярващите за приемането на Христовите Тайни и самото Свето Причастие.

Праведният Иоан Кронщадски пише: “В постоянното чудо на пресъществуването на хляба и виното в истинно Тяло и Кръв Христови, съединени с Неговото Божество и душа, виждам оживотворяването на човека. Всичко това е пред очите ми. Изпитвам го с душата и тялото си, усещам го живо. Боже мой! Какви страшни тайнства твориш Ти! На какви неизречени тайни ме направи зрител и причастник. Слава на Тебе, Творче мой! Слава на Тебе, Творче на Тялото и Кръвта Христови!”¹³.

Всеки един от нас трябва да се стреми по време на Литургия да има такива свети чувства в сърцето си.

Божественият огън

В Житията на светиите се описва слизание на Божествен огън по време на Литургията. Как се случило това?

---

¹³Цит. по: Вениамин (Федченков), архиеп. Небо на земле, с. 36.

Свидетели на чудото били учениците на преподобния Евтимий Велики. Преподобният Евтимий извършвал Литургията. По време на Трисветата песен учениците му видели от небето да слиза огън и да огражда преподобния. От този момент до завършването на службата той стоял пред престола в огнен стълп.

Подобен случай е разказан в житието на свети Сергей Радонежки. Когато свети Сергей служел Божествена Литургия, ученикът му Симон видял небесен огън да слиза над Светите Тайни в минутата на освещаването им. След това огънят обхванал Светия Престол и озарил олтара с необикновена светлина. Симон го видял да огражда и преподобния Сергей. Когато дошло време за Причастие, Божественият огън се свил и влязъл в Светата Чаша. Пред очите на Симон преподобният се причастил с този огън и грейнал от светлина подобно на неизгарящата къпина в древността.

От преподобни Сергей не убягнала промяната на лицето на неговия ученик. Затова след Причастието той попитал:

- От какво се устраши така духът ти, чедо мое?

- Видях благодатта на Светия Дух, отче - отвърнал Симон.

- На никой не казвай какво си видял, докато Господ не ме призове от този живот - му заповядал смиреният авва.

Свидетелства за снизхождане на Божествената благодат на Светите Дарове по време на Литургия имаме и от недалечното минало.

Свещеномъченик Вениамин, митрополит Петроградски (†1922), притежавал дара на слъзната молитва, чиято благодатна сила хората усещали по време на богослужение. Веднъж, когато той извършвал Литургия в Александровската лавра, божественият огън слязъл в Светата Чаша. Очевидецът на това чудо иеросхимонах Сампсон си спомня:

- Огромен огнен пламък се спусна над чашата, обикаляше, обикаляше и влезе в нея. Не всички видяха това. На някои не им беше открито, защото невинаги се открива на всички. От архимандритите и игумените около престола не всички видяха, а чуха само шум и решиха, че има течение в олтара. В действителност нямаше никакво течение.

Да, служенето на Света Литургия е велика и страшна чест за свещеника, който невидимо е в съприкосновение с огнената Божия благодат. Светият праведен Иоан Кронщадски пише на един от пастирите: "Твоето служене превишава ангелското, защото те със страх съзерцават страшната и спасителна Тайна, а ти носиш Самия Христос Бог и Го преподаваш на верните". Така също и миряните, които приемат в устата си Пречистите Дарове, се сподобяват с не по-малка чест от Бога и това ги задължава с голяма отговорност.

В молитвите, които се четат преди Причастие, Христовите Тайни се наричат "въглен, който изгаря недостойните". Поради това причастникът с Тялото и Кръвта Христови трябва едновременно да се радва и да трепери, тъй като се "причастява с огън".

В края на Литургията, преди раздробяване на Агнеца, свещеникът възглася: "Святая святым". Какво означава този възглас? Той предупреждава, че могат да се причастяват само хора, които са в лоното на Светата Църква и не са се отлъчили чрез своите грехове от нея. Дяконът излиза и призовава онези, които според човешката преценка смятат, че са достойни да приемат Тялото и Кръвта Христови. Със Светата Чаша в ръка той възглася: "Со страхом Божиим, верою и любовню приступите!". Този призив в дадения момент е много актуален за причастниците, защото точно сега ще вкусат Божествения огън на Светите Тайни.

Един от най-известните наместници на Троицко-Сергиевата Лавра архим. Антоний (Медведев; 1792-1877) в едно от своите писма до свети Филарет, митр. Московски, пише: "Не мога да удържа душата си и да не съобща със страх и радост следното събитие, станало на 17-ти март в Куряжки манастир близо до Харков. По време на Литургията при освещаване на Светите Дарове, когато братята пеели в църквата: "Тебе поем,

Тебе благословим”, иеромонах Илитор, като направил земен поклон и три пъти казал: “И молим ти ся...”, изведнъж станал глух и нем, но в необикновено умирално състояние на духа. И когато седмица след това се приобщил със Светите Дарове, веднага прочел благодарствени молитви и казал, че когато направил земни поклони и погледнал към Светата Трапеза, видял на нея огън. Той се разгарял и обхванал престола, олтарата и цялата църква. Това чудно видение се съпровождало с ангелско пеене: “И молим ти ся, и молим ти ся, и молим ти ся”.

Като слушаме Литургията, всички ние присъстваме на този Божествен огън и на ангелското пеене. Ако някой с достойно чувство присъства на богослужението, пламъка на този Божествен огън обхваща всички и изпълва всяка душа с невидимо общение със светините Христови¹⁴.

Жертва на любовта

Праведният Иоан Кронщадски пише: “Божествената Литургия е непрестанно и най-велико чудо в благодатното Царство Божие. Тя е непрестанно заколение на Божия Агнец и изливане на Пречистата Му Кръв, възпоминание на Неговите изкупителни страдания, смърт и възкресение, възнесение и второ пришествие. Тази Жертва на Богочовека Христос на Неговия Отец е непрекъсваща и ще продължи до свършека на света. Тя се извършва за нас, грешните, за да могат всички верни да се спасят и всички неразкаяни грешници да са безответни”¹⁵.

Когато участваме в тайнството Евхаристия, става съединяване на нашето паднало човешко естество с Божеството. По време на Причастието нашите души и тела се обличат в Христа. Това е непостижимо за човешкия ум тайнство и спасителен дар на Божествената любов! Любов жертвена!

С какви чувства трябва да пристъпваме към Светата Чаша? Преди всичко трябва да помним, че тя е пълна с Кръвта, пролята за нас на кръста от Сина Божий. “Това е кръв - пише свети Иоан Златоуст, - която е изгладила ръкописанието на греховете, очистила е душата ти, умила е нечистотите, възтържествувала е над началата и властите. Пристъпвай към нея с велико благоговение. Пристъпвай към Светата Чаша така, сякаш пишеш от самото ребро на Христа”¹⁶.

По време на извършване на светата Литургия свети Нифонт Кипърски видял от небето да слиза огън, който покрил служещия архиерей и изпълнил целия олтар. В момента на Великия вход, когато дискосът с Агнеца се пренасял от жертвеника на престола, пред зора на свети Нифонт небето се разтворило и всичко наоколо се изпълнило с неземно благоухание. После се появили ангели, които донесли прекрасен Младенец и го поставили на дискоса. Като заобиколили престола, те с благоговение Му служили, а два серафима и два херувима, като кръжали над Него, го покривали с крилата си. Когато настъпило време за освещаване на Даровете, един от най-светлите ангели взел нож и заклал Младенеца. След това напълнил чашата с Кръв, а Тялото сложил на дискоса. След Причастието, свети Нифонт внезапно видял Младенеца отново цял. Ангели Го взели на ръце и го възнесли на Небето. Светителят впоследствие разказал видението на своя ученик, а той го записал за духовна полза на всички християни.

Такава Божествена любов и жертвеност изисква от нас съответната любов към Христа и благоговение пред Него. Съзercаването на Христовите Тайни просвещава дори заслепените от безверие хора.

В Пролога има повест за чудесното обръщане в Православието на един мюсюлманин. Като влязъл в църквата, той видял по време на богослужението как свещеникът изведнъж заколва Младенец. Потресен от извършеното пред очите му убийство на невинно дете, жителят на Арабия се вцепенил. А през това време свещеникът спокойно излял Кръвта в чашата, а Тялото разрязал на части. За още по-голям ужас на мюсюлманина стоящите в храма християни не само че не се възмутили, но - о, кошмар! - изяли Тялото на Младенеца и изпили Кръвта Му. Арабинът чувал много лоши неща за християните, но такова зверство и човеконенавистничество не можел дори да си представи! Като се опомнил, той безстрашно започнал да

¹⁴Иоанн Сергиев, прот. Христианская философия. СПб. 1902, с. 160.

¹⁵Цит по Вениамин (Федченков), архиеп. Небо на земле, с. 39.

¹⁶Иоанн Златоуст, свят. Цит. соч. 1993. Т. 2, с. 293.

изобличава сред храма безумието на събралите се. Свещеникът, като разбрал, че човекът имал видение, с дълбоко смирение му обяснил тайната на Евхаристията и доказал, че не е имало никакво убийство. Арабинът с още по-голямо изумление осъзнал станалото, почувствал влязлата в сърцето му Божия благодат и поискал да стане християнин. Искреното си обръщане в Христа той засвидетелствал с мъченическата си кончина.

На голготския кръст Господ принесе Себе Си в жертва за спасение на цялото човечество и на всеки един от нас. С Кръвта Си изми нашите грехове, със страданията Си ни избави от вечните мъки, със смъртта Си ни дарува живот вечен. На всяка Литургия изкупителният подвиг не просто се възпоменава. Всеки път при нейното извършване отново и отново и отново се принася Жертва, която спасява човешкия род. Любовта на Христа към нас е толкова велика, че Той постоянно отдава Себе Си на заклание и с Пречистите Си Тяло и Кръв ни освещава и възражда.

* * *

Да завършим тази глава със следните изводи:

- 1) В служението на Литургията невидимо участват ангели. По време на Евхаристията ние, верните християни, в много неща се уподобяваме на Небесните Сили. За да донесе това уподобяване духовни плодове, необходимо е на богослужението да имаме чисти помисли и сърце, изпълнено със свещени чувства. В най-важните моменти от Литургията цялото ни сърце трябва да бъде напълно отдадено на Бога. Трябва да забравим всичко земно, за да не би с някакъв страстен помисъл да оскърбим Бога, принасящ Себе Си в жертва.
- 2) Цялата Литургия още от проскомидията е живо възпоменание на раждането, евангелското служение и голготската жертва на Спасителя. Благодарение на вярата можем духовно да възприемаме евхаристийните свещеноедействия и да участваме в тях.
- 3) Литургията се извършва под въздействие на огнената благодат на Светия Дух. Когато вкусваме Божествения огън на Христовите Тайни, ние сме длъжни да изгаряме в ревност за служене на Бога.
- 4) "Бог е любов" (1 Иоан. 4:8). Евхаристийната Жертва е жертва на любовта. За да се съединим с Христа в тайнството Свето Причастие, нашите сърца трябва да изгарят от пламенна любов към Бога и хората.

ГЛАВА 10

Плодовете на Светото Причастие

Ако в ежедневиия живот безсмислените постъпки често ни носят вреда, в духовната сфера на нашето битие те са още по-опасни. Действията за спасението на душата ни трябва да са строго целенасочени. Когато вървим по пътя на спасението, трябва да знаем ориентирите, водещи към Царството Небесно. Иначе можем лесно да се заблудим или напразно да полагаме усилия.

Преди Причастие трябва добре да знаем какво дава на християнина приемането на Светите Дарове. Като научим това, ние трябва да се подготвим за тайнството така, че да получим плодовете му. Ако не си поставим такава цел, какъв е смисълът да се причастяваме?

Плодовете на Светото Причастие са многообразни. Те преобразяват духовно човека, благодатно възсъздават в него Божия образ и подобие. Когато пристъпваме към Чашата Господня, ние сме длъжни дълбоко да осъзнаваме това и да бъдем готови достойно да се причастим с великите Божии Дарове. Само в такъв случай бихме постигнали целите на Причастието.

Съединяване с Христа

Старецът Партений Киевски, обхванат от пламенна любов към Христа, дълго време повтарял молитвата: “Господи Иисусе, живей в мене и ми дай да живея в Тебе”. Веднъж, като казвал тази молитва, старецът внезапно чул тих, сладък глас: *Който яде Моята Плът и пие Моята Кръв, пребъдва в Мене, и аз в него* (Иоан.6:56).

Старецът се молел за най-висшето благо за човека: съединението с Бога. И Господ, като отговорил на молитвата му, потвърдил евангелското обещание, че такова съединение е възможно чрез Причастието. Нашето участие в Евхаристията се състои основно в това: да приемем в себе си Христа, да се съединим с Него и да се сподобим с живот в Христа.

Като приемаме Тялото и Кръвта Господни, по израза на светите отци ние ставаме христоносци и едновременно с това сме носени от Христос. Преподобният Иоан Кронщадски пише: “Както младенецът, пише праведният Иоан Кронщадски, носен в утробата на майка си, живее чрез нея, така и християнинът, като се причастява с Тялото и Кръвта Христови, пребивава в Христа, подобно на младенец в утробата на майка си, и живее чрез Него”. *Както Мене е пратил живият Отец, и аз живея чрез Отца, тъй и който Мене яде, ще живее чрез Мене* (срв. Иоан. 6:57)¹.

Понякога човек, съединил се с Христа, се преобразява не само духовно, но и външно. Така след приемането на Христа от праведниците, изтънени от подвига на въздържанието, струяла светлина. Забелязвали ли са това хората около тях? Да. Ето няколко примера.

Схиархимандрит Гавриил (Зирянов) в последните години от живота си постоянно боледувал и бил много слаб. В домашната си църква имал дарохранителница със запасни Свети Дарове, с които всеки ден се причастявал. Старецът правел това тайно от всички. Рано сутринта, докато всички спели, той отивал след молитвеното правило в олтара и там се причастявал. След това се молел и отново си лягал. В установения час отец Гавриил звънял на килийника, отивал да се мие и си давал вид, че току-що се е пробудил. Независимо от това хората, когато срещнали стареца, го поздравявали с приемането на Светите Дарове. Отец Гаврил смутен и удивен се чудел откъде знаят тайната му. Той не подозирал, че след Причастието лицето му сияело с необикновена благодатна светлина.

Свети Иоан Кронщадски служил Литургия и се причастявал ежедневно. В книгата си “Моят живот в Христа” той подчертава значението на Евхаристията за спасението на християните. Близките му свидетелствали,

---

¹Иоанн Сергиев, прот. Моя жизнь во Христе. СПб., 1893. Т. 2, с. 383.

че след като се причастявал, видимо ставал христоносец. “Ето, причасти се отец Иоан с Тялото и Кръвта Христови - пише един от очевидците - и лицето му се промени. Няма следа от каквато и да било умора, скръб или тъга, които се наблюдаваха по лицето му, когато влизаше сутринта в храма. Всяка черта на лицето му изобразява необикновена духовна радост, сила и мощ. Лицето му сякаш излъчва сияние. Такава промяна става с него винаги, когато пристъпва към Светите Тайни”².

Богopodobният вид на кронщадския пастир така поразил един човек, че той променил из основи живота си и станал духовен син на отец Иоан. “Бях в Кронщад по едно дело в 1895 г. - споделя той. - Много неща преживях, загубих вярата, озлобих се. Не ми идваше наум да търся примирение нито в храма, нито в молитвата. В кронщадския храм влязох просто от нямане какво да правя. От първите думи ме покори живата вяра на пастира... “Христос посред нас”, възкликна той и аз почувствах, че Христос е дошъл, че именно от Него имам нужда и Неговата близост ми е липсвала в тази блъсканица на живота”³. Авторът на тези редове видял пастира, който благодарение на постоянното приобщаване с Тялото и Кръвта Христови имал Христа в себе си и сам пребивавал в Него. “Христос посред нас”, обичайните слова, произнасяни от всеки свещеник по време на служене на Литургия, направили такова дълбоко впечатление, защото били казани от праведник, достигнал явно съединение с Христа.

Преподобни Марк Подвижник пише, че подобно на изпитото вино, което се съединява с тялото, така и Кръвта Господня, приета от християнина, го изпълва с Божествен Дух и той сам се разтваря в съвършената душа на Христос. Ние сме длъжни, когато се готвим за Причастие, да се настроим за такова именно единение с Христа. Праведниците са постигали това. Дори нещо повече: когато се приобщавали със Светите Тайни, те реално усещали в себе си Христа. Когато свещеникът извършва Евхаристията, пробожда Агнеца и принася Безкръвна Жертва за греховете на народа. в тази минута пребиваващият в Христа пастир живо възприема чувствата на Самия Спасител. Сергей Фудел си спомня за срещата си с известния свещеник и богослов Валентин Свенциcki: “Завърнал се след заточение в Москва през 1925 г., бях веднъж на Литургия при отец Валентин Свенциcki. Дойдох в края на службата и когато той излезе за задамвонната молитва, лицето му ме поразил. Не мога да предам по друг начин впечатлението, освен да кажа, че това беше лице на човек, който току-що е принесъл себе си в жертва, реално и мъчително, и сега излиза при нас, без да забелязва никого поради потресението”⁴.

При съединяването с Христа в тайнството Свето Причастие ние влизаме в непосредствено общение с Неговата Богочовешка Личност и ставаме участници в Неговия божествен живот. Тайнственото единение с Христос в Евхаристията ни води до реално и най-тясно богообщение. Не съществува по-близко съединение на човека с Бога на земята.

Духовни дарове

Защо, преди да отидат на страдания, мъчениците винаги пристъпвали към Светата Чаша? Като се причастявали със Светите Тайни, те така се разгаряли от любов към Христа, че с радост предавали тялото си в ръцете на палачите.

С приемане на Светите Тайни християнинът получава приток на духовна сила. Под нейно въздействие нравствената разпуснатост изчезва и в човека се пробужда стремеж във всичко да следва волята Божия. Ако преди това той често е изпълнявал заповедите Господни по принуда, то сега постоянно гори от желание да извършва богоугодни дела и подвизи на благочестие. Такъв стремеж укрепва мъжеството в преодоляване на препятствията, изкушенията и съблазните. Християнинът, като пребивава в Христа, дори започва да чувства някаква ненаситност за духовни занимания и дори не изпитва умора и изнемога.

Съвременниците на свети Иоан Кронщадски, като гледали ежедневните му благочестиви трудове, се изумявали от свръчовешката му енергия. Сам той пише по този повод: “Господ, с Когото ежедневно се съединявам чрез Светото Причастие, ме подкрепя. В противен случай откъде бих могъл да почерпя сили за

²Сурский И. К. Отец Иоанн Кронштадтский. М., 1994, с. 60.

³Пак там, с. 60-61.

⁴Фудель С.П. У стен церкви // Христианское чтение. Франкфурт на Майн, 1979, Вып. 2, с. 332.

такива постоянни усилни трудове, с които се старая да служа за слава на Неговото свято име и за спасение на моите ближни”⁵.

Известният духовник на Псково-Печорския манастир схиигумен Сава (1898-1980) наставлявал духовните си чедата така: “В Светото Причастие е изразено чудното милосърдие Божие, незаменимото средство за спасение на човека, умъртвен от греха. Грешникът, идващ с вяра и покаяние, се очиства и просветлява. Сам Господ чрез Светите Тайни идва на помощ на душата, обогатява я с благодат, научава я на всички добродетели и я довежда до високо съвършенство. По време на причастяването или след това хората често получават добродетели, които са се опитвали безуспешно да получат в продължение на много години. Иеромонах Сампсон разказвал за свещеник, който не можел да се научи на дълбока сърдечна молитва. Веднъж, като извършвал Божествена Света Литургия, причастявайки се в края на службата, свещеникът по обичай с лявата си ръка положил пречистото Тяло Господне на своята дясна ръка и започнал да чете молитвата “вярвам Господи и изповядвам”. Дочитайки я до края, той заплакал и започнал да моли:

- Господи, научи ме да се моля, тъй като не умея.

Неочаквано свещеникът бил озарен с Божествена светлина и умът му се прояснил. Взирайки се в Тялото Господне, той започнал да се моли толкова горещо, както никога досега. Молитвеното състояние, в което изпаднал, било толкова дълбоко и всепоглъщащо, че забравил за времето. Даже на дякона се наложило да се приближи тихо до него и да му каже:

- Отче, време е! Хората чакат. Свещеникът, който не преставал да плаче, не можел да откъсне поглед от Пречистото Тяло на Господа.

Така той получил дара на молитвата.

Какво се случва с човек, който приема Христовата Евхаристия? Той се осветява духовно, възражда се и се обновява. Причастилият се с Христовите Тайни укрепва в подвига на спасението и получава конкретни духовни дарове. Тези дарове са свойства на Христовата душа, с която причастникът се съединява най-тясно. Причастяващият се с Тялото и Кръвта Христови е обхванат от духовна радост. И още нещо, в неговото сърце се вселява Господ и той самият живее в Христа! Греховете му са опростени и вратата на Божието царство е отворена за него. Господ е нашият духовен огън. С неговото слизване той огрява човешката душа и доставя наслада, която е несравнимо по-голяма от всички земни удоволствия.

Заедно с мира и духовната радост причастяващият се получава просвещение на ума: от него пада пелена и той започва ясно да осъзнава Божествените истини, изложени в Священото Писание. Ако до Причастието човек познава словото Божие повече с ума, отколкото със сърцето, то след съединяването с Христа при Евхаристията той възприема Священото Писание с цялото си духовно същество. И това благодатно, тайнствено съприкосновение с Висшата Истина прогонва във от човешката душа всички съмнения, тревоги и измамни желания. Разумът, просветен от Христовата светлина, започва свободно да се ориентира в многообразието на духовния живот.

Пламъкът, унищожаваш страстите

След съединението с Христа в тайнството на Светото Причастие настъпва душевен мир. Вълненията от суетните мисли, желания и чувства затихват или изчезват напълно. В душата на причастника се възцарява необикновена тишина и той сякаш плава в морето на Божествения покой. При това човешкият дух получава твърдост в устояването на човешките съблазни и изобщо не се поддава на тяхното въздействие. Безметежното състояние на душата дава на човека възможност да усеща сладостта от общуването с Бога, защото радостите от живота му се струват непривлекателни и чужди.

Може ли човек без Светото Причастие да победи своите греховни стремежи и да достигне състояние на безстрастие? Не, не може. Колкото и да се борим сами с влечението към греха, собствените ни сили са

⁵Цит. по: Сурский И. К. Указ. соч., с. 141.

недостатъчни. Според думите на свети Кирил Александрийски само “идващият в нас Христос приспива закона на плътта, оживява благоговението към Бога и убива страстите”.

Подвижникът на знаменит египетски скит авва Иаков дълго време бил изкушаван от демона на блуда. Чувствайки, че това състояние е много опасно, той решил да се затвори в пещера и там да се съсредоточи върху борбата с тази страст.

В началото на този духовен подвиг авва Иаков се обърнал към своя приятел авва Фока с молба след четиридесет дни да дойде в пещерата и да го причасти със Светите Дарове или ако го намери мъртъв, да го погребее. Авва Фока обещал да изпълни молбата му.

В края на уговорения срок авва Фока, взимайки Христовите Тайни, се отправил към пещерата. Още около входа той усетил силна миризма и помислил, че неговият приятел е починал. Обаче, влизайки в пещерата, той намерил затворника още жив, но в крайно тежко състояние. Забелязвайки влизащия, авва Иаков събрал всичките си сили и със слаби движения на ръцете напомнил за Причастието. Авва Фока с големи усилия отворил здраво стисната челюст на стареца и го причастил с Тялото и Кръвта Христови. След това авва Иаков дошъл на себе си и след ден сам се върнал в килията си. По Божията благодат той се освободил от блудната страст.

Както виждаме, авва Иаков дълго, мъжествено и с пълна самоотверженост се борил със страстта, но не я победил със собствени усилия, а с помощта на Светото Причастие. Обаче, като взимаме пример от авва Иаков, ние не трябва да забравяме, че в борбата със страстта той направил всичко зависещо от него и само при това условие успял да получи съдействието на Господа, даряващ ни със Своите Пречисти Тайни. Ако човек не полага собствени усилия за изкореняване на страстите, то неговото упование може да се окаже напразно.

След Причастието християнинът получава или пълно избавление от страстите и греховните навици, или духовни сили за борба с тях. Нашето нравствено развращение, което се явява удобна почва за страстите, при съединяването ни с Христа бива изгорено от Божествения огън.

Понякога човек е толкова изнурен от греховния живот, че не намира в себе си сили дори да положи начало на борбата със страстите. И тогава Господ по Своята милост укрепва такъв човек със Светото Причастие. Примери има безброй. Както е известно, преподобна Мария Египетска започнала своя велик подвиг на покаяние и многолетна борба със страстите след причастяване с Тялото и Кръвта Христови.

Митрополит Вениамин (Федченков) си спомня: “В моя живот имаше такъв случай. Бог ме свърза със зависим от алкохола човек, който седем години без прекъсване се предавал на страстите си. Дъщеря му го доведе при мен за разговор. В началото той всичко обръщаше в шеги и смешки, до такава степен съвестта му бе погълната от греха. Но в края на беседата все пак осъзна, че това, което прави, е лошо. На другия ден той дойде при мен трезвен, но излъчващ страшно зловоние от страстите си. Аз го посъветвах незабавно, още вечерта да се изповяда, а на другия ден да се причасти със Светите Тайни.

- Какво говорите отче! - с ужас отвърна той. - Та мога ли аз, такъв окаян грешник, веднага да пристъпя към Господа? Не, отче, аз съм недостоеен! Не трябва ли да попостя отначало? Така в грях ще вляза!

- Но аз именно, за да те спася от греха, те пращам при Господа: грехът ти нека бъде върху мен, а ти се причасти, не се бави.

Той смирено прояви послушание. Причасти се с вяра и престана да пие. Намери и призванието си - стана шивач.

Ние с дъщеря му се зарадвахме, но се страхувахме да не се върне отново към страстта. Посъветвахме го да отиде във Валаам и да поживее един месец в тази обител на “трезвеност” (там вино никога не доставят). Замина. След месец и аз бях там. Колко одухотворено беше лицето на Владимир (така се казваше)! Светло, кротко, умилително, тихо, чисто! Но трябваше да се върне в Петроград, тъй като, докато пиеше, се беше разболял от туберкулоза на гърлото. От болницата ми пишеше кратки писма, страданията понасяше с пълно

смирение. Умря очистен. Понякога, като го поменавам, искам да се моли за мен, защото видях как от грешник стана "свещец".

Причина за това беше Светото Причастие след седемгодишно падение"⁶.

Владимир, пристрастеният алкохолик, трябвало според строгия църковен канон да пости известно време преди Причастие. Мъдрият пастир владика Вениамин обаче видял спасението на Владимир в незабавното съединение с Христа.

Страстите не са присъщи на човешката природа. Бог е сътворил хората безстрастни. Защо се поддаваме на техните нападения? Като престъпили Божията заповед в рая, хората попаднали под властта на дявола. След грехопадението следователно те станали подвластни на страстите. По Божията милост властта на дявола никога не е била пълна и станала още по-ограничена след изкупителния подвиг на Христа. Демоните обаче имат възможност да съблазняват човека и да го подтикват към грях. Понякога дори принудително го увличат към грехопадение. От християнина се изисква пълна самоотверженост и съсредоточаване на всички духовни сили, за да победи с Божията помощ изкушенията. Ако не издържи в борбата и съгреши, демоните придобиват голяма власт върху него. В случай, че повтори извършения веднъж грях, човек може да стане роб на някаква страст и тогава духовете на злобата посредством нея ще господстват над него.

Светото Причастие е едно от главните средства за борба с демоните. Защо? Като се обличаме в Христа и Го имаме в себе си, ние получаваме помощ от Самия Бог. Божествената благодат, която излиза от нас след Причастие, опалва бесовете.

Старецът Иоан Востърски, който заради светия си живот се сподобил да има власт над нечистите духове, веднъж ги попитал от какво най-много се боят те в християнина. Незабавният отговор бил: от кръста, кръщението и Причастието.

- От тези трите кое най-много ви плаши? - отново попитал светителят.

- Ако вие - казали бесовете - пазите добре Причастието, то никой от нас не би могъл да наскърби християнина.

"Душата на човека не може по никой начин да стигне до свободата и да избяга от тиранията на дявола, освен чрез Причастието с Христа"⁷. Веднъж, когато монаси пристъпвали към приемане на Христовите Тайни, преподобни Макарий Александрийски имал видение, от което се ужасил. Преподобният изведнъж видял бесовете да изпреварват ръката на свещеника със Светите Дарове и да дават на някои монаси въглени. Светите Дарове се връщали в олтара. И обратно, когато благочестиви монаси приемали Тялото и Кръвта Христови, нечистите духове със страх бягали от тях.

Свети Иоан Златоуст казва: "Подобно на огнедишащи лъвове, ние тръгваме от Светата Трапеза страшни за дявола, имайки в себе си за Глава Христос и любовта, която Той ни дава. Неговата Кръв прави царския образ на душата ни сияещ, ражда невъобразима красота и не дава да повехне благородството в нея. Тази кръв, приета достойно, гони от нас бесовете, привлича ангелските сили заедно с Владиката на ангелите. Защото бесовете бягат, когато видят Кръвта на Владиката, а ангелите се събират"⁸.

Изцеление на душата и тялото

Покаянието и изпълняването на епитимии помага за опрощаване на греховете. За пълното освобождение от тях обаче ни е необходимо Светото Причастие. Участвайки в Евхаристията, ние ставаме съпричастни с изкупителната голготска жертва, която очиства греховете ни. Те ни се опрощават заради кръстния подвиг на Христа, с Който ние се съединяваме по време на Причастието. "При лечението на зловонни рани отначало се отстраняват от тях червеите, след това се изрязват изгнилите части и накрая се намазват с елей за изцеление, защото, ако раната се остави без елей, тя ще загnoi отново. Същото е и с греха:

⁶Вениамин (Федченков), митр. О богослужении Православной Церкви, с. 334-335.

⁷Никодим Святогорец, преп., Макарий Коринфский, свят. Цит. соч., с. 46.

⁸Пак там Цит. Соч., с. 44.

изповедта премахва червеите, изпълнението на епитимията изрязва загнилото, а Божественото Причастие е елеят и изцелението от греха. Затова, ако не бъде прието Божественото Причастие, грешникът се връща в първоначалното състояние и тогава последното става дори по-лошо от първото⁹. Очистването от греховете ни освобождава от адски мъчения във вечния живот, а в земния изцелява душевните немощи и телесните недъзи. Причина за боледуването е грехът. Бог е създал човека безсмъртен. В рая Адам и Ева не са страдали от болести. И смъртта и болестите са резултат от отдалечаването на първите хора от извора на живота - Твореца. В тайнството Причастие ние отново се съединяваме с Бога, Който със Своята Святост като с огън изтребва нашите беззакония. По този начин болестите се лишават от своите причинители.

Преподобни Варнава Гетсимански (1831-1906) наставлява своите духовни чеда: “Съветвам ви през всички свети пости, както и в края на някоя болест, колкото се може по-често с вяра, умиление и сърдечно съкрушение да се приобщавате със Светите Тайни, защото приобщаването с Тялото и Кръвта Христови гони всички изкушения, просвещава сърцето и съединява духа с Христа. То е изцеление на душата и тялото”¹⁰. Нужен ли ви е пример за потвърждение на този съвет?

Известният руски мемоарист Филип Филипович Вигел (1786-1856) веднъж тежко заболял. Лекарят дошъл бързо, но като го прегледал, нищо не му казал. Вигел си спомня: “Аз го попитах, спомня си Вигел, защо по цялата ми кожа най-напред се появиха червени петна, след това станаха виолетови, а сега са черни. “Вече и езикът ви е почернял”, каза той”. Когато докторът излязъл от стаята, болният го чул да казва на слугите да спрат да дават лекарства на умиращия, тъй като не му остава да живее повече от денонощие. Незабавно бил поканен свещеник, който причастил болния.

“След това, - пише Вигел, изведнъж започнах да си възвръщам силите така бързо и без лекарства, че не смятах за необходимо, братко мой, да оставам повече на легло и след два дни се завърнах у дома. С мене стана чудо, наистина чудо! Мога да кажа, че вкусих смъртта”¹¹.

Ето и свидетелство на праведния Иоан Кронщадски: “Слава на Господа Исуса Христа и на неговите Животворящи Тайни! Колко пъти съм виждал болни, бледи като восък от болестта, напълно изтощени и помръкнали. Когато ги причастявах с Божествените Тайни, те по чуден начин бързо се възстановяваха”¹².

Веднъж свети Иоан Кронщадски бил поканен в дома на търговец да причасти сина на стопанина. шест седмици момчето било в треска и напълно било изтощено от заболяването. След приемане на Светите Дарове бързо оздравяло.

Друг път кронщадският пастир се озовал до леглото на осемдесетгодишен старец, който бил направил вече завещанието си и дал последни разпореждания на най-близките. Отец Иоан причастил умиращия и той на третия ден станал от леглото. След известно време старецът отново се приближил до смъртта и се простил с домашните, но след Причастието с Христовите Тайни, пак бързо се съвзел.

Отец Иоан си спомня как един гимназист три месеца страдал от възпаление на стомаха и след като съвсем загубил апетита си, заприличал на скелет. Родителите се готвели за най-лошото. След причастяване със Светите Дарове обаче момчето бързо възстановило теглото си и скоро продължило обучението си.

“Забележително е, - пише кронщадският праведник, - че поразените от болестта организми сякаш очакват Божественото Тяло и Кръв и след приемането им начаса се оживотворяват и оздравяват”¹³.

Не е ли наистина учудващо, че някои християни забравят за Извора на Живота и като се разболеят, възлагат всичките си надежди на лекарите и лекарствата?

разбира се, невинаги след Причастие настъпва пълно изцеление на недъзите. За някои хора болестите са спасителни. Светото Причастие облекчава страданията на болните и укрепва търпението им.

⁹ Пак там, Цит., с. 60.

¹⁰ Георгий (Тертышников), архим. Преподобный Варнава, старец Гетсиманского скита. // ТСЛ., 1996, с. 322-323.

¹¹ Русский архив. 1892. Ноябрь, с. 192-195.

¹² Цит. по Сурский И. К. Указ. соч., с. 148.

¹³ Пак там, с. 149.

Също така не всички умираци оздравяват след Причастие. Мнозина преминават отвъд, но с облекчаване на страданията и мир в душата. Към живот се завръщат ония, от които Господ очаква още добри плодове.

Чудесните свойства на Светите Дарове

Често Светите Дарове предизвикват необикновени промени в тялото на човека. Те го укрепват и го правят изключително устойчиво. Ще приведем примери.

В V век преподобни Герасим основал Лавра на брега на Йордан. Животът на монасите в тази обител се отличавал с особено въздържание в храната. Пет дни в седмицата те вкували само хляб, фурми и вода. Разрешено било варена храна да се приема само в събота и неделя след Причастие. Приемането на Христовите Тайни в тези дни било задължително за всички монаси. Именно то поддържало силите на постниците. Сам преподобни Герасим в дните на Великия пост не вкувал никаква храна, а се ограничавал само с Причастието със Светите Дарове.

Блажени Иоан Мосх разказва в “Духовно поле” за презвитер Петър от Понт, който извършил поклонническо пътуване пеша по светите места на Изток. Като напуснал Лаврата “Башен”, разположена близо до Йордан, той посетил планината Синай, след това Александрия и завършил поклонническото пътуване в Иерусалим. Изминал пеша почти 2 000 км презвитер Петър през време на пътешествието вкусил храна само три пъти, като укрепвал силите си с Причастието със Светите Тайни.

Като разказва за постническия живот на пустинниците, Иоан Мосх съобщава за един от старците, който живеел в пещера до Лаврата на авва Петър. Той не ядял нищо освен трици цели петдесет години, но се причастявал три пъти в седмицата с Тялото и Кръвта Господни. Друг отшелник, който се подвизавал близо до манастира в Скопел, години наред ядял само трева. Всяка неделя отивал в обителта и се причастявал със Светите Тайни.

Ето и един друг пример. След ръкоположение в сан свещеник старецът Иаков Евбейски в течение на много дни извършвал в манастира Божествена Литургия, която свършвала още преди разсъмване. “Като се причастявах ежедневно със Светите Тайни, - спомня си впоследствие старецът Иаков, усещах сили, сякаш бях лъв. Такъв Божествен огън имаше в душата ми, че цял ден нито ядах, нито пиех и при това не чувствах нито глад, нито жажда. От сутрин до вечер работех без умора.

Лятото по пладне, когато всички отци се молеха в килиите си на хладно, аз носех тор и наторявах градините извън обителта, за които се грижех”¹⁴.

Векове наред хората са искали да бъдат силни, издръжливи, пълни с енергия и здраве. В наше време те се занимават със спорт, спазват диети, придържат се към различни оздравителни системи и вземат лекарства. За немалко хора култът към здравето и съвършеното тяло се е превърнал в религия. Но като харчат много пари и губят време в грижи за тялото си, в крайна сметка те не получават нищо полезно за себе си.

Как трябва ние православните християни да се отнасяме към телата си? Без да отричаме ползата от физкултурата и някои оздравителни системи, не трябва да ги възприемаме като панацея за всяка болест. Освен това стремехът да се изцелим от недъзите не бива да става самоцел. Преди всичко трябва да търсим Царството Божие и ако за нашето земно благополучие и спасение на душата е необходима телесна сила, енергия и издръжливост, Господ ще ни ги даде чрез тайнството Свето Причастие.

Тялото и Кръвта Господни укрепват естествените функции на организма и понякога дават на тялото на човека чудесни свойства. Така по времето на константинополския патриарх Мина (536- 552) едно еврейско момче, син на стъклар, заедно със свои връстници християни дошло в православния храм и се причестило с Христовите Тайни. Като се върнал вкъщи, разказало за това на своя баща иудеин, който така се разгневил, че изпаднал в ярост и хвърлил момчето в леярната пещ. Съпругата на стъкларя не знаела за случилото се и три дни търсела сина си из целия град, докато стигнала до работилницата на мъжа си. Тук тя чула през сълзи

¹⁴Старец Иаков Евбейски, с. 35.

гласа на сина си. Като претърсила помещението, майката с ужас открила момчето в пещта сред пламтящите възглища. Тя го извадила оттам невредимо и радостна го попитала как е оцеляло. Момчето отвърнало, че жена в бели одежди често му носила вода да загаси огъня, а когато искал да яде, му давала храна. Този случай станал много известен в града. Като узнал за него, императорът, както пишат църковните историци Евагрий, Евсевий и Никифор, заповядал да се кръстят майката и синът, а бащата, който отказал да приеме християнството, да бъде хвърлен в пещта заради опита да убие сина си.

Има случаи, когато Господ надарява причастника със сили по чудесен начин да помага на близките си. След отслужване на Литургия и Причастие със Светите Тайни схиархимандрит Гавриил (Зирянов) предлагал на хората с главоболие да пристъпят към него непременно първи. Когато те се приближавали, той им показвал ръцете си и казал:

- Ето тези ръце сега държаха Държация всичко.

При тези думи старецът здраво хващал главата на болния, леко го стискал и след това три пъти благославял:

- Во имя Отца и Сина и Святаго Духа.

Чрез отец Гавриил Господ винаги подавал на болните облекчение и дори пълно оздравяване. Така в Казан старецът, след като се причастил, възложил ръце и със силата Христова изцелил човек, страдащ от треска. Като си спомнял този случай, той с духовна радост и благоговение го посочвал като пример за чудотворната сила на Светото Причастие.

Тайнството Евхаристия е чудо, затова участниците в него по Божия воля придобиват различни чудесни свойства.

Какво да правим, ако нямаме плодове от Светото Причастие

И така, вече знаем, че след приобщаване с Христовите Тайни трябва да получим сърдечен мир, духовна радост, просвещение на ума и благодатна сила, укрепващи ни в подвига на спасението. Важно е да запомним, че тези плодове на Светото Причастие са свидетелство за това, че сме се съединили с Христа.

Навярно някои читатели ще попитат: “Ако след Причастие не винаги чувствам в себе си тези дарове, нима нямам Господа в себе си?”. Да чуем какво отговаря на този въпрос светителя Теофан Затворник: “Няма лъжливо да ви успокоявам. Да, няма Го Господа. И ще отида по-далече, че след като Го няма Господа, няма и спасение в това. Обаче гледайте да не се безпокоите с лъжливи страхове. Може би благата ги няма в съвършенство, но те са в начатък. Ще попитате: как да разберем има ли ги тези начатъци? Отговарям ви: ако има грижа за спасение и трудове за изпълнение на всичко, което обуславя спасението, знайте, че Господ е започнал във вас Своето дело”¹⁵.

В живота на християнина плодовете на Светото Причастие се проявяват в различна степен. Така известният църковен писател свещеник Димитър Дудко, като си спомня за своя живот, пише, че на младини “след Причастие понякога веднага ми ставало хубаво, умилително, понякога нищо не чувствах и проливах сълзи, но после, след два-три дни чувствах нещо необикновено, всеки път с нещо се просвещавах. Сега като свещеник осъзнавам ясно, че се причаствам недостойно с Тялото и Кръвта Христови и Бог по великата Си милост ме приема. Радостно чувствам, че съм с Бога. Какво повече ми трябва?”¹⁶.

Старецът Теодосий, настоятел на скита в Оптинската пустиня, също казва, че плодовете на Светото Причастие в някои случаи се проявяват начаса след причастването, а понякога по-късно, дори на другия ден.

¹⁵Феофан, еп. О покаянии, причащении Святых Христовых Таин и исправлении жизни. М., 1909, с. 134-135.

¹⁶Дмитрий Дудко, свящ. На скрещении дорог // Трифонов Печенгский монастырь, “Ковчег”. 2001, с. 140.

Веднъж митрополит Вениаминов (Федченков) три часа след свършване на Литургията вървял по улицата на сръбски град. “Беше лято - спомня си владиката. - На улицата беше пусто. Вървах, без да имам нищо наум и съвсем не мислех за Литургията. Изведнъж на душата ми стана така леко и радостно, че бях поразен. Без да разбирам причините, питах се: какво означава това? Откъде дойде?

Отговорът дойде сам от дълбините на душата: това е дар на Светото Причастие!

И радостта дълго време продължи да ме утешава. На самата Литургия този път нищо подобно не почувствах”¹⁷.

Кой властва над даровете на Светото Причастие? Сам и единствено Христос може да дава или не тези дарове на хората. Затова, пристъпвайки към чашата, ние никога не трябва предварително да разчитаме, че ще получим определени плодове на Божествената благодат. Само Господ знае в кой момент от нашия живот те са ни необходими и полезни. Ако, се възгордеем, като ги получим, по-добре е за нашето спасение да останем без тях.

Трябва да се причастяваме с простота в душата, като се уповаваме напълно на Божията воля. Разбира се, преди приемането на Пречистите Тайни, ние можем да молим Христа за всичко, което ни се струва полезно за нашето спасение. Обаче тези молитви не трябва да стават условия, които несъзнателно поставяме на нашия Творец.

Една от духовните дъщери на свети Теофан Затворник усърдно се готвела за Причастие през първата седмица на Великия пост. Постила строго, много се молела, вгълбено четяла духовни книги и чистосърдечно се изповядала. След Причастието изпитала необикновена радост.

В края на поста през Страстната седмица жената отново старателно се приготвила да приеме Светите Дарове. Обаче този път след Причастие душата ѝ не само че не изпитала такъв духовен възторг, но даже станала безчувствена и сякаш мъртва.

В смущението си тя написала писмо на свети Теофан, в което споделяла своето недоумение и искала да разбере истината за тези различни резултати от подготовката за Причастие. Свети Теофан отговорил на духовната си дъщеря, че благодатта е дар от Бога, който не се дава заради нашите заслуги. С никакви собствени усилия ние не можем да получим този дар. Свети Теофан разяснил на жената, че тя се е надявала на своите трудове и по този начин е искала да принуди Бога да ѝ даде желаното и по нейно мнение, заслуженото. Налагало се погрешното мнение да бъде поправено. Затова Господ я лишил от плодовете на Светото Причастие, за да се смири и да осъзнае неправилния начин на своето мислене.

след Причастие не бива да очакваме внезапна поява на свръхестествени дарове и свойства. Духовните плодове зреят незабележимо и постепенно. Светиите постоянно се трудили за придобиване на благодатни дарове. Пълното отсъствие на благодатни следи в душата след Причастие, обаче, трябва да изостри вниманието на всеки християнин. В такъв случай трябва да си зададем въпроса правилно ли се готвим за приемане на Светите Дарове. Кое се яви препятствие за съединение на душата ми с Христа? Какво е необходимо да предприема, за да поправа допуснатите грешки?

Преподобни Алексей Зосимовски дал такова наставление на един човек, който почувствал духовно безплодие: “Ако не сме получили плодове след Светото Причастие, трябва да се разкайваме, смиряваме и да се считаме недостойни за тези плодове. Може би ти недостойно си се причастил. Разсеял си се по време на службата: може да са ти минали през главата не само блудни, но и други странични мисли. Да се отчайваш и да скърбиш, задето не си получил плодовете на Светото Причастие, не е необходимо. Иначе то ще бъде за нас нещо подобно на талисман. Такова отношение към тайнството е користо”¹⁸.

¹⁷Вениамин (Федченков), митр. О богослужении Православной Церкви, с. 350-351.

¹⁸И. Четверухин, прот., Е. Четверухина. Иеросхимонах Алексей, старец - затворник Смоленской Зосимовой пустыни. ТСП., 1995, с. 162.

ГЛАВА 11

Как да се държим по време на Свето Причастие и след това

Приближавайки се към Светата Чаша, причастникът е длъжен да сложи ръце кръстообразно на гърдите си, ясно да произнесе своето име и широко да отвори уста. Малката частица на Светите Дарове, както съветва преподобни Амвросий Оптински, трябва да се преглътне цяла. Ако частицата е по-голяма, може внимателно да се сдъвче. След като дяконът или църковнослужителят изтрие устата с кърпа, трябва да целунете долния край на чашата. Не трябва да се кръстите или кланяте близо до нея.

След причастяването е прието да се пие *теплота*, топла вода, смесена с вино. С тази *теплота* трябва да се изплакне устата, за да не остане частица от Тялото Христово и след това да се преглътне.

Отстъпвайки от чашата, не бива да се покланяме на иконите. Не бива също така в деня на Причастието да коленичим или да правим земни поклони. Земните поклони са израз на покаяние и скърби за греховете. Причастникът трябва да пребивава в духовна радост и славословие на Бога. След приобщаването със Светите Тайни трябва да се благодари на Бога и да се изслушат в храма или да се прочетат у дома молитвите след Свето Причастие. Някои християни не отдават голямо значение на тези молитви. Имат ли право?

Митрополит Вениамин (Федченков) пише за един благочестив свещенослужител, който смятал причина за много изкушения непрочитането или прибързаното лекомислено прочитане на правилото след Свето Причастие. От собствен опит той знаел, че в този случай Божествената благодат, получена в тайнството, го напускала и го нападали изкушения.

Господ е човеколюбив, но ние не можем безнаказано да Го оскърбяваме със своето пренебрежение, като считаме за ненужно дори да благодарим за неизречената към нас милост.

“Един от енорияшите в храма, където служи, разказа случилото се с неговия роднина, Божия раб Василий. Този човек имал дълбока вяра и се стараел да води благочестив живот. Всяка година се причастявал 17 пъти. При цялото това усърдие за спасение на душата обаче той не отдавал голямо значение на прочитането на благодарствените молитви след Причастие. Той, разбира се, благодарил на Бога, но се ограничавал само с казване на: “Слава на Тебе, Господи, слава на Тебе” пред иконите, когато се връщал вкъщи.

Веднъж след Причастие Василий радостен се върнал вкъщи, застанал пред иконата и по навик произнесъл: “Слава на Тебе, Господи, слава на Тебе”. Изведнъж се чул повелителен глас: “Ти защо не четеш благодарствени молитви след Причастие?!”. Василий толкова се изплашил, че затреперил с цялото си тяло. Оттогава след приемане на Светите Тайни, той незабавно четял определените молитви”.

Може ли със свои думи да благодарим на Господа? Разбира се, ние можем от преизпълнено сърце да благодарим на Господа за Неговата милост към нас, грешните, със собствени молитвени слова. Но не бива да забравяме да четем молитвеното правило определено от Църквата.

“От мига на причастяването със Светите Тайни, - наставлява преподобни Никон Оптински, - трябва да внимавате да не плюете. Старайте се да не плюете през целия ден, макар да няма указание за това и то да не е грях”¹.

По-строго по въпроса се изказва старецът иеромонах Сампсон. Веднъж го попитали:

- Понякога в деня на Причастието случайно плюеш. Грях ли е това?

---

¹Житие оптинского старца Никона // Опытына пустынь, 1996, с. 325-326.

- Не трябва - отвръща стареца Сампсон. - Наложително е да се въздържиш. Ако си се изплюл в носна кърпа, трябва да я переш отделно. Чрез причастника се осветяват всички предмети, в това число дрехата, дори стаята.

- Къде да се слагат костите от риба в деня след Причастието?

- Да се съберат в хартия и след това да се изгорят, а в чинията да не се оставят, тъй като ще я измият. В деня на Причастието в никакъв случай не трябва да се яде месо под какъвто и да е предлог, не трябва да се пие вино. Не се ходи на гости и не се приемат гости. Именниците празнуват скромно. Случва се, след като се причастим, вечерта да отидем на банкет и да пием без мярка, да празнословим и да вършим всякакви безобразия!

Относно храната след Причастие поучителни са думите на митрополит Вениамин (Федченков): “Забелязва се нещо удивително: след Причастие не ни се иска да ядем “блажно”, а нещо постно”.

Тук се забелязва инстинктивно физическо “съзнание” за несъответствието на “плътското” с духовното състояние, с което и тялото е въведено в общение с Бога, Господа Исуса Христа и Светия Дух. Познавам човек, който в деня на Причастието не вкусвал нищо, освен чай.

И обратно, когато човек се нахрани с блажни храни или преяде след Причастие, той веднага ще почувства как губи онова светло, тънко, духовно нещо, което преди това е усещал.

Не могат да съжителстват на едно място разнородни стихии.

На практика често постъпваме така въпреки опита и съзнанието: след Причастие не знаем мярка в яденето и пиенето. И затова губим “телесната” и “духовната” благодат”².

Душата и тялото на човека, приел Тялото и Кръвта на Господа, са изпълнени с Божествена благодат, която трябва грижливо да се пази. Тази благодат осветява не само причастника, но и пространството около него. Понякога Бог промислително дава на хората да усетят с телесните си чувства благодатта, която излиза от причастника.

Веднъж старецът Гавриил (Зирянов) като болен се причастил със Светите дарове. След Причастието при него в килията влязъл монах, отец Епифаний. Той усетил в стаята благоухание и се обърнал към килийника:

- С какво си парфюмирал стареца? Колко ли е скъп този парфюм? Колко хубаво мирише...

След малко друг монах минал да навести отец Гавриил - отец Авенир. Той също усетил необикновеното уханье в стаята и попитал на каква цена е купил такъв прекрасен парфюм. Нито старецът Гавриил, нито неговият съкилийник ползвали парфюми. “Лежах - спомня си старецът Гавриил по-късно - разбит, сякаш нападнат от разбойници. Но бях причастник с Животворящите Тяло и Кръв Христови и ето: Духът животвори! И всички усещаме благоуханието му с обонянието си. Той подобно на евангелския самарянин намазва раните на нападнатия от разбойници с виното и елея на Своята благодат”³.

След Причастие трябва особено грижливо да се стараем да не огорчим влезлия в нашите сърца Господ с някакво съгрешение. По думите на схиигумен Сава: “След смъртта ще бъдем изтезавани жестоко, ако не сме съхранили благодатта на Светия Дух. Ако се случи в деня на Причастието да се разгневите, огорчите или осъдите някого, трябва да се стараете да очистите това петно в душата с покаяние. Този ден е най-добре да бъде прекаран в мълчание и молитви или в четене на Свещеното Писание и поученията на светите отци, защото душата в този момент е особено възприемчива към доброто и дивните евангелски слова ще се задържат в дълбините на сърцето”⁴.

Ако сме се сподобили, по Божия милост, по време на Причастие да получим благодатни дарове, трябва да ги пазим, като строго следим движенията на сърцето, помислите на ума и телесните чувства. Преподобни

²Вениамин (Федченков), митр. О богослужении православной Церкви, с. 340-341.

³Симеон (Холмогоров), архим. Един от древних. М. 1996, с. 75.

⁴Жизнеописание старца схиигумена Саввы. М., 1999, с. 283-284.

Алекси Зосимовски казва: “Плодовете на Светото Причастие действат, ако не оскърбяваме светинята. Ако я оскърбяваме, в същия ден на Причастието тя престава да действа. С какво оскърбяваме светинята? Със зрение, слух и други осезания, с многословие и осъждане. Затова в деня на Причастието трябва преди всичко да пазим зрението от съблазни, повече да мълчим и да държим езика си зад зъбите”⁵.

Известният гръцки духовен писател Херувим (†1979) на младини известно време живял на Атон под ръководството на един светогорски старец. Веднъж този старец поканил в каливата⁶ си на празнично богослужение няколко атонски подвижници. Всенощното бдение и Литургията продължили цяла нощ. На разсъмване монасите се причастили. Отец Херувим бил потресен от пламенната молитва на праведниците, разпаления им дух и горещите сълзи.

Веднага след като свършила Литургията, той побързал в кухнята да приготви кафе за участниците в богослужението. Обаче още не успял да запали огъня и вече всички си отишли. Отец Херувим попитал стареца си:

- Защо отците си тръгнаха, без да пият кафе?

- След това всенощно бдение могат ли да седнат на кафе? Те приеха в себе си Христа, скъпоценния Бисер и веднага тръгнаха, за да не загубят в беседа онова, което им подари всенощната служба - отвърнал старецът.

Трябва да отбележим, че много атонски подвижници прекарват времето след Причастие в молитвено бодърстване. Веднъж след свършване на службата послушниците предложили на стареца Гавриил Пустинник да легне да си почине. Старецът отвърнал:

- Не си струва да спим след Божествена Литургия и Божественото Причастие, защото приехме Пречистите Христови Тайни и всеобщият враг-дяволът не трябва да ни намери спящи, за да ни изкушава, да осквернява тялото и душата ни с нечисти помисли и вредни похоти, от които изчезва благодатта Божия, влязла в нас с Божественото Причастие.

“Установено е, - пише митрополит Вениамин (Федченков), - че ако причастникът скоро след Причастие легне да спи (особено след обилен обяд), като се събуди, не чувства вече благодатта. Празникът за него като че ли е свършил. И това е разбираемо: предаването на сън свидетелства за невнимание към небесния Гостенин, Господа и Владиката на света. Благодатта бяга от нехайния участник на Царската вечеря. Най-добре е това време да се прекарва в четене, размисли и внимателна разходка. Даде ми се да наблюдавам това сред монасите. В света може да се посети болен, да се направи някое добро или да се насладим на благочестиво общение с братята, или пък да отидем на гробища при свои покойници”⁷.

Преподобни Нектарий Оптински съветвал своите духовни чеда след Причастие да не бързат да правят нещо, а “да си дадат отдиш: половин ден да почетат Свещено Писание, да пребивават в молитва и благодарение на Господа”⁸.

* * *

Да обобщим всичко казано по-горе. И така, как трябва да се държим след Причастие?

Трябва да пребиваваме в размишление за това колко страшен и велик е дарът, който сме получили. Трябва да благодарим за това на Господа и да сме духовно трезви, за да не оскърбим Божествената благодат, с която сме се сподобили да получим в тайнството Евхаристия.

Като имаме в себе си Господа, трябва да употребим времето след Причастие за задълбочаване на духовния ни живот, придобиване на добродетели, борба със страстите и греховните навици.

⁵И. Четверухин, прот. Е. Четверухина. Цит. соч., с. 162.

⁶Калива - отделна постройка със земя, предназначена за преживяване на ограничен брой монаси. Обикновено всяка калива има свой вътрешен храм. Няколко каливи взети заедно образуват скит.

⁷Вениамин (Федченков), митр. О богослужении Православной Церкви, с. 356.

⁸Житие Оптинского старца Нектария // Оптина пустынь, 1996, с. 98.

Обитаващият в нас Господ неизмеримо усилва нашите духовни сили. Затова времето след приемане на Светите Дарове е безценно. Трябва да бдим и да го използваме разумно.

ГЛАВА 12

Причастяване на умиращи

Един от духовните дарове, които получаваме от приобщаването с Тялото и Кръвта Господни се проявява в пълнота само след нашата смърт. Кой е този плод? Залогът на бъдещото възкресение и безсмъртие. Господ е казал това ясно и определено: *Който яде Моята плът и пие Моята кръв, има живот вечен, и аз ще го възкреса в последния ден* (Иоан. 6:54).

Болестта и смъртта са следствие от грехопадението на нашите прародители. Като отпаднали от Бога, те, а в тяхно лице и цялото човечество, загубили дара на безсмъртието. В тайнството Свето Причастие ние отново се съединяваме с Бога и се освобождаваме от властта на смъртта. Като вкуваме Тялото и Кръвта Христови, ние получаваме нов квас за душите и телата си. И макар по законите на земния живот да ни предстои да вкусим смърт, тя става за нас някакъв формален акт, който вече няма предишното ужасяващо значение. Неслучайно първите християни наричали деня на смъртта раждане във вечния блажен живот. Христовите Тайни се явяват Божествена храна, която по тайнствен и незабележим начин променя естеството ни, като го подготвя за вечния живот в Царството Небесно. Християните, като знаят значението на Причастието за бъдещия живот, преди смъртта се стремят да се приобщят със Светите Тайни. Ако някакви обстоятелства възпрепятстват това, на хората, близки до смъртта, идва помощ свише. Понякога тя се проявява по чудесен начин. В разгара на болшевишките гонения срещу Църквата архиепископ Инокентий (Ястребов; 1867-1928) лежал с тежко заболяване в клиника на Първи московски медицински институт. През Страстната седмица той казал на сестра си, монахиня Талида, че много иска да се причасти от Светата Чаша, както това правят свещенослужителите. Майка Талида му отговорила, че това е невъзможно, тъй като владиката лежи в една от централните съветски клиники. Заобиколен е със студенти стажанти, възпитани в дух на войнстващ атеизъм. Кой ще разреши Причастие? Неочаквано на Велики четвъртък, в деня, когато се възпоменава Тайната вечеря, в стаята на архиепископ Иоан дошла побеляла медицинска сестра с червен кръст на престилката и казала, че сега от съседния храм ще дойде свещеник със Свети Дарове. И действително, скоро след това в болничната стая влязъл свещеник в пълно облачение с чаша в ръка. Владиката се причастил с неопикуема радост и свещеникът си отишъл. Удивителното било, че никой от медицинските служители не забелязал това и не попитал нищо.

Майка Талида дълго търсела след това сестрата в клиниката, но не я намерила. Тя разпитвала за нея и питала свещеника. Той ѝ казал, че сестрата дошла при него в храма и го поканила при болния, но той я видял за пръв път в живота си. Скоро след това архиепископ Инокентий мирно си отишъл от този свят и бил погребан на Даниловското гробище.

Църквата Христова непрестанно се грижи за причастяването на умиращите със Светите Дарове. Тя задължава всички православни християни при заплаха за живота им без отлагане да пристъпят към Животворящите Тайни. Роднините на тежко болни са длъжни да направят всевъзможни усилия, за да не отидат близките им на онзи свят без Причастие.

По спомени на духовни чедра на преподобни Севастиан Карагандински, той много се ядосвал на хората, които викали свещеника да причасти болни, когато езикът им вече не се обръща и разсъдъкът им е изгубен. В такива случаи, според думите на преподобния, понякога е виновен и самият болен, който отлага Причастието заради суеверие, че след Причастие веднага ще умре.

Често на хора, жадни за Причастие, Господ дава възможност да се причастят преди смъртта дори при тежко физическо състояние. Архимандрит Антоний (Медведев) в своята книга "Манастирски писма" разказва подобен случай. Веднъж поканили свещеник да причасти умираща старица. Като влязъл в дома, свещеникът, без да се впуска в разговор с близките, направо се приближил към лежащо болната и я попитал:

- Желаш ли да се изповядаш и да се причастиш със Светите Тайни?

- Да, отче, желая да се изповядам и причастя със Светите Христови Тайни! - твърдо отговорила болната.

Зад гърба си свещеникът чул изплашените и удивени възгласи на роднините ѝ, но не започнал да изяснява причините и ги извел навреме, преди да е започнала изповедта. Когато болната свършила да се кае, той повикал роднините в стаята и започнал да се готви за Причастие.

Умиращата ясно и твърдо прочела молитвата “Вярвам Господи и изповядвам...” и приела Светите Тайни. Свещеникът я благословил и на излизане от дома попитал роднините:

- Защо се развълнувахте преди малко?

- Да, отче, не можахме да ти кажем, че дълго преди твоето идване тя беше онемяла. Удивихме се и се уплашихме, че си възвърна говора, когато ти я попита дали иска да се изповяда и причасти. Тя говореше толкова убедено, както не беше говорила отдавна преди това.

Изумен от разказаното свещеникът се обърнал и погледнал причастницата. Тя лежала със скръстени на гърдите ръце, а духът ѝ вече бил отишъл при Господа.

За да могат праведниците да се причастят непосредствено преди смъртта си, Господ често им разкрива деня на техния край.

През 1949 г. във Вирица, град до Санкт Петербург, духовникът на император Николай III, протоиерей Алексей Кибардин (1882-1964), беседвал с преподобния Серафим Вирицки. Неочаквано преподобният прекъснал беседата и казал:

- Яви се Жена.

Отец Алексей не обърнал внимание на думите на стареца и продължил да разказва:

- Ето, яви се Жена - повторил преподобният Серафим.

Обаче събеседникът му увлечен в беседата и този път не го чул.

- Казах ти “яви се”, а не “дойде” - старецът този път категорично прекъснал отца. - Божията Майка се яви и каза, че две седмици до моята кончина ти ще ме причастяваш ежедневно.

Всяка нощ в продължение на две седмици отец Алексей приобщавал стареца със Светите Тайни. Веднъж той се успал и с извинение отишъл при него по-късно от обикновено.

- Отче, не се безпокой - утешил го Божият угодник, - мене ангелите вече ме причастиха.

Отец Алексей гледал лицето на стареца, което сияело с необикновена светлина и си помислил: съвършено очевидно е, че е така.

Свети праведни Иоан Кронщадски често използвал своя дар на прозорливост, за да помогне на хората, които са в края на живота си. През 1889 г. при него дошъл Алексей Николаевич Юриев, човек, заемащ високо положение в обществото. Тежка болест на седемгодишния му син го отвела при знаменития протоиерей. Отец Иоан обаче сякаш не чул молбата за изцеление на момчето и започнал да разпитва Юриев за неговия живот. Като узнал, че гостенинът се е причастил преди четири месеца, отец Иоан настоял той да се изповяда още на следващия ден и да се причасти с Христовите Тайни. Макар че Юриев бил много зает и дошъл в Кронщад само за един ден, той все пак останал и изпълнил съвета на праведника. На път за дома Алексей Николаевич скоропостижно починал.

Църковните правила разрешават по изключение да се причастяват преди смъртта дори тези, които са яли. Един млад човек, духовен син на отец Иоан, който тръгвал на път, чул настойчивия му съвет да се причасти. Той отначало отказал, тъй като вече пил кафе. Отец Иоан настоял на своето и го причастил. В същия ден младият човек станал жертва на железопътна катастрофа.

Причастието е необходимо за умиращите, защото съединява човека с Христа, Който след свършека на света ще възкреси всички нас, верните християни, *и ще преобрази унизеното наше тяло тъй, че то да стане подобно на Неговото славно тяло* (Фил. 3:21).

Светиите извършвали понякога чудеса, за да причастят умиращите. Така в манастира, където настоятел бил преподобни Кирил Белоезерски, монах Далмат бил на смъртен одър. Свещеникът дошъл със Светите Дарове за да го причасти, но го намерил вече мъртъв. Смутен от обстоятелствата, иереят побързал да съобщи за случилото се на настоятеля. Преподобни Кирил доста се огорчил от станалото, затворил се в килията си и започнал да се моли. След не дълго време на вратата се почукало. Килийникът съобщил, че Далмат бил още жив и молел за Причастие. Светителят бързо изпратил човек да повика свещеника. Той въпреки недоумението си отишъл в килията на Далмат. Какво било удивлението му, когато видял монаха да седи на постелята. След Причастието Далмат се простил с братята и мирно отишъл при Господа.

Всички тези примери ни показват значението на Причастието не само за духовния живот на християнина на земята, но и за благополучния му преход в блажената вечност. Случва се обаче и дълбоко вярващи хора да умират без приобщаване с Христовите Тайни. Каква е тяхната участ в задгробния живот? Отговор на този въпрос може да се намери в “Летописи на Серафимо-дивеевския манастир”, съставени от свещеномъченика Серафим (Чичагов; †1937).

През 1829 г., пише в “Летописи”, Анна Петровна Еропкина се омъжила за достоен във всяко отношение млад човек. Младоженците били представители на именити дворянски семейства и според всеобщото мнение ги очаквало щастливо бъдеще. След няколко седмици младият човек заболял. Въпреки усилията на опитни лекари той от ден на ден слабеел. Анна Петровна не искала да го огорчи с думи за възможна смърт и се страхувала да му предложи да се подготви за Тайнството на покаянието и Светото Причастие. На свой ред съпругът, макар да бил истински християнин, навярно също се боял да не изплаши младата жена и не й казал да извика свещеника, или мислел, че болестта няма да доведе до неговата смърт. Неочаквано той починал.

Анна Петровна не можела да повярва на очите си, като гледала покойния си съпруг. Когато осъзнала случилото се, изпаднала в безсъзнание. Анна изтъкувала смъртта на мъжа си, лишен от Причастие със Светите Дарове, като наказание на Господа за нейните и неговите грехове. След погребението близките и роднините не знаели как да успокоят младата вдовица, която от скръб и отчаяние била на границата на лудостта. В това време дядото на Анна Петровна узнал за подвижническия живот и благодатните дарове на стареца Серафим Саровски. Той изпратил племенницата си в Саров, като се надявал на помощта на стареца.

Преподобни Серафим видял Анна Петровна в тълпата поклонници пред неговата килия. Хванал я за ръка, ввел я вътре и казал:

- Защо, съкровище мое, дойде при мене, нищия? Знам, че твоята скръб е много голяма, но Господ ще ти помогне да я понесеш. Не се съкрушавай от това, че мъжът ти преди смъртта не се е приобщил със Светите Христови Тайни. Не си мисли, радост моя, че само заради това ще погине душата му. Само Бог може да отсъди кого с какво да награждава или наказва. Понякога става така, че тук, на земята, човек се приобщава, а в Господа остава неприобщен. Друг иска да се приобщи, но поради някаква причина независимо от него, желанието му не се изпълнява. Такъв по невидим начин се сподобява с Причастие чрез ангел Божий.

След общуването с преподобния Серафим в душата на Анна Петровна настъпил мир и покой.

Понякога по Божия милост умиращи се сподобяват да се причастят от ръката на ангел Господен.

В планинска местност на Средна Азия имало църква, в която служили двама свещеници. Веднъж в църквата дошъл енорияш с молба да бъде причастен умиращ в болница негов роднина. Единият свещеник бил болен, а другият отказал по неизвестна причина.

Енорияшът се връщал при роднината опечален. Той си мислел как ще се огорчи умиращият, като разбере, че няма да може да се изповяда и причасти преди смъртта. Като отишъл в болницата обаче, намерил роднината си с радостен и просветен дух. Умиращият му казал:

- Много съм ти благодарен, че се потруди да повикаш свещеника и аз имах щастието да се изповядам и причастя със Светите Тайни.

Енориашът се изумил и искал да възрази, но изведнъж разбрал, че вместо от нехайния свещеник, умиращият бил изповядан и причастен от ангел Господен.

Колкото и да е необходимо Светото Причастие за спасение на душите на умиращите, на някои от тях тайнството не носи никаква полза. Кой е виновен в този случай? Ето разказа на един свещеник.

“Поканен бях да изповядам и причастя умиращ със Светите Тайни. Когато дойдох в дома му, още на вратата на стаята на умиращия чух някой да говори непристойни думи. Бях смутен и попитах кой се държи така. За мое удивление ми казаха, че това е умиращият. Смутих се още повече и започнах да мисля: мога ли да пристъпя със Светите Тайни към такъв човек?

Като се помолих, реших да предоставя всичко на волята Божия, а самият аз да изпълня дълга си пред умиращия. Изповядах го и го причастих. Когато се върнах вкъщи, отворих Дарохранителницата и с изумление видях, че частицата Свети Дарове е останала непокътната...

Господ затворил моите очи и очите на болния и не се извършило Причастие. Очевидно умиращият не бил достоен за Причастие със Светите Тайни”¹.

Свещениците са длъжни незабавно да се отзоват на всички молби на енориашите за причастяване на умиращи. И това е естествено. Християнинът приема Светите Дарове и среща смъртта, като носи в себе си Източника на Живота. Той минава през въздушните митарства, където го очакват демоните, облечен в Христа и накрая застава пред Божия съд, но съединен със своя Спасител.

На свещениците често им се налага при Причастие на умиращи да се сблъскват с различни проблеми. Понякога те са съвсем необичайни.

Така архимандрит Антоний (Медведев) в “Манастирски писма” разказва за един свещеник, когото поканили късно вечерта да причастни болен. Като влязъл в дома, свещеникът попитал:

- Кой ме повика?

- Аз, отче - отвърнал мъж, който меланхолично измервал стаята с крачки. - Обхванат съм от смъртна тъга. Изповядай ме и ме причастни със Светите Тайни!

Свещеникът бил поразен. Обикновено свещенослужител се вика в дома само за тежко болен или умиращ. Мъжът не приличал нито на тежко болен, нито на умиращ. Въпреки това отецът го изповядал и започнал да се готви за Причастие. Отворил Дарохранителницата, прочел необходимите молитви. Болният през цялото време стоял на крака. Когато свещеникът поднесъл Светите Дарове на лъжица към устните му, той не могъл да отвори уста:

- Отвори си устата! - казал свещеникът.

Мъжът напрягал всички сили, но не успял да си разтвори зъбите. Тогава той взел от полицата един инструмент за плетене и с него се опитал да разтвори челюстите си. Но и този опит останал безуспешен. Свещеникът в недоумение оставил чашата със Светите Дарове на масата и попитал:

- Какво става с тебе?

- Господ заключи устата ми! Не мога, отче, да приема Светите Тайни.

Когато болният говорел, той си отварял устата нормално, но само щом свещеникът приближавал към нея Светите Дарове, тя отново се сключвала. Мъжът с плач започнал да се моли. Свещеникът също потънал в

---

¹Непридуманные рассказы. СПб., 1995, с. 54.

молитва. Устата на болния обаче не се отворила, за да се приобщи с Христовите Тайни. Свещеникът обещал да мине на другата сутрин и си тръгнал. Когато дошъл на сутринта, мъжът вече се пренасял в отвъдното без Причастие. Господ не счел за възможно да направи болния причастник с Неговите Пречисти Кръв и Тяло въпреки горещото желание на умирация. Каква била причината, това останало тайна.

Да, Светото Причастие помага на умирация в прехода му към вечния живот, но за да бъде тази помощ действена, човек на свой ред трябва да бъде истински християнин с вяра в тайнството и с очистена от искрено покаяние съвест. Ако умирацият няма такава нагласа, недостойното причастяване може да му се вмени като последен и немаловажен грях.

Често хора, чули за необходимостта от подготовка на умиращите за изхода на душата им, викат свещеник да причасти техни невярващи роднини. Чувствата им са разбираеми. С всички средства те искат да облекчат участта на умиращите. Налага се свещеникът да обясни, че Светото Причастие в дадения случай не принася полза на безбожника.

Свещеникът се оказва в трудно положение, когато идва при умирация, чиито близки са го уговорили да се причасти независимо от неговия атеизъм и неразказани тежки грехове. Ако такъв човек каже (често такива хора не са в състояние да говорят), че е православен християнин и иска да се причасти, свещеникът не може да го лиши от общение. Отецът в подобни случаи се доверява на свидетелството на роднините за православното вероизповедание на умирация. Очевидно е, че в тези случаи хората, които викат свещеника при умирация, носят отговорност пред Бога.

Иеросхимонах Сампсон веднъж оставил една от своите духовни дъщери да пренощува в храма. Той ѝ дал книги, казал ѝ какво да чете и ѝ заръчал от нищо да не се страхува. Старецът казал това, защото в храма донесли покойник, за да остане през нощта. Като ѝ дал наставления, преподобният си отишъл.

Отначало в храма било тихо и спокойно. Жената четяла внимателно текстовете от книгите, указани от стареца. В полунощ внезапно се разнесли някакви шумове. Жената била обхваната от страх. Скоро тя с ужас видяла покойника да се надига. Той изплюл нещо на пода и отново легнал на мястото си. Жената треперела, стояла вцепенена от страх и не смеела да се помръдне.

Неочаквано шумът престанал и настанала тишина. Олтарът засиял с ярка светлина. Царските двери се отворили и на солея излязла Пресвета Богородица. Тя извикала жената по име и ѝ наредила да се приближи. Когато пристъпила, Небесната Царица ѝ подала бял плат и казала:

- Иди и вдигни това, което изплю покойникът. На пода лежали Свети Дарове. Жената ги покрила с плата, с благоговение ги вдигнала и ги подала на Пресвета Богородица, като ѝ се поклонила. Пречистата Дева влязла в олтар и Царските двери се затворили след нея.

Свети Иоан Златоуст пише: “Ако умиращите се причастяват с чиста съвест, ангели ги ограждат при последния им дъх и ги съпровождат оттук на небето, заради приетите от тях Тайни”². Ние, православните християни, трябва да направим всичко необходимо преди смъртта на нашите близки, за да могат да се сподобят те със Свето Причастие. Трябва да помним обаче думите на Господа: “Не хвърляйте бисера на свинете”.

Като се грижим за достойна християнска кончина на близките си, не трябва да забравяме и за собствената смърт. Тя може да настъпи във всеки момент от живота ни. Колкото по-често се причастяваме, толкова повече душите ни са подготвени за прехода към задгробния живот. Ако Господ ни сподоби да умрем след приобщаване с Христовите Тайни, бесовете ще избягат от нас като мълния и ангели ще ни отворят небесната врата и тържествено ще ни съпровождат до самия престол на Пресвета Троица³.

²Полное собрание творений святителя Иоанна Златоуста. М., 1991, Т. 1. Кн. 2, с. 471.

³Никодим Святогорец, преп., Макарий Коринфский, свят. Цит. Соч., с. 58.